

A BUDAI VÁR Nemzetközi Építészkonferencia a Nemzeti Hauszmann tervről 2015. május 11-12. | Budapest, Várkert Bazár

Légitű: Civertan Grafikai Stúdió | civertan@civertan.hu

A Vár mint központ | A Vár mint jelkép

A Vár mint fejlesztési terület

Fejlesztések Európában – módszertan

A polgárvárostól a Szent György térig

Turisztikai lehetőségek | A Palota

makrolon[®]
multi UV

fényáteresztő polikarbonát lemezek

- hőszigetelő képesség - akár $1,10 \text{ W/m}^2\text{K}$
- vízszintesen és függőlegesen beépítve is
- egybefüggő hosszúság - 13,58 m-ig
- tűzvédelmi osztály - B-s1, d0
- 10 év gyártói garancia
- CE minősítés

EGYEDI LEHETŐSÉGEK

- kiterjesztett garancia - akár 20 vagy 30 év is lehetséges
- módosított vastagságú UV védelem
- felmelegedést csökkentő anyagok és bevonatok
- aszimmetrikus belső struktúrák a könnyebb hajlíthatóságért, vagy a jobb jégverésállóságért
- a lemezek dekorfóliázhatóak
- rejtett fényekkel szerelhetőek

Fotó: Tatai Mária

Tartalom

04 | Beköszöntők

06 | A Budai Vár | Nemzetközi Építészkonferencia a Nemzeti Hauszmann tervről

- 06 L. Simon László: Múlt és jövő találkozása
 11 Puczkó László: Érdekes kulisszától a kulturális élményközpontig
 12 Pálffy Sándor DLA: Vár és város változó kapcsolata
 14 Török Ferenc: Élő kövek – a Vár mint közösség
 16 Dr. Mezős Tamás: Használhatóak-e a jelképek? – A Budai Vár és a Hauszmann-terv
 18 Kádár Bálint: Ki mit Vár? A Várnegyed építészeti jelképeinek értelmezhetősége és fejlesztetősége
 22 Vukoszávlyev Zorán: Történeti rezidenciák kortárs közösségi használatban – európai áttekintés a megújulás lehetőségeiről
 24 Varga-Ötvös Béla: Az „Élő Vár” – koncepció és stratégia
 26 Zoboki Gábor: Hogyan álljunk a fejlesztéshez?
 06 Dr. Nagy Gábor Tamás: Új utakon
 28 Vasáros Zsolt DLA: Betölt(het)etlen űr? – A Szent György tér madridi diplomatervezők szemével
 30 Gabor Mester de Parajd: Műemlékvédelem és fejlesztések Franciaországban
 32 Rudolph Zunke: Városfejlesztés Bécsben
 34 Prof. Franco Stella: „Barokk előírások mentén” – a berlini Schloss újjáépítése
 37 Hertzka András: A Vár mint turisztikai attrakció
 38 Dr. Hajnal Géza: Sziklára építve? – Mérnökgeológiai háttér és hasznosítási lehetőségek
 40 Dragonits Tamás: Helyreállítások és foghíjbeépítések a Budai Várnegyedben
 43 Dr. Buzinkay Géza: Vágyak és tervek a Várnegyedről
 46 Kis Péter: Élet a Várban
 49 Dr. Sisa József: Hauszmann Alajos építészete
 50 Dr. Falvy Péter: Újkori palotaépítési koncepciók
 52 Potzner Ferenc: A Palotanegyed komplex fejlesztési lehetőségei
 52 Balázs Mihály DLA: Beavatkozás – Plusz-Mínusz – a BME Építésmérnöki Kar vári alkotóhaténekek legjobb munkái

Beköszöntők

A Budai Vár évszázadok óta emblemikus helye az országnak, sőt Európának, a világörökség része. Az elmúlt ötven évben fizikai és szellemi állapota jelentősen romlott annak ellenére, hogy számos felújítás és átépítés is történt.

A Magyar Építész Kamara örömmel vette, hogy a kormány döntése értelmében a Nemzeti Hauszmann Terv keretén belül komplex – mindenre kiterjedő – építés, felújítás, funkcióváltás és közterület-megújítás indul, amely előreláthatólag egy évtized alatt befejeződik. Ez óriási anyagi és szellemi befektetéssel jár. A Hauszmann-terv megvalósítása minden bizonnyal ezen időszak legjelentősebb építkezése is lesz hazánkban. Az átépítés a Magyar Építész Kamara összes szakterületét érinti. A tervezőknek és a kamaráknak a részvétel nemcsak lehetőség, hanem kötelesség is. A Magyar Építész Kamara – érezvén felelősségét – arra törekszik, hogy tagjai, akik már e helyszínen is többször bizonyították szakmai tudásukat, most is törekedjenek a legjobb minőség elérésére. Fontos, hogy a tervezés-építés folyamatának kezdete előtt a lehető legnagyobb konszenzus alakuljon ki az együttgondolkodás és a nemzeti párbeszéd létrejöttével. Ebben a kamara a katalizátor szerepet tudatosan vállalva kezdeményezte a párbeszéd első lépését, a mostani konferenciát, amely reményeink szerint eredményes és sikeres lesz, és nagyban hozzájárul a közmegegyezéshez és a sikeres megvalósításhoz.

A konferencia május 11–12-én volt, de már két másik megelőzte hasonló témakörben. Május 6-án a CEU Arany János utcai Goldberger-házában egy úgynevezett gyorskonferencia nyitotta a sort, majd május 8-án a Budavári Önkormányzat a BTM-ben induló és a Várkert Bazárban záruló rendezvényt folytatta. Kezdetnek nem rossz.

Dr. Hajnóczy Péter
elnök

A konferencia teljes vágatlan anyaga látható és meghallgatható a www.tervlap.hu/cikk/show/id/3619 honlapon.

A szöveg a www.mek.hu honlapon megjelent írás szerkesztett változata.

A Magyar Építész Kamara kezdeményezte a Hauszmann Bizottság megalakulása után a Miniszterelnökségnél egy széleskörű előzetes párbeszéd megindítását a Vár rekonstrukciójáról a politika, az építész szakma valamint a civil szervezetek között. 2015. január

15-én létrejött a megállapodás, amely szerint egy közös szakmai konferencia nyitná meg az együttműködést, az együttgondolkodást. Hamarosan csatlakozott a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) is a programhoz, amely ezáltal jelentősen kibővült és egy kétnapos, nemzetközi programmá alakult. A Budai Vár és környezetének rekonstrukciója több évtizedre kiterjedően nemcsak a főváros, hanem – várhatóan – az ország legnagyobb beruházása lesz. Fél évszázados lemaradást kell behozni. Itt az ideje elindítani, de nem mindegy, hogyan. Minden résztvevő látja és érzi a nagy lehetőséget, de tudja, hogy ez nemcsak lehetőség, hanem felelősség is. Tudjuk, hogy a felelősség sokrétű, szerteágazó, több tucat különböző szakmát ölel át. Ennek megfelelően válogattuk össze a hazai és külföldi előadókat, akik szakmájuk legjobbjai közé tartoznak, így remek előadások sorát hallhattuk, láthattuk a Várkert Bazárban. Tartalmuk széleskörű volt, a történeti áttekintéstől a régészetig, a geológiától a turizmusig, a közelmúlt rekonstrukcióktól a távlati fejlesztési elképzelésekig. Mindezt jól kiegészítették a külföldi meghívott szakértők. Tőlük megtudhattuk, hogyan gondolkodnak és cselekednek tervezőként, hatóságként, fejlesztőként Olaszországban, Ausztriában, Németországban, Franciaországban. Hogyan készítik elő és hogyan hajtják végre a rekonstrukciókat náluk.

A konferenciát kiegészítette a Hauszmann Alajos munkásságát bemutató tárlat, valamint a BME Építészmérnöki Kar hallgatói által készített alkotóheti művek kiállítása. A hallgatók két nap alatt szinte csodát műveltek, hiszen több mint 800 alkotás született, amiből a hely szűke miatt 220-at állíthattunk ki.

Az ötlet és a szándék, miszerint a legszélesebb körben próbáljunk meg a fontos kérdésekben közös nevezőre jutni, még nem teljesedett be. Egy új folyamat viszont elindult, amely reményt keltő.

Az alkotás – építés – rekonstrukció óriási anyagi és szellemi energiákat emészt fel. Fontos lenne, hogy mindezt másképp éljük meg, mint napjainkban. Talán egyszer még megéljük, hogy az építés öröm lesz és büszkeség úgy, mint régen volt. Kítűzhetjük a májusfát a legfelsőbb szinten és ismét közösen ünnepelehetjük az alkotás örömét.

Eltér István
alelnök

Fekete György, az MMA elnöke

Mélyen Tisztelt Egybegyűlttek!
Intézményeknek, közösségeknek,
személyiségeknek
az életében egyaránt kiemelkedő
jelentőségűek azok a pillanatok,
amikor a nemzet képviselői
elhatározzák és kísérletet tesznek

arra, hogy ellopott történelmüket visszazerezzék
és a világméretű politikai hosszútávfutásban
az élmezőnyhöz újra felzárkózzanak. Oda, ahova
mindig is tartoztak.

A Magyar Művészeti Akadémia tisztelettel köszönti ezt
a pillanatot és jelenlévő átérzőit, szakértő tagjaival
részese kíván lenni e roppant feladat végzésének, érzi
az idő nagyszerűségét, tudást és erőt ajánl.

Hisszük ugyanis, hogy a világraszóló építészeti
egységek léte és hatása a mindennapi életünk
szövetének egyik legfontosabb szála, visszaszövése a –
budai vár esetében – a nemzet egységének és szellemi
erejének a történelmi jelentőségű gesztusa lesz. Külső
jelei belső tartásunk bizonyítékává érhetnek.

Bízunk benne, hogy a munka résztvevői a legjobb
magyar szakemberek lesznek, hogy a koncepció
véglegességét a szakmai eszmecsere tapasztalatainak
okos összegzése érleli meg, s hogy mindezek
az időnként tapasztalható hivatali fölénytől
mentesülhetnek.

A Magyar Művészeti Akadémia – ahogy a Múzeumi
Negyed szellemi megszületését is támogatta –
a Várnegyed történelmi hűségű gondozásához
is felajánlja szellemi potenciálját, ügyszeretetét,

kitartását és reménykedik abban, hogy
menetrendszerűen fellépő destrukciók és nihilizmusok
kellő időben veszthetik el jelentőségüket, bárhonnán
is érkeznek a „várostromhoz.”

Az e pillanatban induló hatalmas szervező, építő
munka legyen jó példa az új nemzedékeknek arra,
hogy a történelemben a folyamatosság a legfontosabb
nemzetmegtartó energia, biztosítása nagyon szilárd
elhatározásokat követel. Amikor hiányzik, süllyedni
kezd a nemzet hajója. Vizeinket most újra a jó, a szép
és az igaz erői szabályozzák és több mint esély
a munkatársakká, testvérekké, vagyis újra magyarokká
válásunk reménye.

A Teremtő Istent kérem arra, hogy segítse azokat,
akik a következő években ennek a roppant
és gyönyörűsége feladatnak bármilyen frontján
szolgálatot teljesítenek. Ez a szolgálat közös a Magyar
Művészeti Akadémia vállalásaival.

Fekete György
Professor emeritus
a Magyar Művészeti Akadémia elnöke

A konferencia szervezésében részt vett a Miniszterelnökség, az MMA, a MÉK, a MÉK Nonprofit Kft., az Artifex Kiadó Kft., a Várgondnokság Nonprofit Kft., a Várkert Bazár és munkatársai, akiknek ezúton is köszönetet mondunk.

Fotó: Tatai Mária

Múlt és jövő találkozása

Mindenekelőtt a Nemzeti Hauszmann-terv szakmai szereplőinek segítségét, támogatásának fontosságát kell hangsúlyoznom, amelyet a Nemzeti Hauszmann-terv kialakításának során nyújtottak. A Hauszmann-terv megvalósulása a tervek szerint nagyjából 10

évet ölel fel, célja a Várnegyed kiemelkedő egyetemes értékeinek védelme, megőrzése és méltó bemutatása, reprezentatív, kulturális és turisztikai funkcióinak erősítése, a Palotanegyed és a polgárváros átfogó rekonstrukciója. A főbb ütemek közé tartozik a Hauszmann Alajos-féle palotaegyüttes rekonstrukciója, a Stöckl-lépcső visszaállítása, a Hunyadi udvar, illetve annak nyugati térfalának rendbetétele, a Csikós udvar felújítása, a Főőrségi épület felépítése, valamint a Száraz-árok feltárása. A feltárások után a Száraz-árkot egy föld alatti bejárható kiállítótérre alakítják, ahol régészeti bemutatóközpontot hoznak létre.

Megszületett az a kormánydöntés, amely a Nemzeti Hauszmann Terv előkészítéséhez szükséges intézkedésekről, a budai Várnegyedben a Királyi Palota épületegyütteshez tartozó egykori Lovarda újjáépítéséről, a Budavári Palota épületegyütteshez tartozó egykori főőrségi épület és Stöckl-lépcső újjáépítéséhez szükséges forrás biztosításáról, valamint a Szent István terem rekonstrukciójának előkészítésének finanszírozásáról szól. A tervek szerint a palota 98 százaléka kulturális célokat szolgál majd, kulturális intézményeket fogad be, ugyanakkor állami reprezentatív feladatok ellátására is alkalmassá válik.

A Dózsa György térről felvezető út mellett egy újabb mélygarázs épül ebben az évben, amely fölé visszaépül a Lovarda. A polgárváros nagy ívű műemlék-megújítási programjának köszönhetően számos lakóház homlokzata szépül meg, a Tánácsos-börtön állami tulajdonba kerülésén túl pedig a kormány feltett szándéka a Nemzeti Levéltár központi épülete melletti teherelosztó épület visszavásárlása is. A Tánácsos-börtön mögötti középkori zsinagógát újra feltárják, ezen

kívül zajlik a Vár alatti barlangok és pincék műszaki és statikai állapotfelmérése, amelyből egységes adatbázis jön létre.

A felújított Várkert Bazárt a múlt és jövő találkozóhelye, ahol egy régi műemléképület szakszerű felújítását követően korszerű előadóterem és hozzá kapcsolódó kiszolgáló egységek épültek, amelyek már minden szempontból megfelelnek a XXI. század kihívásainak. A palotában, illetve a Budai Várban helye van a kortárs építészetnek, fontos azonban a Hauszmann-i állapotok megismerése, rekonstrukciója is. Jó például szolgálnak Párizs építészeti megoldásai, ahol sikerült a régi és új egységét megtalálni. A párizsi tengely mentén a Kis Diadalív, az Egyiptomi Obeliszk, a Champs-Élysées-n a Nagy Diadalív jelenik meg, és amelynek meghosszabbításánál a Mitterrand-kocka átvezet a XXI. századba, a kortárs építészetbe. A Louvre épületének középső udvarán látható a közismert üvegpiramis, amely jól illeszkedik az udvarba, harmonikus egységet teremtve régi és új között. Azok a földalatti terek, amelyek a középkori részek feltárással jöttek létre, az üvegfelületeknek köszönhetően, természetes világítást kapnak, és természetes látványt nyújtanak fentről is. Támogatom azt az ötletet, hogy a várpalotában a Száraz-árok feltárással, az Oroszlános udvarban olyan felületeket alakítsanak ki, ahol láthatóvá válnának a földalatti középkori részek.

Mindezt alapul véve a Nemzeti Hauszmann Terv a Budai Várnegyed örökségalapú helyreállításának, az élő Vár, a kulturális és az állami reprezentatív funkciók szerves együttélésének, a minőségi turisztikai kínálat kialakításának, a közlekedési és közterületrendszer megújításának, a történeti kertek, közparkok rekonstrukciójának, a barlang-, pince és várfalrendszer állagmegóvásának, azaz a Palotanegyed és a polgárváros komplex fejlesztésének átfogó koncepcióját kívánja megfogalmazni.

L. Simon László
miniszterhelyettes,
a Miniszterelnökség parlamenti államtitkára

1

2

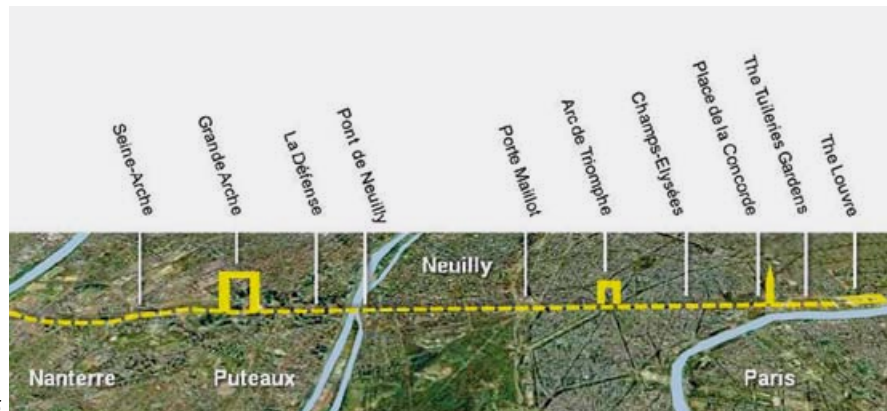
1. Párizs, Louvre
2. Párizs, Obeliszk
3. Párizs, Kis Diadalív
4. Párizs, Nagy Diadalív
5. A párizsi nagy tengely

3

4

5

Mikor melyik vízszigetelést válasszuk?

(X)

A szakemberek körében ma már általánosan elfogadott és ismert tény, hogy a hidegburkolat nem tekinthető vízszigetelésnek. Ha megfelelő védelmet szeretnénk biztosítani épületszerkezeteinknek a nedvesség okozta károsodásokkal szemben, akkor a burkolat alatt még egy külön szigetelőréteg kialakítására is szükség van. A vízszigetelés hiánya, vagy meghibásodása például oka lehet a két leggyakoribb jelenségnek: a fürdőszobák falainak külső oldalon történő foltosodása, leázása, illetve a teraszburkolatok fellazulása, felválása. Tehát a vízszigetelés professzionális elvégzése szükséges lehet a hosszantartóan jól működő burkolatok kialakításához. Ugyan a közvetlenül burkolható vízszigetelésekre gondolva, a legtöbb szakembernek a köznyelvben folyékony fóliaként is emlegetett felhasználásra kész, vödörös, diszperziós beltéri kent szigetelések jutnak az eszébe, a vízszigetelésre alkalmas termékek köre ennél jóval szélesebb.

Szempontok vízszigetelés választáshoz az alkalmazási terület szerint:

1. Az első és talán legfontosabb a vízterhelés mértéke. Nem mindegy, hogy fürdőszoba falról, teraszról, medencéről, esetleg épített, burkolatból kialakított zuhanytálcáról van-e szó.
2. A következő fontos szempont az alkalmazás helye. Megkülönböztethetünk beltéri, valamint külső és beltérben egyaránt használható, fagynak, fagyásolvadási ciklusoknak jól ellenálló vízszigeteléseket.
3. A fentiekén túl – főleg speciális felhasználási területeken – a vegyi ellenálló képesség is kiemelten fontos lehet. Ez elsősorban üzemekben, különleges raktárakban, laborokban fordul elő.

Szempontok vízszigetelés választáshoz

a feldolgozhatóság és a kivitelezés menete szerint:

1. Fontos szempont lehet kent szigetelések esetén, hogy a felvitelük után, mikor válnak burkolhatóvá.
2. Ezen kívül, különösen kültérben, változékonny időjárás esetén kiemelten fontos lehet a termék esőállósága, azaz, mennyi az az időtartam, ameddig a felvitt réteget még védeni kell az esőtől, nedvességtől.
3. Feldolgozási módoknál érdemes először a felhasználásra kész termékeket megemlíteni. Ezeknek több előnye is van. Elkerülhetőek a keverési arányokból adódó hibák, megspórolható a keverés, mint munkafázis, illetve a legfontosabb, hogy a használt anyag maradéka visszazárható, így folyamatos munkavégzés során nem képződik hulladék és veszteség a bekevert, de fel nem használt anyagból.
4. A feldolgozásra kész termékek mellett találkozhatunk még egykomponensű, cementes, por alakú, vízzel keverendő vízszigetelésekkel, kétkomponensű, cementes, por és folyadék összetételű, illetve kétkomponensű műgyanta termékekkel.
5. Bár a kent szigeteléseket jellemzően kézzel viszik fel, mégis érdemes megemlíteni, a gépi szórás lehetőségét. Nagy felületek, medencék esetén komoly előnyt jelenthet ez a lehetőség, így a termékválasztásnál ennek lehetősége is fontos szempont lehet.

Választási szempontok speciális igények esetén:

1. A vízszigetelés persze nem csak vízszigetelő funkcióval bírhat. Terméktől, bele helyezett erősítő hálótól, szövettől függően jelentős feszültségleépítő, repedésáthidaló szerepe is lehet. A vastagabb rétegű vízszigetelések ebből a szempontból előnyt élveznek. Anyagvastagságuknak, rugalmasságuknak köszönhetően külön erősítőréteg nélkül is jelentős terhet vesznek le a hidegburkolati ragasztóról a hőmozgásokból keletkező feszültségek leépítésében.
2. A fentiekén túl sok egyéb, nem kifejezetten vízszigetelés specifikus szempontot is figyelembe vesznek a felhasználók, úgy mint a kiszerezés mérete, a termék ismertsége, környezetvédelmi szempontok, és természetesen az ár.

A Mapei vízszigetelő termékeiről bővebb információt a www.mapei.hu oldalon a Termékek/Vízszigetelő anyagok menüpontban talál.

Fotó: MAPEI

Fotó: MAPEI

Érdekes kulisszától a kulturális élményközpontig

Budapest mint szabadidős és turisztikai célterület mind ismertségében, mind pedig elismertségében főként nemzetközi viszonylatban nézve alulértékelt. A magyar főváros olyan összetett értékekkel és atmoszférával rendel-

kezik, amelyet kevés város mondhat el magáról. Ebben az összetettségben is kiemelkedik, illetve még inkább kiemelkedhetne a Budai Vár, amely azonban jelen állapotában és szolgáltatáskínálatával ezzel a lehetőséggel csak korlátozott mértékben tud élni.

Természetesen a Budai Vár alapvetően nem turisztikai célterület, az csak egy megjelenési formája, hiszen csak néhány más megjelenési formát említve a Budai Várban laknak állandó lakosok élnek, kulturális és szabadidős helyszín a budapestiek és örökségi helyszín a magyar kultúrát ismerőt számára. Az elvárások és igények így érthetően nagyon összetettek.

A fejlesztések tartalmának és elemeinek meghatározása előtt érdemes kitekintést tenni arra, hogy milyen irányokba fejlődik a nemzetközi turizmus és szabadidő-eltöltés. Ahogyan azt Mario Vargas Llosa megfogalmazta: a szórakozás civilizációjának korában élünk. Ez az utazásokra is hatással van, illetve azokban is megjelenik. A nemzetközi trendek közül a Budai Vár alapvetően az autentikus és a személyes élménykeresés, valamint az ún. lassú termékek értelmezhetően, illetve ezeket érdemes figyelembe venni. A maradvia üdülés, azaz a lakóhelyen történő utazások megszervezése mint termék pedig a budapestiek számára jelenhet meg releváns trendként.

A Budai Várnak egyrészt önmagában, másrészt mint Budapest városszövetének részeként kell teljesítenie az egyszerre élhető és vonzó városokkal szembeni elvárásokat.

A tervezés során olyan döntéseket kell hozni, amelyek képesek megfelelő válaszokat adni arra, hogy a lehetsé-

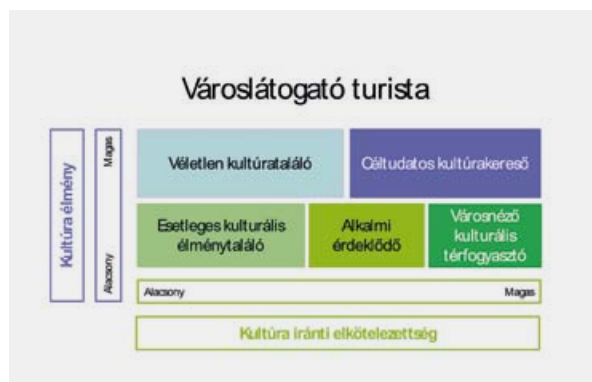
ges, de egyenként nem kötelező városfunkciók és szintek közül a Budai Vár melyeket, és milyen mértékben, milyen eszközökkel akar megvalósítani. A látogatók számára a Budai Vár a teljes Várhegyet jelenti, ezért számukra a Hadtörténeti Múzeumtól a BTM-ig értelmezhető a 'vár' és így az egész területtől várnak el funkciókat és szolgáltatásokat.

A szabadidős, kulturális és turisztikai szolgáltatások tervezése során arra is választ kell adni, illetve döntést kell hozni, hogy milyen típusú, a kultúra iránt érdeklődő, azt fogyasztó vendégeket szeretnénk (jellemzően) a Budai Várban látogatóként vendégül fogadni.

A kultúra iránti elkötelezettség, illetve a megszerzett kulturális élmény szempontjából ugyanis számos szegmens jelenhet meg a Budai Várban mint fogyasztó. Abban is biztosak lehetünk, hogy ezek mindegyike jelen van és lesz is a Várban, akár párhuzamosan is, de a tervezéskor meghatározható az, hogy alapvetően melyek számára nyújt ideális élményt (és ismeretet) a Budai Vár felkeresése.

A kulturális vár(os) funkció elérése nem lehetetlen feladat. Ehhez a Budai Vár látogatását jelentő élményfolyam, illetve annak a budapesti látogatási útvonalakba való illesztésének tartalmát és kereteit kell kialakítani annak figyelembe vételével, hogy még előforduló kulissza funkció helyett a 'várság', az örökségek, a lakóhely és a történetmesélés harmóniáját hozzuk létre.

Dr. Puczkó László
egyetemi docens, a Turizmus,
Szabadidő és Szálloda Intézet vezetője, BKF

Vár és város változó kapcsolata

A két szó, *Vár* és *Város* rokonsága és a két fogalom szoros kapcsolata nyilvánvaló. Ezen, időben és térben változó kapcsolatnak a kifejtése az előadás témája.

Három kötődésem van a konferencia témájához: egyrészt a MÉK

vezetőségi tagjaként egyike voltam azoknak, akik februárban szorgalmazták a párbeszédet, másrészt a BME építész-urbanista tanárként hivatászerűen foglalkozom városokkal, harmadrészt az Építész Stúdió tervezőjeként egyike voltam, aki aláírta 2012 februárjában a *VÁR–vég című szakértői anyagot a Vár fejlesztésével kapcsolatban* (olvasható: <http://epiteszforum.hu/var-veg>)

1. VÁR ÉS VÁROS KAPCSOLATÁNAK TÖRTÉNETE DIÓHÉJBAN

Először néhány gondolat a falakról: a fal megvéd és elválaszt embert a természettől, embert az embertől, várat a várostól (vagy éppen fordítva). Az ember földet, kertet, házat, várat kerít le és fállal védi meg önmagát és javait a másik embertől, az állatoktól. A fal belülről biztonság (fizikai, szellemi értelemben is), kívülről akadály (fizikai). A fal (a kerítés) anyaga és mérete függ a megvédendő értéktől és a várható támadás mértékétől.

Az emberek (különösen a falon belül élők) identitásának meghatározó eleme a fal által védett lakóhely és annak emberi közössége (fizikai valóságában és szellemi tartalmában egyaránt).

A várakról beszélve többször idéztem Czuczor Gergely és Fogarasi János 1862-ben megjelent „A magyar nyelv szótára” című művéből.

Vágy és vár (ige) szavunk a *Vah, vá'* indulathangokból képződött:

„A várás némi figyelemmel, vigyázattal és leséssel jár; de azt sem tagadhatni, hogy a lesésnek eredeti, első indoka bizonyos vágy, vagy kíváncsiság, vagyis mielőtt lesni indulnánk valamit, előbb vágnak, kíváncsiságnak kell felébrednie bennünk.”

A vár főnevünkről a következőt olvashatjuk:

„1) Magasabb helyre, nevezetesen hegyromra rakott, s erődített építmény, vagy több épületből álló védhely, az ellenség megtámadásai ellen.

2) Hasonló célból akár magas helyen, akár sík földön épített erősség, vagyis falakkal, bástyákkal, vízárkokkal stb.

3) Nagyobbszerű mérvben épített, s fényesb és erősebb alkotmányu, fejedelmi lakul, avagy fejedelmi és állami célokra szolgáló erődítmény.”

A várakat és azok falait az idő, az ember folyamatosan pusztítja. Ha még állnak a vár falai, mit védenek, mit védjenek: Hatalmat? Értékeket? Kultúrát? Történelmet?

A *váras* jelzőt így definiálja:

„A hová vár van építve, vagy várakkal bővelkedő. Váras hegy, váras vidék. Hajdan 'város' fn. is ez alakban használtatott.”

Végül a városnál ezt olvashatjuk:

„A város fn. Eredetileg oly helységet jelentett is, melynek területén vár állott, és melyet védfalak, bástyák kerítettek.”

Néhány magyar városnév, amelyek váraikról kapták nevüket: Fehérvár, Kaposvár, Sárvár, Csákvár, de Visegrád, Csongrád és Nógrád is.

A Szent István királyunk által létrehozott királyi vármegye rendszerben a megyeszékhelyek központja a (váras) királyi város volt, melynek első embere a várispán volt.

Magyarországon a XIII.sz. elejéig valódi várossá csak azok a települések és bányavárosok válhattak, amelyek külkereskedelmi útvonalak mentén feküdtek, a király volt a földesuruk és városfallal voltak körülvéve.

Vár és város kapcsolata

„... némely várak bizonyos helységek, illetőleg városok kebelében vagy mellett épültek, ...”

Először a bezárkózás, majd az egyre erősödő nyitás jellemezte vár és város kapcsolatát. Vár és város, illetve kapcsolatuk története leírható az őket védő és elválasztó falak történetével: a XIX. sz. közepéig építették, majd azt követően folyamatosan bontják a városfalakat. Vár és város kapcsolatának változása a vár-, és városalakók társadalmi, gazdasági kapcsolatainak is függvénye (eszmei, ideológiai falak). Tézis 1.: Vár és város kapcsolatának intenzitása függ az őket elválasztó falak (fizikai és szellemi) átjárhatóságától.

Fotó: commons.wikimedia.org

Fotó: commons.wikimedia.org

Fotó: commons.wikimedia.org

A felújítás alatt álló Pozsony-i vár

Tézis 2.: Vár és városa szoros szimbiózisban él egymással.
Tézis 3.: Vár és város szimbiózisa lakóik identitásának meghatározója.

A vár városkoncentrátum, mert kicsiben minden megvan benne, ami egy városban, ezzel falai között akár több hónapra is önellátó életre képes.

„A nagyeposz, amely a vérről beszél és énekel, a kastélyhoz és a várhoz tapad, de a dráma, melyben az eleven élet vizsgálódik, már városi poézis, ...” (A város lelke – részlet Oswald Spengler: A nyugat alkonya című művéből – 1918.)

2. KORTÁRS PÉLDÁK VÁR ÉS VÁROS KAPCSOLATÁRA

Nürnberg példája a következők miatt tanulságos:

- az 1945-ben a szövetségeseik által szinte földig rombolt történelmi várost és császári várat lényegileg az eredeti állapotára építették vissza,
- de ebbe a szemléletbe is belefért, hogy az egykori császári istálló és magtár épületében Jugendherberge-t alakítsanak ki magas színvonalú, kortárs építészeti eszközökkel.

Pozsony, a kétközpontú történelmi vár és város a '80-as években háromközpontúvá vált a vár közelében felépült Szlovák Parlamenttel. A vár rekonstrukciója százötven évvel a leégését követően kezdődött meg két ütemben, a második ütem még a mai napig nem fejeződött be. A vár mai látványa a tornyokkal és az alkalmazott színekkel egyetlen korábbi állapotára sem emlékeztet. Már a 60-as évektől kezdődően a Szlovák Nemzeti Múzeumnak ad helyet, az államigazgatási funkciók mára szinte teljesen kiszorultak belőle.

A prágai Hradžin méretében, arányaiban, hármas tagozódásában rendkívül hasonlít a Budai Várhoz, csupán a tájolása 90 fokkal elfordul az óramutatóval ellentétes irányban (de mint tudjuk a Moldva is az ellenkező irányban folyik, mint a Duna). A rekonstrukció döntő része 1920–1934 között, Jože Plečnik szlovén építész (1872–1957) irányításával készült el, aminek következtében megjelent

egy nagyon magas színvonalú, mediterrán hangulatú, kortárs építészet, amely ma már szerves részét képezi a prágai várnak. A vár környezetében a mai kor építészeti is letették színvonalas építészeti névjegyüket. Két fontos információ: államigazgatási funkció csak a Köztársasági Elnöki Kancellária a Hradžinban (1918 óta), illetve a cseh Nemzeti Galériának – amely Prága öt különböző épületében helyezkedik el – három gyűjteménye a prágai vár három barokk palotájában látogatható.

3. JAVASLATOK VÁR ÉS VÁROS KAPCSOLATÁNAK JAVÍTÁSÁRA

Minél jobban nyitni a várat a város felé és egyre jobban bekapcsolni a város vérkeringésébe, szellemi és fizikai folyamataiba. Olyan nyitott folyamatra van szükség, amelyet a szerzett tapasztalatok alapján folyamatosan korrigálni lehet, akár éveken, évtizedeken keresztül is. Legyen a vár a város (főváros esetén az ország) kincsestára, történetének és legfőbb értékeinek gyűjtő-, őrző-, és bemutató helye, ezzel a vár-, és városlakó identitásának meghatározója!

Mi az érték?

Alapos történelmi, régészeti, művészettörténeti és építészeti elemzés alapján, nyílt szakmai fórumokon kell eldönteni, mi a védendő érték és mi nem. Minél több értéket feltárni és megővni a várban, és összegyűjteni a váron kívüli történelmi, kulturális és művészeti értéket is. Minél több új értéket létrehozni a várban és értékes programokat vinni a várba.

Az értékek megismertetéséről

A vár, mint kincsestár megismerése a vár-, és városlakó számára kötelező, az idegen számára javallt (ha valóban kíváncsi a várra, a városra, annak történetére és lakóira). A vár- és városlakó érezze magát otthon a várban, az érdeklődő idegen pedig legyen szívesen látott vendég! A vendéglátás legyen profi és magas színvonalú: jól szervezett, szabályozott, tudást és élményt egyaránt kínáló! (minőségi turizmus!)

Mi a cél?

Vár és város szimbiózisának, valamint a vár-, és városlakók történelmi tudatának, várhoz való kötődésének, és ezzel identitásának erősítése. A vár folyamatos élettel való megtöltése (lakás, szállás, közösségi élet). Új szellemi és fizikai sejtek beültetése a vár élő szervezetébe, amelyek életképesek és környezetükben új életet generálnak. A környezet alakításában az új, életképes sejtek a magas színvonalú, kortárs építészeti beavatkozásokat jelentik, aminek záloga a minél több tervező és építészeti tervpályázat.

Mi az eszköz?

Az összes érdekelteket bevonva, a legkülönbözőbb szakemberektől kezdve a vári öslakosokig, széleskörű szakmai és társadalmi párbeszédet folytatva, ami munka-, és időigényes, de mintha elkezdődött volna...

Pálffy Sándor DLA
Prima Primissima-díjas építész,
egyetemi tanár, BME

A középkori állapotába visszaállított Nürnberg-i vár

A császári istállóból kialakított Jugendherberge

Élő kövek

A Vár mint közösség

Tisztelt Konferencia! Kedves Megjelentek!

Amint hallották, előadásom az élő kövekről, a vári közösségről szól. A közösségnek én is tagja vagyok, ezért kérem elnézésüket, ha időnként az elfoglaltság is megszólal. Ezek után

örömteli szívvel mondom, hogy Budavár polgárvárosának gényusa él! Virágzik, egyre jobban gazdagodik és kiteljesedik. Pedig ezt a gényuszt a történelmi korok vihara sokszor próbálta megtörni, hiszen a polgárnegyed mindig együtt élt a palota negyeddal – egyszóval a várnegyeddal. Együtt pusztult, együtt épült. 1686–1848-a II. világháború évei – a szomorú 1956 a vári házak rombolásának időszakaszai. Voltak évek, amikor a polgárvárosnak csak egy-két lakója maradt, no meg az elpusztult épületek. Talpig lerombolt városrész. De lassan ismét benépesült, jöttek emberek külhonból, akik idővel „igazhitű” magyarokká váltak. Új házakat építettek a romokon, új életet formáltak.

Az emberek és az életformák változása mindig gazdagabbá tették ezt a vári közösséget. A fegyvereket mindig legyőzte az élet. A halál angyalát a győzelem angyala váltotta fel, utcákon, házakon átrepülve. Ha felülről nézünk a várhegyre, akkor a polgárváros masszív tömbje tűnik szemünkbe elsőként. Jóformán még utcákat sem látunk, csak szorosan egymáshoz tapadó házakat. Pedig a tömbnek van két, számunkra nagyon fontos fókusza. Az egyik a Szentháromság tér, a másik a Kapisztrán tér a Szentháromság, illetve Kapisztrán Szent János szobraival. A templom és a városháza helyei a vári közösség meghatározó gyűjtőpontjai. A kettőt összekötő vonal számomra nem az utcák, hanem a Tóth Árpád sétány. Ez a vári élet egyik legfontosabb színtere, a vári házak közös „nappali szobája”. Csúszó-mászó, aszfalra rajzoló kisgyermek, egymás gondjait, örömeit megosztó mamák, felhevült görkorizók, cikázó kerékpárok, napozó idősek, padokon egymásra boruló szerelmesek helyszíne a fák árnyékában enyhén adó sétaút. Ez a látvány fogalmazódik meg Márai Sándorban: „A Várban élni világnézet.” Világnézet, amely az emberekből, a vári *polgárságból* árad. Összetartó erő, az együttgondolkodás, az ismertség ereje. Ha egy ős-vári, baráti társaság összeül (nem egyszer), biztos vagyok benne, hogy annak egyik hölgy tagja elindulva az Úri utca 2-es háztól egészen a Kapisztrán térig elmeséli, hogy az egyes házak lakói kik, hol, miéért, kivel (tovább nem fészitem a húrt, pedig még jön a Fortuna utca is). Az éveken át kialakult ismertség kedves, vidám jelenléte. No de az ismertség mellett vannak mamlasz férfiak, akikről joggal kérde hitvese: „Miért nem köszöntél az elmenőnek?” Mamlasz próbál javítani: „Hát neki meg miért köszöntél?” Mintha magamra ismernék, pedig fél

évszázada vagyok vári lakó és nem „jött-ment”.

Térjünk vissza a gyűjtőpontokhoz. Nem is tudom, hogy melyikkel kezdjem, a vári Önkormányzattal vagy az egyházzal. Bár a kettő jó kapcsolatban van egymással – ami szintén a vári közösség nagy ereje –, mégis az önkormányzattal kezdem, mert a polgármester kisebb, mint az Isten. A Budavári Önkormányzat nemcsak hivatali fórum, hanem képviselőtestület, a szó legnemesebb értelmében. „Bárány-szagú” gyülekezet mondaná Ferenc pápa. Gondos őrzője és kezelője a közös vagyonnak. Kommunikál, fórumot rendez, bár sokszor illik rá Ybl Miklós mondása: „Amíg megmagyarázom – megcsinálom.” Épít utakat, közös tereket, tatarozza, szépíti a házakat – ez a tevékenység nemcsak az öröm, de a lassúság miatt sokak bosszúsága is. (Nem az ő hibája.) De a harmadszor is felszedett Országház utca burkolata, vagy a hónapokig tartó felújítás embert, üzleteket elcsüggeszt. Az önkormányzat szponzorál nemes ügyeket, embereket. Kulturális fórum, egymásra hajaznak kiállítások, koncertek. Kinyitja kapuit az egyházak felé is, befogadja azok rendezvényeit. De ez fordítva is igaz – lásd az elmúlt héten Bogányi Gergely Beethoven koncertjét. Tovább nem folytatom, mert sokan azt mondanák: „A vári díszpolgár beszél belőle.”

Most még nagyobb örömmel mondom: Jöjjön az Isten. A Nagyboldogasszony templom és plébánia nem lelkesedő, hanem lelkes emberek gyülekezete. Az imának és emberi kapcsolatoknak gazdag tárháza. Ha a hallgatók közül valaki betévedne a vasárnapi fél 9-es misére, elérékenyülne. Kisgyermek – sokszor igen hangos – hada, édesanyák karján álmodó kisdedekkel. No meg a szentáldozás utáni nagy jelenet: a még nem áldozó

kicsik, mint a verebek a dróton ülnek a hátsó lépcsőn, hogy aztán kellő időben elszabadult vágtaival ériék el a miséző papot, és megkapják a nekik járó kiskeresztet a homlokukra. Beszélhetnék a ministráns csoportokról, a házasságokról, táborokról – a Lélek egyesítő erejéről. Kérem, ne tekintsek ezt klerikalizmusnak! A mai korban fontos közösség-építésről van szó az életkorok különböző szintjein. Szép példája ennek a II. Szent János Pál pápa látogatását megelőző időszak. Kicsik és nagyok együtt 1991-ben, majd 1996-ban is 280 km-t gyalogoltak Máriapócsra, így készültek a pápa fogadására. 2000-ben már mi látogattuk meg Őszentség-

gét Rómában, s az általa megáldott korona-másolattal gyalog érkezett haza a zarándok csoport.

De szólnom kell még a Nagyboldogasszony (Mátyás-) templom zenei életéről. A templom ének-zenekara 326 éves múltra tekint vissza. Kiváló karmesterek irányították, mint például Vavrincz Mór és Bárdos Lajos. A zenei együttes máig a magyar egyházzenei élet központja, nagyzenekari és a capella művek, orgona hangversenyek tolmácsolója. Napjainkban Tardy László Liszt-díjas karnagy vezetésével nemcsak Budavár Emlék-érmét kaptak, hanem Magyar Örökség díjban is részesültek. Nemcsak idehaza vonzza hagyományt őrző szolgálatuk a magyar és külföldi híveket, de külföldi turnéikon is nagy sikerrel szerepelnek.

Beszélni szeretnék a polgárok, a polgári lét közösség-teremtő, közéletet formáló erejéről is, amely a múltban is jelentős volt és a jelenben is különböző kulturális és közéleti csoportokat hoz létre. Mindig megmosolyogtat a Hadik szobor története. A szobrot a 30-as években állították fel – ahogyan az utca adta magát, a Dísz tér felé az Úri utcán végigtekintve. Azonban a Szentháromság utcában lévő tulajdonosok megfordították, nehogy a ló farát mutassa az üzletek felé. A mai turisták, kiváltképpen a vizsgáló hallgatók a lónak épp ezen fertályát előszeretettel simogatják a szoborra felkapaszkodva gondolván, hogy szerencsét hoz. A polgári körök legjelentősebbike a Vár Barátok Köre, aminek otthont a Litea könyvesbolt ad, amely nemcsak üzlet, sőt leginkább nem az, hanem a szellemi élet műhelye.

A vár mindig híres volt kiemelkedő művészeti központjairól. Elég, ha csak báró Hatvany Lajost említem, aki a múlt század 30-as éveit irodalmi életének szervezője volt. Babiits Mihálytól, Bartókon keresztül, Weöres Sándorig sorolhatnám a neveket, akik megfordultak a Hatvany palotában. Nem beszélve Franz Werfelről, Thomas Mannról. A jelesek névsora a Bécsi Kapu 7. sz. ház emléktábláján, sőt még aszfaltba ágyazottan is olvasható. Így van ez napjainkban is, a Litea könyvesbolt a könyvbemutató, az irodalmi esték fóruma.

Napjainkban rendszeres rendezvény a plébánián a Budavári Beszélgetések sorozata. 15 éve vendégeink voltak például Gyurkovics Tibor, Hámosi József, Eperjes Károly, művészeti és közéleti nagyságok, de tovább nem sorolom, mert nem szeretném, hogy kimaradjon bárki is, aki örömmel jött el hozzánk. Megtisztelő. A vári öntudat és politikai érdeklődés színtere a Vári Lakosok Szövetsége, amely hosszú évek óta minden hónapban találkozik, és értékeli budavári életünk eseményeit.

A várnegyedben kb. 2300–2400 ember él. A templom turista forgalma évi 7–800 ezer fő, amely azt is jelenti, hogy a várban jóval egy millió felett fordulhatnak meg turisták. Hogyan élünk ebben a kontrasztban? Csak előnyöket vagy veszteségeket is jelent? Számomra most a veszteség érdekes. Eltűntek a kisiparosok – Bierger bácsi szabósága, a borbély üzlet, hogy csak kettőt emeljek ki. Eltűntek a kisvendéglők – sajátos egyedi hangulatukkal, tereikkel, kínálatukkal. Mindez azért, hogy helyet adjanak a turisták pénztárcájához szabott nagyon drága éttermeknek. Mint építész sajnálom, hogy a turista forgalom a Szentháromság téren – Szentháromság utcán – Dísz téren belül zajlik csak. A vár északi része forgalom nélküli. Pedig itt van a városháza, a csodálatos középkori Magdolna torony, ami mellől nagyon hiányzik a helyőrségi templom.

Az önkormányzati rendezvényeken mindig énekeljük: „Hazádnak rendületlenül légy híve, ó magyar!”. Templomunkban a nagymisék záróéneke: „Isten, áldd meg a magyart!”. Úgy érzem, vári közösségünk identitása rejlik ezekben a szavakban. Köszönöm, hogy meghallgattak.

Török Ferenc
Kossuth-díjas építész,
a Hauszmann Bizottság tagja

Használhatóak-e a jelképek?

A Budai Vár és a Hauszmann-terv

Az elmúlt évtizedek tapasztalatai igazolják, hogy a Nemzeti Galéria mai helye alkalmatlan a képtár és az azt kiszolgáló infrastruktúra számára. Raktárak, restaurátor műhelyek, kutatószobák bábeli zűrzavart idézve sorakoznak Budapest egyik legszebb panorámáját kínáló ablakai mögött. Ugyanakkor a palota eredeti térszerkezetét rekonstruáló szándékot is sokan elfogadhatatlannak gondolják a XXI. században.

Pedig a Galéria bejárati előcsarnoka nem az egykori főemeleten, hanem az alatt helyezkedik el. A Hauszmann-féle koncepcióban a reprezentatív bejárat nem a távolabbi, kert felőli oldalon nyílt, hanem a Szent György tér felől, közvetlenül a főemelet szintjén. A jelenlegi, nehezen megközelíthető bejárat miatt az előcsarnokból a főemleltre, a kiállítóterekhez vezető lépcső pihenője csak a Szent Jobb kápolna rovására (abból mintegy 5 métert elvéve) jöhetett létre. Előnytelen az egykori főemelet teremtorának a használata is. A Hauszmann-féle barokk terek lefedésének szerkezetéből következő fiókos-donga nyílások értelmetlenül és funkció nélkül sorakoznak a kiállítások számára „lecsupaszított” termekben. Hauszmann számára – és nyilvánvalóan a megrendelő kormányzat számára is – evidens volt, hogy a csaknem duplájára megnövelt, Dunára néző szárnyat sohasem fogják rezidenciaként igénybe venni. A Parlamenthez hasonlóan a budai királyi palotát is inkább az ezeréves Magyarország presztízs beruházásaként, az állami reprezentáció helyszínéeként képzelték el.

Hét éve felkérésre készítettük el a Budai vár hasznosításának programját. A tervezés során jöttünk rá, hogy Budapesten nem áll rendelkezésre nemzetközi konferenciák, állami ünnepek, nagy létszámú rendezvények számára alkalmas reprezentatív térsor. A Nemzeti Galériának nem csupán a kiállítótereit, hanem a kiszolgáló helyiségeit is elemeztük, és így vált egyértelművé a Vár C, B és A épületszárnyainak funkcionális zűrzavara.

A háború után közel duplájára növelt alapterületű (sic!) A épület a reprezentatív térsort befogadja B és C szárnyak főemeletét nyitja meg. A B szárnyban helyezte el Hauszmann a Vár báltermét és a Büffet-csarnokot (alapterületük közel 1.000 m²). A szárny alsó szintjei a rendezvények magas szintű kiszolgálását biztosították. A kupolával koronázott C szárny lényegében az ünnepek helyszínéül szolgáló tereket kötötte össze a mai D szárnyban lévő állami reprezentáció termeivel, mindenképp az Oroszlános udvarra néző trónteremmel, és a haránt tengely mentén a nagy kétkarú lépcsőn át a kertkapcsolatot teremtette meg.

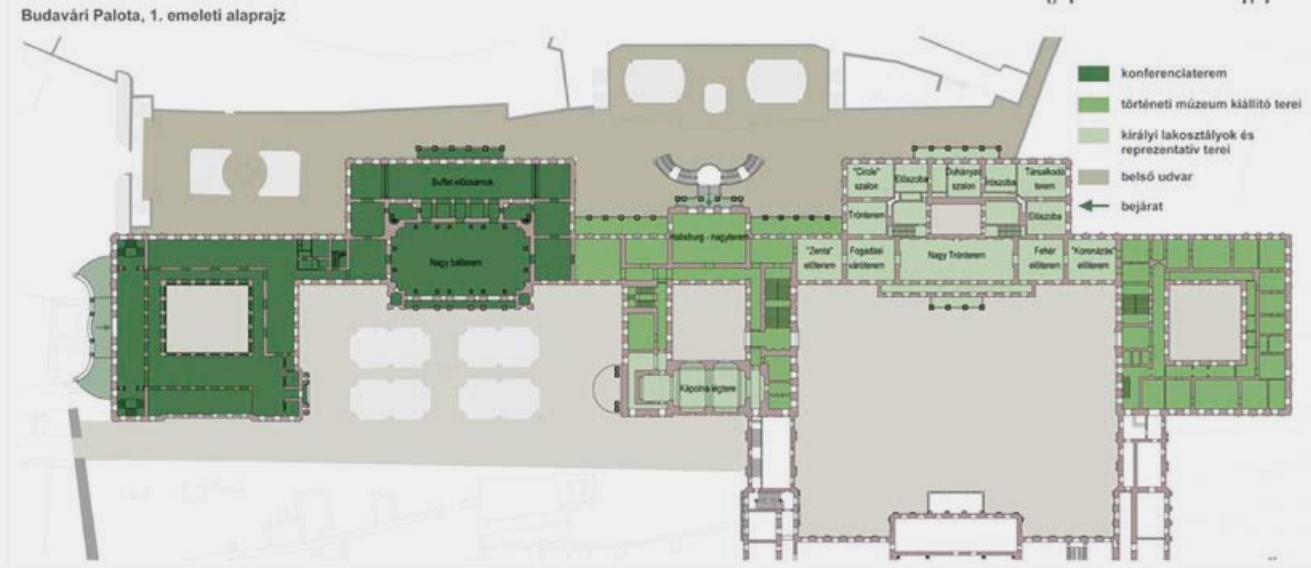
A közelmúltban az úniós elnökség fél éves időszaka bebizonyította, hogy állami reprezentáció számára szükség van egy megfelelő helyszínen. Részese lehettem a „tűzoltó munkának”, amellyel a gödöllői Grassalkovich kastélyt az elnökség számára alkalmassá tettük a lovarda és a kapcsolódó termek kialakítása révén. Gödöllő megfelelő helyszínt biztosított a repülőtér gyors megközelítésével, de a főváros eleganciáját és nagyvonalúságát nem volt képes pótolni. Műemlékvédelmi elméleti és etikai szempontból kérdéses, hogy a világörökség helyszínén elképzelhető-e az eredeti építészeti környezet rekonstrukciója anélkül, hogy a világörökségi címet kockáztatnánk a visszaépítéssel. Véleményem szerint a Budai Vár méltó rekonstrukciójára szükség van – függetlenül a Nemzeti Galéria számára kijelölt új helyszíntől. Meggyőződésem, hogy a '70-es években megteremtett látvány a mára egyértelműen elavult műemléki felfogás eredménye.

A Budai Vár a 13. század óta a magyar államiság egyik meghatározó szimbóluma, ami ma jelentőségéhez méltatlan funkciót tölt be. Különösen a II. Világháború után,

Az yperni posztócsarnok romos és rekonstruált állapota

Javaslat a Budai Vár reprezentációs célú újjrahasznosítására

A varsói királyi palota romosan

A varsói királyi palota helyreállított trónterme

de már az első világhéregést követően is megfigyelhető, hogy a pusztítás nyomait az államok úgy igyekeztek kijavítani, hogy az emblemikus épületeket a lehető leghitelesebb módon rekonstruálták. A belgiumi Ypern középkori posztócsarnoka még 1914-ben szenvedett súlyos károkat. Pontos rekonstrukciója 1967-ben fejeződött csak be. Az 1944-es Varsói felkelésben elpusztult királyi palota későbbi rekonstrukciójához szükséges anyaggyűjtés már a harcok közepette megkezdődött. A helyreállítás több évtizedes kutatómunka és tervezés után 1984-ben fejeződött be. A rigai Schwarzhäupter textilkereskedő cég középkori eredetű, de az évszázadok során többször átépült székháza 1941-ben dőlt romba, és még a maradványokat is elhordták a háború után. Hiteles újjáépítése 1999-ben fejeződött be. A fenti példák mindegyikét az UNESCO a világörökség részének nyilvánította. Több évtizedes vita előzte meg az elpusztult potsdami Helyőrségi Templom rekonstrukciójáról megszületett határozatot. Végül társadalmi nyomásra 2014 végén dön-

töttek II. Frigyes egykori nyughelyének újra felépítéséről, jóllehet ez az épület adott helyet 1933-ban a választásokot megnyerő Hitler hivatali esküjéhez. A német történelem dicső múltját ugyanis fontosabbnak ítélték, mint a náci hatalomátvétel helyszínéént játszott szerepet. Véleményünk és meggyőződésünk szerint a tervezett rekonstrukcióhoz meg kell nyerni a társadalom támogatását, és a beavatkozás folyamatát a nyilvánosság biztosításával lehet csak megszervezni. A tervezést a történelmi enteriőrök megismerését is garantáló részletes kutatások, feltárások alapján lehet csak elindítani, megteremtve a részletes funkcionális program alapját is. Amint a külföldi példák is bizonyítják, megfelelő színvonalú eredményt csak a körültekintő tervezés és az alapos restaurálásra szánt idő képes garantálni.

Dr. Mezős Tamás
egyetemi tanár, BME

Ki mit Vár?

A Várnegyed építészeti jelképeinek értelmezhetősége és fejleszthetősége

A magyar és külföldi közönség számára a Budai Vár hatalmi, kulturális vagy egyházi épületegyütteseinek túlterhelt szimbólumrendszere nehezen értelmezhető, ugyanakkor a Várnegyed mint Budapest

„Óvárosa” egyértelmű és megbonthatatlan szimbólum, „mű”. A látogatók könnyebben fogyasztják az egyértelmű jelképeket, a Budai Vár esetében mégis eredményesebb lehet a történeti sokszínűséget megtartani és élményszerűen bemutatni, így nem válik egyszer fogyasztandó helyé a vár. Ezért a fejlesztéseknél a háború után elkezdett folyamatokat érdemes folytatni az aktuális igényeknek megfelelően. A turisták számára is csak egy lakható Polgárváros lehet elég érdekes, ennek legfőbb akadálya a kertvárosias életforma, a földszinti üzlethelységek

hiánya. A Palota körüli terekbe csak a látogatók vihetnek életet, így annak turisztikailag is fogyasztható kulturális funkcióit érdemes bővíteni, még nagyobb bejárhatósággal, akár visszaépített belső terekkel. A Szent György tér esetében a közönség elvárná egy történeti milió visszaépítését, de ez nem teljesíthető a teljes vár-élmény romlása nélkül, mert vagy fals lenne, vagy a hauszmanni kor óvárosi léptéket felülíró, így összességében a vár egyetlen egységes szimbolikáját megbontó rendezés. A Szent György tér beépítése városépítészeti kérdés, csak nagyvonalú új gesztusokkal oldható meg. Egy új építészeti nyelv bevezetésének reményében védhetőek mind az új kulturális, mind az új államigazgatási funkciók.

Kádár Bálint
egyetemi tanáregéd, BME,
a Kortárs Építészeti Központ elnöke

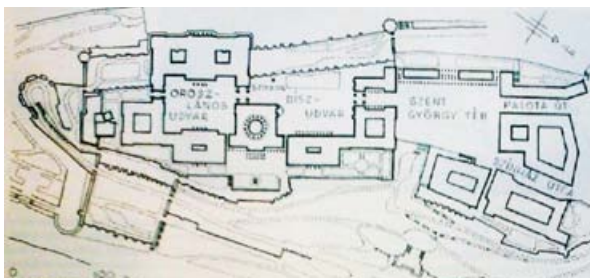
1. A Budai Vár jelentései a városi szimbolikus térben

2. Szimbolikus történeti együttesek általában egyértelműen elkülönülnek térben

3. A Budai várnegyed ostroma: a félmunka átka

4. Újraépítés helyett illeszkedés

5

5. A Budai Vár világháború utáni rekonstrukciója megakadt a Szent György térenél

6. A Budai Vár értelmezhetősége: mit ért meg a látogató?

7. A nem illeszkedő bontása

6

7

„AZ ANYAG TERMÉSZETE”

PÁLYÁZATOK ÉS DÍJAK

Építésszek:

bármilyen funkciójú tervezése, kivitelezés alatt álló vagy kész, új építésű, vagy felújított épülete 800 000 forint összdíjazásért

Építészhallgatók:

bármilyen munkája 300 000 Ft összdíjazásért.

JELIGE:

„A fantázia természete”

A LINEA lapokkal megvalósított érdekes, rendhagyó, nem feltétlenül építészeti témájú, tervezett vagy kivitelezett alkotások, installáció díjazására.

ÉPÍTÉSZ PÁLYÁZAT ZSÚRIJE

Patartics Zorán,
Ybl Miklós és Pro Architectura díjas építész
Tima Zoltán,
Ybl Miklós és Pro Architectura díjas építész
Cságoty Zoltán,
okl. építész mérnök, Creaton Homlokzati üzletág

ÉPÍTÉSZHALLGATÓK PÁLYÁZATI ZSÚRIJE

Ferencz Marcel,
Ybl Miklós és Pro Architectura díjas építész
Kertész András Tibor,
Ybl Miklós és Pro Architectura díjas építész
Figeczki Péter,
építész mérnök, Creaton Homlokzati üzletág

Pályázat ÉPÍTÉSZEK és ÉPÍTÉSZHALLGATÓK számára

Equitone szálcement homlokzatok alkalmazására

Benyújtási határidő:

2015. október 31.

További hasznos információk az Equitone termékekről és műszaki megoldásokról:

Cságoty Zoltán, okl. építész mérnök, zoltan.csagoly@creaton.hu, (30) 237 1668
Figeczki Péter, építész mérnök, peter.figeczki@creaton.hu, (30) 849 3874

A pályázatok benyújtásáról és lebonyolításáról:
Build-Communication Kft. T: (23) 611-028, info@buildmarketing.hu

A pályázatok online feltöltése:

www.equitone.hu/epiteszpanyazatok

www.equitone.hu

Emelt fővel a piacon

Interjú Alyyan Nabeellel, a Swedsteel-Metecno Kft. ügyvezető igazgatójával

25 millió Euróból létesít gyárat Magyarországon a hazai könnyűszerkezetes építési piac új szereplője, a Swedsteel-Metecno Kft. Az üzemben acél alapanyagból fognak előállítani építőipari termékeket: trapézlemezeket, szendvicspaneleket, tartószerkezeteket, a tetőfedéshez szükséges anyagokat, csatornákat, kiegészítőket.

A beruházás háttéréről, a vállalat terveiről beszélgettünk Alyyan Nabeellel, a cég igazgatójával.

„Egy olyan vegyesvállalat megalapításához, mint a Swedsteel-Metecno Kft. döntően azokra az ismeretekre és tudásra van szükség, miképpen lehet egy internacionális termelési és értékesítési struktúrát adaptálni a helyi viszonyok között úgy, hogy az eszközök és célok mégis egyedi, koherens cégfilozófiát adjanak ki, hogy a különböző háttérű anyagi és emberi erőforrások hatékony projektben egyesüljenek, amely hozzájárul akár a termelési kultúra fejlődéséhez is. Ehhez nyújt óriási segítséget az a több évtizedes szakmai és piaci tapasztalat, amelyet először az ország egyik legnagyobb tervezőirodájában, majd egy könnyűszerkezetes termékgyártással foglalkozó nemzetközi háttérű vállalatnál szereztem.”

Maga a Metecno olasz családi vállalkozás, azonban a világ minden fontos régiójában rendelkezik gyártóbázissal. Évek óta tervezik, hogy a közép-európai piacot egy, a régióban működő üzemből lássák el termékekkel. Magyarország földrajzi fekvése tökéletesen megfelel a célnak. Fontos továbbá, hogy Magyarországon igen kiváló szakembergárda áll rendelkezésre, kiváltképp a gyártásban és fejlesztésben tevékenykedő mérnökök, a könnyűszerkezetes épületek szerelésében nagy tapasztalattal rendelkező kivitelezők, illetve értékesítők tekintetében.

A tágabb gazdasági környezet előzetes elemzése alapján olyan tendenciákat találtunk, amelyek a beruházás megtérülését biztosíthatják. 2012-től ugyanis megállt a magyar gazdaság teljesítményének csökkenése. Sőt, az utóbbi években némi erősödés is mutatkozik. A további fejlődés garanciáinak látjuk az olyan programokat, mint a speciális növekedési hitelek, a KKV szektor támogatása, az Európai Unióból érkező, fejlesztésre fordítandó összegek.

Abban bízunk, hogy ezek a tevékenységek hatására megnő az igény az új épületek iránt.

A megrendelői igények jól látható változása is igazolja céljaink

realitását. A vállalkozók ugyanis meggyőződtek arról, hogy a jó minőségű acél alapanyagokból történő építkezés praktikusabb, gyorsabb és olcsóbb, a megvalósult egységek pedig tartósabbak, energiatakarékosabbak, korszerűbbek, kényelmesebbek.

„Cégünk a stabil fejlődés lehetőségét érzékeli a piacon, a helyi piacot, és - a felsőoktatási és minősítő intézményekkel is együttműködve - a műszaki tudományos háttérrel, a hosszabb távon bővítésre és K+F-re fordítandó nyereséget is látja.”

A könnyűszerkezetes gyártók között is folyamatos innovációs verseny zajlik. Ennek ellenére a komoly cégeknél az alapanyagok, az

előállítási technológiák, a műszaki színvonal tekintetében mégis csekély különbségek figyelhetők meg. Több márka is kiváló termékeket kínál, mégsem egyformán sikeresek. Nagy hangsúly van az egyes cégek által biztosított hozzáadott értéken.

A Swedsteel-Metecno Kft. elsősorban nem az épületekhez szükséges alkatrészeket, hanem komplett rendszereket kínál. A tartógerendától az utolsó csavarig tökéletesen átgondolt szisztémákat – Közép-Európa egyetlen gyára lesz, amely a csarnokokhoz szükséges minden egyes alkatrészt maga fogja gyártani.

Vagy egy másik példa a kutatás-fejlesztés területéről. Bár a gyárunk csak 2016 januárjában

kezdi meg a termelést, hatalmas tapasztalattal rendelkező hazai szakemberekkel összefogva máris egy olyan új, „hibrid” csarnokrendszeren dolgozunk, ahol a hagyományos melegen hengerelt acél szelvények mellett olyan vékonyfalú tűzihorganyzott elemeket teszünk alkalmassá primer teherhordó szerepre, amelyeket eddig főként csak másodlagos teherhordó alkatrészként használtak. A hazai KKV szektornak az igényeit elégitik ki optimálisan, korszerű épülettechnikával.

De természetesen a termelés folyamata, a termékfejlesztés mellett kiemelt figyelmet fordítunk a hozzáadott szolgáltatásokra is. Mindenekelőtt a tervezők és a kivitelezők tökéletes kiszolgálására törekszünk. Az építészek számára olyan termékleírásokat, csomóponti megoldásokat, segédleteket kínálunk, amelyek megkönnyítik a tervezés folyamatát.

A kiépítésre kerülő rendszerünkben csak olyan partnerek tevékenykedhetnek, akik a megfelelő referenciák felmutatásával igazolják a területen megszerzett szaktudásukat. Mint látható, komplex hálózatot építünk. Bármely ponton lép is be a megrendelő, a network egésze aktiválódik a kiszolgálására.

Komoly hozzáadott értéknek minősül az a garanciális biztonság, amit a hazai gyártóbázis jelent. Bár termékeink és épületeink a kiváló alapanyagoknak köszönhetően rendkívüli ellenállóságot mutatnak a korrózióval szemben, de előfordulhatnak hibák is, amelyet a magyarországi gyártásnak köszönhetően gyorsan és rugalmasan tudunk kezelni.

Az első gyárunk 2016 januárjában kezdi meg a termelést, előreláthatólag Pest megye vagy a Főváros nyugati részén, esetleg Északkelet-Magyarországon. Mindaddig projekteket árulunk, ami azt jelenti, hogy kisebb-nagyobb ipari, illetve mezőgazdasági csarnokokra veszünk fel megrendeléseket. Az ezekhez szükséges elemeket a cégcsoport más gyáraiban előállítva szerezzük be. 2017-ben kezdi meg a termelést a második hazai üzem, ahol már a szendvicspanelek készülnek majd.

Összességként fontos hangsúlyozni, hogy minden cégnek az erőssége és sikere a dolgozói lelkében rejlik. Mögöttem pedig olyan csapat van, amelynek tagjai a Swedsteel-Metecno céget nemcsak munkahelynek, hanem életformának is tekintik, és akikkel karöltve emelt fővel léphetünk a piacra.

Maximális minimalizmus

hogyan építsünk egyszerűen nagyszerűt a PREFA termékeivel

A Jakab hegyi természetvédelmi terület közelében egyvialami okoz igazán nagy fejtörést: merre nézzen a ház, hogy a lehető legtöbbet elénk tárja a gyönyörű panorámából. Egyébként a dr. Borsos Ágnes és Bachman Zoltán DLA által tervezett épületben, mely az „Év háza pályázat 2013” MÉSZ különdíját nyerte el, mindent a lehető legjobban minimalizáltak. Egyszerű forma, egyenes vonalak, koncentrált funkcionalitás, természetközponúság. Az öt terasszal ellátott ház egyszerűsége ellenére mégis lenyűgöző: környezetét helyezi előtérbe, és egyszerű vonalai ellenére mégis maga is látványossá válik.

A díjazott épület szerkezete beton, PREFA burkolattal. A Jakab hegyi természetvédelmi terület igen különleges. Ez teszi Kővágószőlőst turisztikai célponttá.

A Zsongorkő-kilátó, a Mecsek egyik legszebb "természetes" kilátó pontja a Jakab hegyen az István kilátótól délre található, innen káprázatos panorama jutalmazza a túrázót. Középen a Remete barlang található, rálátással a Sasfészek nevű sziklaképződményre és a Babás-szerkövek elnevezésű sziklaalakzatra. És természetesen a rengeteg, érintetlen zöld területre. Most a Pécs nyugati szélén elhelyezkedő terület egy további attrakcióval lett gazdagabb.

A kilátás erre az idilli helyre dr. Borsos Ágnes különösen inspirálta. „Az épület egy domboldalon helyezkedik el, és gyönyörű kilátást, illetve betekintést nyújt az érintetlen természetbe. Nagyon szép és pihentető. Ezért egy olyan nyaralót akartunk megvalósítani, melyben a természet a lehető legnagyobb kényelemben élvezhető.”

Simplexity – a PREFA Prefalz lemezével

Az ötéves tervezési és kivitelezési időszak eredményeképp egy olyan épület jött létre, mely egyszerűsége által válik lenyűgözővé. A nyaraló régi részét „tetőtől talpig” világoszürke Prefalz burkolattal látták el. Ezáltal a tető és a homlokzat egyöntetűvé vált. Ez nem csupán megjelenésében megnyerő, hanem kifejezetten praktikus is, és tökéletesen

követi a simplexity elvét – egyszerű megoldások komplex feladatokra. Borsos Ágnes: „Mivel a klasszikus ereszcsonna az épület átszellőztetését akadályozta volna, így azt a járdán kialakított folyókákkal helyettesítettük. Mivel nincs ereszcsonna, a homlokzatot a lábazattól a gerincig egy szerkezetként tudtuk átszellőztetni. Az innovatív Prefalz-burkolattal ez nem jelentett problémát”.

„A PREFA is folyamatosan keresi az egyszerű megoldásokat a bonyolult problémákra – ez itt tökéletes összhangba került, és lehetővé tette számunkra, hogy az építészeti tervet egyszerűen kivitelezjük”, mondja Stang Ákos szajki bádogosmester, az épületburkolat kivitelezője.

A világoszürke alumínium blokkot karakteres beton hosszabordák egészítik ki, melyek szinte a föld felett lebegnek.

A PREFA melletti elkötelezettség tartós

A két épületrész egészen alkot, mely egyszerűsége által válik összetetté. „Az épületen csak betont és PREFA termékeket használtunk. Így az sok-sok éven át megmarad, és kevés karbantartást igényel. Erre különösen nagy hangsúlyt fektettünk, hiszen a tulajdonosnak itt a szabadidejét kell élveznie, nem pedig dolgozni.” A PREFA termékek garanciája és karbantartásmentessége tökéletesen illeszkedik ebbe a hosszútávú koncepcióba.

Ahol a természet belép az épületbe

A tartós építési módon kívül a maximális kikapcsolódást öt terasz biztosítja, melyek a nyaralót a természet részévé teszik. „A nyaralót úgy terveztük, hogy a lakótér a teraszokban folytatódik, és a természetközelség érzését közvetíti. Ez hatalmas élmény és egyben kihívás is volt számunkra.”

Kitűnő terv, kitűnő kivitelezés

Az eredmény nem csak az építetőt, hanem az építész-társadalmat is meggyőzte. A nyaralóépület elnyerte az „Év háza pályázat 2013” MÉSZ különdíját. Ez egy külön megerősítést az építető számára, melynek Borsos Ágnes külön örült. „Az a legfontosabb, hogy az építész és az építész a megbízónak és az igényeinek is megfeleljen”.

Termékbox PREFALZ

Alapanyag: 0,7mm vastag bevonatos alumínium-ötvözet, P.10 világoszürke színben

Méret: 0,7 x 500 mm, 0,7 x 650 mm, 0,7 x 1000 mm

Súly: 1,89 kg/m²

Beépítés: min. 24mm vastag deszkázatra

Rögzítés: rozsdamentes hafterekkel statikai számítás alapján

Történeti rezidenciák kortárs közösségi használatban

Európai áttekintés a megújulás lehetőségeiről a régiség-érték fogalma mentén

Az értékfogalom újragondolásának igénye felerősödött az ezredforduló első évtizedében. A modern építészet értékszemléletében már megfogalmazott szándék – mely régi és új viszonyát a kulturális mélyrétegekben felfejthető hagyaték mentén képzelte

el és a forma vonatkozásában tagadta a folytonosságot –, már a 20. század eleji építészet- és művészettörténet teoretikusok megközelítéseiben is a történetiséghez való viszony definiálását kívánta meg.¹ A 20. században lejátszódott jelentős társadalmi és politikai változások szinte kikényszerítették az „érték” fogalmi meghatározását. A szorosan a műemlékvédelem területeire vonatkoztatott karták a definíciók körülírását és inkább az etikus-elvárható alkotói magatartásformák alapelvárásait rögzítették.² A műemlékvédelem hőskorát – mind hazai mind nemzetközi vonatkozásokban az '50-'70-es évek – követő évtizedek alatt a kulturális hagyaték megvédése szemléletén megerősödő civil kezdeményezések szélesebb társadalmi igényt jelentettek meg. Azonban az értékfogalom tisztázására még a mai napig is csak kísérletek vannak – legfőképp a szervezeten is átalakuló műemlékvédelem kapcsán. Ma már az egyedi műemléki érték helyett tágabb vonatkozásban örökségről beszélünk és a hatósági védelem helyett is inkább a társadalmilag szélesebb közösségi érték-védelmet hangsúlyozzák a hivatalos kommunikációk. Az egyre növekvő számú publikáció mentén azonban még mindig nehéz eligazodni az „érték” fogalom használatának tendencia-változásaiban, pedig az egyre sűrűbben megjelenő kortárs építészeti „beavatkozások” szinte kikényszerítik értékelési kategóriáink újragondolását. Már csak azért sem tekinthetünk el e teoretikus megújulástól, hiszen az épített örökséget tágabb értelemben érintő kortárs újrahaznosítások, átalakítások, bővítések száma rohamosan megemelkedett a gazdasági világválság érték-szemléletet is módosító folyamatai miatt.³

Különösen érdekessé válik az összetett értékelés lehetősége olyan műemlékeknél, melyek használata nem közösségi érdekek mentén zajlott létrejöttük idején. A rezidenciák építészete mindig is meghatározó volt egy település/településrész képében, és tágabban is a kulturális élet színtereként kiemelt társadalmi helyzetük volt. Ezen egyházi, főúri vagy épp kormányzati központok léte adott korszakok mélyen identitás-hordozó elemei – ettől eltekinteni felelőtlen-ség lenne a mai hasznosításukban gondolkodók számára. E konnotációk előhívása akkor is fontos, ha a megváltozott társadalmi és gazdasági környezet nem újra a reprezentálásra törekszik, hanem a mai kor elvárásait megfogalmazó közösségi használatra.

A konferencia-tanulmány körképet kíván nyújtani a történeti rezidenciák kortárs hasznosításairól, jellemzően európai kultúrkörre támaszkodó esettanulmányokkal. Európa közös,

többszörösen összefonódó politikai és társadalmi háttere e jó példákon keresztül szolgálhat hazai folyamataink kimértebb kezelésére. Hat példa biztosít rálátást számunkra az általános hasznosítási tendenciákat illetően, ugyanakkor az összetett történetek egyértelművé is teszik számunkra, hogy az egyedi esetek mindig akkor bírtak előremutató – mind az épített környezet történeti értékeire, mind a befogadó társadalmi környezet számára – örökségközpontú gondoskodással, ha kiegyensúlyozott (építészeti és gazdasági) döntések alapozták meg a hosszútávú fenntartható használatot.

Sokat próbált történelmi környezetben található az északolasz fejedelmi központ, Torino városa. A település központjában kiemelt helyen megépült királyi palotát számos kulturális létesítmény övezi – a város döntése értelmében az északi épületszárnyba vonnak össze aváros számos helyén álló kisebb múzeumot, a rezidenciális tereket kiállítóterként hasznosítva. A Galleria Sabauda szárny mintegy tíz évet felölelő felújítását nemzetközi pályázat vezette fel.⁴ A nyertes építésziroda több építészcsoporttal összefogva és számos szakértő támogatásával nem csak a kortárs szemléletű, a legújabb kiállítási–installációs technikákat felhasználó kiállítótereket tervezte meg, hanem a teljes épületfelújítás kívánta legszigorúbb műemléki szemléletet is alkalmazta a történetileg hitelesen – adott esetben – rekonstruálható részleteknél. Így újra teljes pompájában méltó környezeti elemmé vált az épület nem csak külső homlokzata, hanem belső reprezentatív közlekedő térsora is. A kiállítótermeknél pedig a korszerű tárgy-bemutatói technikák élvezhettek elsőbbséget.

A kelet-csehországi Olmütz városa nem csak a csehek, de a magyar történeti emlékezet számára is kiemelt jelentőséggel bír – a morva és cseh katolikus rendek itt kiáltották ki Mátyást cseh királlyá 1469-ben. A korszakok óta püspöki, majd 1777-től érseki ranggal bíró központ a Přemysl dinasztia alatt kiépített várdomb északi végében foglal helyet. Az épületcsoport jelentős részét magába foglaló érseki múzeum látogatóbarát feltárása román kori, gótikus, reneszánsz és késő-barokk tereket is érintett.⁵ Egységes szemléletű, komplex beavatkozással jött létre a felújítás, mely a korábban össze nem kötött terekhez új közlekedőrendszert adott. Az új részek egyértelmű építészeti addícióként, a kortárs réteget képviselik: a következetes nyersbeton anyaghasználat és a kubusos formák határozottan elkülönülnek a vakolt felületű, ablakos lyuk-architektúrájú tömőfalas részekről. Dobozszerű installációk, rámpaszerű kiállító-felületek vezetnek át a felújított történeti terek között.

Az észak-spanyolországi püspöki központ, Pamplona belvárosában található épületegyüttesénél hasonló építészeti viszonyulással rendezték a palota–kolostor–székesegyház feltárását.⁶ A látogatói központ a magukban zárt egységet képviselő középkori térformáktól egészen a klasszicizmus nyitott-rendszerezett változó minőségű tereit fűzi fel.

Fotó: Deutsche Naturstein Verband

Hambach
kastély – 1832
Nemzeti emlékhely,
Neustadt an der Haardt
(D), 2002–2012.
Max Dudler
Architect

A mindvégig megjelenő anyag a fekete acéllemez, mely néhol közlekedőfelület vagy épp nyíláskeret, máshol kiállító-felületet majd ülóbútort formál.

A dél-spanyolországi régióközpont Sevilla történelmi belvárosának városfalain kívül, a déli promenád bevezető épülete a San Telmo palota. Az épületegyüttes története a XVII. századra vezet vissza és az évszázadok során számos hasznosítása volt: szeminárium, hercegi rezidencia és püspöki palota. A többszörösen átépített szárnyak, a hosszabb ideig használaton kívüli részek idővel jelentős pusztulása egy teljes koncepció mentén létrehozott egységes hasznosítás által tudta elnyerni újra eredeti fényét. Mintegy két évtizedet felölelő átalakítás vette kezdetét 1991-ben. A rekonstruálható részekben a történelmi hűség legmesszemenőbbekig szem előtt tartásával alkották újra a részleteket, az eredeti tér- és közlekedőstruktúrákat lehetőség szerint megtartva tették meg a kiegészítéseket.⁷ A tartományi központ funkció azonban jelentős épített tér többletet kívánt meg a történelmi rendszerhez képest, melyet a déli belső udvar-együttes jelentős beépítésével oldottak meg.

Az egykori hallei várkastélyban helyt foglaló szépművészeti gyűjtemény nem csak regionális szinten, hanem a nagyszámú német impresszionista képnek köszönhetően országos rangú jelentőséggel bír. A négy saroktornyos rendszerében teljességében soha ki nem épült objektum a történelmi sorsfordulók nyomait is magán viselte. A különböző korszakokban épült részeinek köszönhetően építészeti kvalitásokkal is rendelkező együttes folyómenti szárnya szenvedte meg legjobban a világháború rombolásait. A meglévő struktúrákat felhasználva valójában belső térinstalláció készült.⁸ A tömör falakhoz kitémasztó acél könnyűszerkezet galériákat formál, geometrikusan vetett tetőfelületet, és lebegni látszó térdobozokat alkotnak. Új és régi határozottan elkülönül, de ez itt természetes is: a történelmi korok itt maradt rétegeire egy újabb, ezúttal az ezredforduló korszerű szellemében létrehozott réteg rakódott rá a több száz éve épülgető együttesre.

A mai Németország demokratikus történetének legfon-

tosabb eseményét jelzi egy még részleges romjaiban is fenséges látványt nyújtó fellegvár. Hambach várának történelmi jelentősége van: 1832-ben a vár alatt megrendezett fesztivál keretei politikai protestálásba vezettek át, ahol először használták a sárga-vörös-fekete lobogót, mely később – fordított sorrendben – az egységes nemzet zászlajává vált. A várkastély alatti völgyben azóta is évente megrendezik a fesztivált – a nemzeti emlékhellyé vált kultúr-táj háttérét alkotó épületben történelmi múzeumot rendeztek be. A ma látható „történelmi” épületszárnyakat az egykoron romos épületelemekből 1844-ben hozták létre stílus-tiszta rekonstrukció szellemében. 2002-ben megindult a nemzeti emlékhelyt kezelő kulturális alapítvány számára átadott épület új szemléletű felújítása: a komplex hasznosítás tízévnnyi munkával a nemzeti emlékezetre építő, de azt csendes főhajtással kezelő helyt eredményezett. Az L-alakú épületcsoportban a beltérekben kiállítóterek, a nagy szárnyban kettős légtérrel zenei előadásokra is alkalmas konferenciaterem jött létre. A vároromról feltáruuló lélegzetelállító látványra szervezve a várfal struktúrájához alkalmazkodó tömör épülettömeg jelent meg.

Történelmi háttérből építkező kulturálisan komplex helyszínek átalakulása mutat példát egykori rezidenciális magán-terek korszerű közösségi használatáról. Minden átalakítás mögött összetett, szerteágazó kutatás áll, mely alapja mindig az érintett építészeti objektum maga. A történelmi értéket magasfokúan tiszteletben tartó beavatkozások legfőbb jellemzője, hogy ebből a helyből táplálkozó eredet iránti alázat vezette az építészeket.

Vukoszávlyev Zorán PhD
egyetemi docens, BME

¹ Riegl, Alois: *Der moderne Denkmalkultus, sein Wesen, seine Entstehung*. Vienna, 1903. Számos kiemelkedő építészeti teoretikus kritikai antológiájában szerepel ez az elméleti írás; magyar nyelven is megjelent: Moravánszky, Ákos: *Monumentalitás – kritikai antológia*. Terc Kiadó, Budapest, 2006. 58–64. Kritikai újraolvasása is már évtizedes hagyományokra tekint vissza: Colquhoun, Alan: *Thoughts on Riegl*. *Oppositions* 25. (1982.) pp. 78–83.

² Mit is mond meg igazán a sokat hivatkozott félévszázados dokumentum, a Velencei Karta? Elmélet és gyakorlat újraértékelését lásd: Hardy, Matthew (ed): *The Venice Charter revised – Modernism, Conservation and the tradition in 21th Century*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2008.

³ Kóródy Anna – Vukoszávlyev Zorán: *Aspects of Social Sustainability in Cases of Building Rehabilitation in Central Europe*. *Építés-Építészettudomány Vol.42. (2014) No.3–4*. pp. 287–313.

⁴ Galleria Sabauda. www.rickmather.com/project/category/galleria_sabauda

⁵ Archidiocesian museum in Olomouc. www.hsharchitekti.cz/index.php?lang=en&page=project&name=archdiocese-san-museum-in-olomouc

⁶ Occidenc Museum. www.vailloirigaray.com/portfolio/occidens-museum/

⁷ Palacio de San Telmo. www.vazquezconsuegra.com/San_Telmo.html

⁸ Moritzburg Museum. www.nietosobejano.com/project.aspx?i=2&t=MORITZBURG_MUSEUM

Az „Élő Vár”

Koncepció és stratégia

A Budai Várnegyed (polgárváros, palota negyed, várlejtők) egyedülállóan összetett és kompakt történelmi városi milióval rendelkezik, a világörökség része, kitüntetett jelentőségű a világ magyarságának tudatában. A Várnegyedben ugyanakkor sok a megoldatlan ügy, némelyik megoldása évtizedek óta húzódik. A problémák kezelésére, a Vár fejlesztésére 2012-ben tanulmány készült a KÖZTI generáltervezésében „A Budai Várnegyed hosszú távú (25 évre szóló) fejlesztésének stratégiai terve” címmel. A munkafolyamat vezetője Potzner Ferenc volt. A röviden „VÁR 25”-ként aposztrofált tanulmánykötet három nagy részből állt: I. Várostervezési tanulmányterv (vezető tervező: Nagy Béla), II. Építészeti tanulmányterv (Pozzner Ferenc), III. Ingatlanfejlesztési stratégia (Varga-Ötvös Béla). A 2015. május 11-i előadásom az utóbbira épül.

A „VÁR 25” megalapozó vizsgálatai kimutatták, hogy a Várnegyed funkciógazdagsága még létezik, nemcsak a kövek őrzik a múltat. Ebből az is következett, hogy a kultúra fogalmát átfogóan értelmezzük. A kultúra kifejezés itt nemcsak a művészetekre, a gyűjteményekre vonatkozik, hanem pl. a szállodai, a gasztronómiai, az üzleti és kereskedelmi, a turisztikai, a közéleti és közigazgatási, az oktatási kultúrára, a tudományos életre is. Sőt, amitől igazán kivételes a Vár, hogy a lakó- és munkahelyek, az óvodák, iskolák, a közszolgáltatások, rendelők, egyházak, boltok, állami hivatalok révén aktívan jelen van a mindennapi városi élet kultúrája. A Várnegyed különleges státusza, egyedisége, a 25 éves tervezési időtáv sok kérdésben újragondolásra készítette a tervezőket. Pl. Hogyan értelmezzük az örökség-gazdálkodást városleptéki területen? Miképp viszonyul egymáshoz a kulturális érték és a gazdasági érdek? Hogyan harmonizálható a műemlékvédelem, a város- és ingatlanfejlesztés, a városlakói attitűd?

Érzékelhető volt (azóta is), hogy a meglévő és a tervezett funkciórendszert kiegyensúlyozatlanságok fenyegetik, pl. a forgalom és a turisztika intenzitása, az előregedési tendencia erősödése, az ad hoc beavatkozások. A fejlesztések eltorzulhatnak túlzások, egy-egy szektor dominanciája irányában. A veszélyeztetett szektorok: turizmus (szórakoztatási negyed), államigazgatás (kormányzati negyed), kiállítások (múzeumi negyed), ingatlanpiac (biznisz-negyed). Gondokat okozhat a rövidtávon hatásos látványprojektek erőltetése, de a hasznosítást korlátozó túlszabályozás is.

A koncepció és stratégia készítésekor meghatározó volt, hogy a világörökségi tartalomnak és a fenntarthatóság elvének szerves egységet kell alkotnia. A fenntarthatóságnak meg kell jelennie anyagban, üzemeltetésben, gazdálkodásban, az élő közösségek megtartásában, frissítésében. Egyértelmű volt, hogy a sokrétűség éltetését ekkora városi szövet-

ben városrehabilitációként kell felfogni, ami viszont csak közpénzből nem valósítható meg. Cél, hogy a Várnegyed, mint város minél kevésbé függjön közpénzektől. Vegyük fel a szakadozó várostörténeti fonalat, és éltesük azt a szerves folyamatot, ahogyan a sokszínűség létrejött és működött évszázadokon át!

Mindebből adódik a koncepcionális jövőkép, a vízió: „Élő Vár – a Budai Várnegyed legyen a polgári és a városi kultúra fellegvára”. A polgári és a városi kultúra átfogó értelmezésének lényege: minden itt meggyökeresedett kultúraszegmensnek, funkciónak, tevékenységnek, eseménynek, építménynek, szolgáltatásnak, a természetes és épített környezet használatának mintaszerűnek kell lennie. A polgári és történelmi kultúrkörbe tartozik a decens közigazgatás, a polgári demokráciához és a hely szelleméhez illő nemzeti közjogi intézmények elhelyezése is.

A stratégia a jövőkép megvalósítási folyamata. A stratégiai cél azonos a koncepcionális céllal, az Élő Vár jövőképpel. 25 éves távlatban a megvalósításhoz és fenntartáshoz egyensúlyi folyamat generálására és egységes kezelésre (menedzsmentre) van szükség. Továbbá elengedhetetlen a mindezt lehetővé tevő, a Várnegyedhez köthető állandó költségvetés biztosítása. Az Élő Vár stratégia része, hogy bővüljenek a projekt-, ill. építési, befektetési lehetőségek és képződjenek bevételek. Minél harmonikusabban érvényesülnek az egymáshoz tapadó funkciók, annál vonzóbbá, elevebbé válik a Várnegyed. Az Élő Vár jelmondatban a komplexitás belső arányai megtartásának, a városi kompaktság megőrzésének és gazdagításának ideáját tömörítettük.

Az Élő Vár funkciórendszerét a térben is leképeztük. A Várnegyed múltjából, jelenéből, térszerkezetéből, a hagyomány és megújulás szelleméből adódik a „Két Főtér – Egy Főutca” képlet:

- Palota negyed: Szent György tér – a nemzet Főtere. A teret és környezetét áthatják történelmi múltunk felemelő és tragikus eseményei; királyok, államférfiak, művészek, hősök tették hírnevéssé. A tér szimbolikus, identitásadó, nemzeti „szakrális” szerepének méltósága összefügg a Királyi Palota és a tér nyugati oldalának jövőbeni funkcióválasztásával. Az államtörténelmi és nemzeti kulturális lépték adott.
- Polgárváros: Szentháromság tér – a polgári Főtér. A hely klasszikus, városi, polgári központi tér városházával, templommal, szállodával, közepén szentháromság szoborral.
- Tárnok utca – Dísz tér: a Főtereket összekötő Főutca. A széles utca és tér mentén iskola, posta, rendelő, gyógyszertár, rendőrség, cukrászda, vendéglátóhelyek, irodák, boltok sokasága található, régen piac is volt. Egy igazi városi korzó, kapocs a polgárváros és a palota negyed között. A Várnegyed városrehabilitációs munkálatai óriási szervezési és finanszírozási feladatot jelentenek, amelyet nem lehet rövid időn belül egy projektben végrehajtani, csak térben,

A térképet Szabó Orsolya készítette

időben, pénzben megosztva, ütemezetten, az egységes kezelés biztosításával. A „Két Főtér – Egy Főutca” alapszerkezet kiválóan alkalmas az összhang megteremtésére. Hozzá kapcsoltnak alakítottuk ki a megvalósítás építési és pénzügyi beavatkozási övezeteit, lehetővé téve a mozaikszerű, de távlatban mégis egységessé váló városrehabilitációt. Az ún. hálózatos létesítmények alkotják a Várnegyed térbeli, műszaki arconcsait, lehetővé téve az át- és körbejárhatóságot kívül-belül, alul-fölül.

A beavatkozási övezetek: 1. Kapisztrán tér, 2. Erdélyi bástya, 3. Szentháromság tér, 4. Tárnok utca – Díz tér, 5. Szent György tér, 6. Királyi Palota, 7. Várkert Bazár, 8. Clark Ádám tér, 9. Polgári övezetek (a 8 beavatkozási övezet által le nem fedett területek). A hálózatos létesítmény-rendszerek: várfalak, közterületek, közlekedés, barlangok, kertek.

Az „Élő Vár” koncepció és stratégia megvalósításának javasolt szervezeti, pénzügyi, jogi formája:

- VárMunkák Tanácsa – az egységes kezelés és az egyensúlyi folyamat fenntartásának stratégiai intézménye. Cél, hogy vezérletével projekt engedélykéig lehessen eljutni taktikai intézmények révén (projektcégek, önkormányzati szervezetek, Várgondnokság, ingatlanfejlesztők).

- VárFejlesztési Alap – intézményesített forrásképzés, visszacsatolás a várbeli munkálatokhoz.

- „Vártörvény” – az épített örökség egyedi kezelése érdekében alkotott jogszabály-készlet.

A javasolt finanszírozási rendszer (minta az egykori Fővárosi Közmunkatanács létrehozása):

1. Nagy indító tőke, egyszeri vagy éves osztásokban. Forrás: EU, állam, kötvény, főváros, kerület, egyéb.
2. Állandó források: a közsféra bevételeinek x %-a (%o-e), ill. a VárFejlesztési Alap. Cél, hogy a Vár rehabilitációja szervesen kapcsolódjon a közsféra és a gazdaság teljesítő képességéhez.
3. Üzleti típusú források, pl. parkolás, közterület-használat, bérlet, belépők, díjak, részesedések.

A beavatkozási övezetekben a köz- és magánforrások – uniós, állami, önkormányzati források, magán tőkék, lakossági pénzek, gyűjtések, felajánlások – együttesen „dolgoznak” a VárMunkák Tanácsa koordinálásával. Kijelöltünk prémium¹ ingatlanokat az övezetekben, hogy általuk tőkét lehessen bevonni és a bevételeket a Várnegyed felújítására, fejlesztésére lehessen visszaforgatni (VárFejlesztési Alap).

A Polgári övezetek, lakóházak az Élő Vár koncepció alapvető, de kevésbé látványos elemei. A lakosság megtartása, demográfiai frissítése, aktív lakóközösségekbe szervezése, a lakóhelyek védelme, újak kijelölése stratégiai jelentőségű. A vár(os)rehabilitáció nemcsak közpénzből nem valósítható meg, de csak magánforrásból sem. Együttes alkalmazás szükséges, ahol a közberuházásoknak is megtérülő befektetéseknek kell lenniük. A kivételes intézmények elhelyezésére és működtetésére (pl. OSZK, MNL, MNG) megvalósítási tanulmányokat szükséges készíteni. Egy példa. A Kapisztrán téren az üresen álló volt Országos Teherelosztó épülete tipikus prémium ingatlan. Felmerült, hogy a Nemzeti Levéltár látogatóközponttá építené át a házat. Amellett, hogy látogatóközpont minden bizonnyal a főépületben is kialakítható, a gondolat szép, de viszi a közpénzt: milliárdos átalakítás, százmillió évi fenntartás. Soha nem térül meg. Az épület piaci hasznosíthatósága (lakás, bolt, iroda, étterem, szálloda) milliárdos forrás, a fenntartás önfinanszírozó, a bevétel a Várnegyedre fordítható, az adó gyarapítaná a költségvetést, és az épületet igényes, nagy vásárlóerejű polgárok használnák, élnék. Köztes megoldás: az épület egy részében levéltári látogatóközpont, másik részében üzleti funkciók kerülnek. Végül, néhány gondolat a városrehabilitációról. Amit ma épített örökségként óvunk, azt egy életforma hozta létre egykoron, és tartotta fenn generációkon át. Az épített örökség nem műemléknek, hanem tovább élő örökségnek készült. Az örökség nemcsak az, amit kapunk, hanem az is, amit tovább adunk. Az életformában és annak fenntartásában rejlik a városrehabilitáció módszere és sikere. Abban az életmódban, amely „üzemszerűen” érlel sokrétű helyi civilizációt. Jól illenek a Várhoz Gárdonyi Géza „Egri csillagok” c. regényéből Dobó István híres szavai: „A falak ereje nem a kőben vagy, hanem a védők lelkében”. Mai értelmezésben: „az épített örökség ereje nem a kőben vagy, hanem a Várat élő közösség lelkében”.

Varga-Ötvös Béla,
városfejlesztő közgazdász

¹ Prémium ingatlan: az ingatlanpiacon magas potenciális értékű, kiváló fekvésű és adottságú, sokféle funkció befogadására alkalmas, bevételtermelő ingatlan.

Hogyan álljunk a fejlesztéshez?

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Köszöntöm Önöket. Fontosnak tartom ezt a kétnapos konferenciát, mert arra kiváló példa, hogyan lehet közös erővel elkezdni egy ilyen összetett feladatot. Nem kell a politikára hagyni a megoldást, hanem szakembereknek

kell egy fejhosszal elől menni.

Két témát tartok fontosnak elemezni. Az egyik a módszer-tan, amely az „intézményekbe” rendezett, elvi gondolkodásunknak ad útmutatót, míg a másik a gyakorlati építészeti-urbanisztikai kérdések megoldása projekt-centrikus megközelítéssel. Tehát szükséges a vizsgálatokat elvi és gyakorlati szinten is elvégezni, hogy azok az ideális megoldásban találkozzanak. Ma délelőtt Varga-Ötvös Béla barátom egyértelműen fejest ugrott az elvi megfogalmazásokba. Meggyőzött engem is, hogy az 1870-től 1949-ig heves történelmi válságok kellős közepette is jól működő Közmunkák Tanácsát kellene akár városrészekre, de akár egész Budapestre is reinkarnálni. Ugyanezt a gondolkodást folytatjuk holnap délelőtt, amikor három rendkívüli múltú szakember számol be hasonló feladatainak megközelítéséről.

Mai előadásomban arra szeretnék koncentrálni, hogy milyen gyakorlati kihívások várnak az építészekre és város-tervezőkre, ha a Szent György tér 21. századi befejezését zászlajukra tűzik. Az utolsó pillanat, amikor egy egységes, történelmi és építészeti kontinuitásában harmonikus egészet látunk a téren – s amit ma meg akarunk ragadni – 1916. december 30-a, amikor IV. Károlyt, az utolsó Habsburg uralkodót itt királlyá koronázták. Akkor a Vár a Bécsi kaputól egészen a Döbrentei térig terjedt. Ez volt az a „flow”, a közterek sora, amit az akkori fiatalok – Kós Károlyok és Györgyi Dénesek – gazdag fantáziával feldíszítettek.

Az egyik fontos példa, amit elemeznünk kell, az a prágai vár. Volt szerencsém bejutni még a Masaryk-féle termekbe is: „kortalan” és megragadó képet ad még az elkészülte után 90 évvel is. A főépítész, Jože Plečnik valóban nagy példakép mindannyiunk számára a tekintetben, hogy minként lehetett 13 év alatt „Toscaniniként” ezt az elképesztően bonyolult zenekart egységes hangzásba ötvözni – anélkül, hogy az eredeti hamis másolásába kezdett volna. Ma nemhogy Magyarországon, de az egész világon kevés ilyen kvalitású építész van, aki ekkora feladatot ilyen módon össze tud fogni. Bár az elnöki palota a Hradzsínban van, ugyanitt számtalan egyéb állami és turisztikai funkció kapott helyet vegyesen. A valamikori Palota termeiben így nagyrészt kulturális és üzleti eseményeket szerveznek. Magam is ültem a barokk Tükörteremben koncerteken, ahol másnap politikai csúcstalálkozót tartottak. Tehát ez a régi hatalmi központ úgy működik ma, mint egy állami és privát rendezvényhelyszín. Párizsban és Bécsben sem probléma kiemelkedő helyszíneket találni, míg nekünk még mindig

az Országház kupolaterme marad a Kossuth-díjak átadására, amely mégiscsak egy közlekedő. Mintha hiányoznának történelmi épületeinkből azok a méltó terek, ahol ilyen eseményeket rendezhetünk.

A Szent György tér kapcsán sokan ismerik azt a tervet, amit az elmúlt időszakban kollégáimmal elmélyült munkával elkészítettünk. Célja egyértelműen az volt, hogy közbeszédet indítsunk el a várost érintő legfontosabb funkcionális és urbanisztikai problémákról. Ellentervek azért kellene, hogy formába öntsenek olyan gondolatokat, amelyek már ott lebegnek a városban élők és gondolkodók fejében. Ennek a szakmai vitának volt egy fontos hozadéka: bebizonyította, hogy a Szent György tér nyugati oldalának beépítési kísérlete „nem ördögtől való” – ezzel a kihívással gyakorlati szinten is foglalkozni kell.

Azt állítom, hogy a Budai Vár jövőjét nem oldjuk meg a várfalakon belül, mindenképpen Budapest egészéből kell kiindulnunk. De más fókuszról tekintve kiderül, hogy a Szent György tér beépítése IV. Béla óta állandóan változó képet öltött. A sziklapadra épült védmű és az azzal párhuzamos utcák jelölték ki a város szerkezetét. A 15. századig az északi zárófal elválasztotta a Palotát a polgári városrésztől. A Vár hármassága – a „fej – tor – potroh”, Palota – Palotanegyed – polgári városrész – tulajdonképpen csak kettősség volt. A mai napig mindkét „tábornak” igaza lehet: nem eldönthető, hogy a Szent György tér környéke az északi vagy a déli városrészhez köthető. Meggyőződésem, hogy a Szent György tér és a Dísz tér között egy átmeneti térrész alakult ki, így a városrészek közötti áramlást, „flow”-t nem szabad lezárunk. Kallina Mór házának Dísz tér felőli visszaépítése pedig határozottan szembe menne ezzel a gondolattal.

De nézzük meg jobban, mit mutatnak a korabeli térképek. Az egyetlen épület, amelynek helye és rendeltetése keveset változott, a ferences kolostor, amelyet a karmeliták laktak be a török dúlás után. A terület túlnyomó része katonai rendeltetésű volt: Zeughaus- és lőportárral és laktanyákkal. Hasonló funkciójú épületek álltak a Sándor Palota helyén és a nyugati oldalon. Csak a 18. század végétől vásároltak arisztokrata családok házhelyeket, s így épülhetett meg Pollack által a Sándor Palota, s szemben a Teleki Palota. Az északi zárófalat nem lépték át épülettel a Palota felé egyik történelmi korban sem, csak a 19. században. Megjegyzem: Mátyás koráig a tér nem is létezett, hiszen lakóházak álltak végig, s csak az 1780-as térképen nyílt

Forrás: a Zoboki Építészroda MMG pályázati anyaga

A Budai
Vár kulturális
tengelye

Forrás: a Zoboki Építészroda MNG pályázati anyaga

ki az új város tér, amikor belebontották a beépítésbe. Tehát a 19. század végére egy rendkívül vegyes kép alakult ki: álltak a téren barokk lakóházak, 18. századi arisztokrata paloták és a 19. század hivatali épületei.

A tragikai vétség a Dísz téren történt, amikor a valamikori Marczibányi ház helyére egy négyemeletes épületet építettek, hogy a Várba csalják a módos polgárságot. Ilyen volt Kallina Mór négyemeletes háza is. Olyan léptékű épületek álltak itt, mintha a Kossuth tér, Alkotmány utca, Batthyány-örökmécses vidékén sétálnánk. Tudunk arról, hogy 1912-ben a Közmunkák Tanácsa is levitte három, majd két emeletre a Vár maximális beépítési lehetőségét. Nehéz lenne mai szemmel elfogadni, hogy visszakerüljön ide a HM Tömb épülete. Különösen azok után, hogy a Kossuth téren létrejött a háború után a valóságos kormányzati negyed. Döntsük el: a 19. század építészetét erősítjük-e ismét a Várban a Külügyminisztérium és Pénzügyminisztérium visszaépítésével, és akkor egy teljesen más képet kapunk, vagy folytatjuk a 2. világháború utáni elképzelést egy középkori és barokk alapú Várról – én az utóbbira szavazok.

Visszatérve a Szent György térre, szeretnék Önöknek mutatni egy 3D-s modellt, amely a teljes Várhegyet mutatja a Dunáig. Vitatkoznom kell előttem felszólalókkal. Ha azt mondjuk, hogy a Hauszmann-kori Palotát építjük vissza, akkor a kapuépületet is vissza kell szűkítenünk, mert ma nem lehet rálátni a Mátyás-kútra. Nem mindegy, ha az ember megáll a Szent György téren, nem csak a kutat látja, hanem a Királyi Várkápolna apszisát is. Ez lényeges urbanisztikai kérdés volt az építéskor is. Megjegyzem: az A – épület és a B – épület előtti teraszt sem szabad épülettel lezárni. Teljesen egyértelmű számomra, hogy a teret házhelyek övezik, és ezt képzőművészeti megoldásokkal, parkkal, meg bokáig érő régészeti feltárással nem lehet rendbe rakni – de figyelniük kell arra, hogy az Akropolisz-szerű elhelyezkedés, tehát hogy a házhelyek

között a horizontot látjuk – elsődleges szempont kell legyen a beépítéskor. Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogyha megállunk akár a Dísz téren, akár a Szent György téren, egyben kell lássuk a „szakrális és hatalmi központ” szimbólumát, a Mátyás templomot és a Palotát.

A Budai Vár a város történeti, szakrális központja, míg a Hősök tere a 19. századi polgári fejlődés építészeti képe. Budapest múzeumi negyedét a két helyszín között ki lehet feszíteni, s meggyőződésem, hogy erre a kultúrtörténeti sávra kell a Vár tereinek, épületeinek és közgyűjteményeinek sorát is felfűzni. A Várban létezik egy ilyen sáv a Levéltártól a Mátyás templomon át a Nemzeti Galéria gyűjteményéig.

Az elméleti gondolkodás mellett leginkább a tervpályázatot tartom alkalmasnak arra, hogy a megoldásokat megközelítsük. Akár felkért teamek meghatározott munkarend szerint, gyakorlati alapon is gondolkodhatnának arról, hogyan lehet azokat a funkcionális programelemeket építészetiileg kiszolgálni, amelyeket elméleti szinten létrehozunk. Multidiszciplináris teamek dolgozhatnak csak ilyen feladatokon. Az építészeknek régész, tájépítész, urbanista, turisztikai szakember, közlekedéstervező és építészettörténész együttes munkájára van szükségük. Úgy hiszem, a városstervezésnek és az építészetnek is kell találkoznia itt, hogy az elméleti és gyakorlati szint összeérjen. Azt javaslom, hogy Budapestnek építsünk egy munkamodellt, ahol minden építész, aki ezen gondolkodni akar, bele tudja rakni a saját ötletét. Mi most dolgozunk egy ilyen modellen, mind digitálisan, mind „plexiben”. Addig, ameddig a döntéshozóknak nem tudjuk világosan elmagyarázni egy „terepasztalon”, hogy milyen problémáink vannak a Várban, addig nagyon nehéz lesz a kommunikációnk.

Zoboki Gábor
Ybl-díjas építész

A Szent
György tér
az egykori
Hadügy-
minisztérium
épületéből

Új utakon

A cím tulajdonképpen kettős. Egyrészt arra utal, hogy miként vett részt új utak építésében a Budavári Önkormányzat az Uniók Közlekedési Operatív program kedvezményezettjeként, másrészt jelképes címváltás is, mivel a Várbazár felújítása reményeim szerint a Budai Várról szóló gondolkodás új kezdetét jelenti.

Régi meggyőződésem, hogy a Vár egy kisváros a nagyvárosban. Tulajdonképpen az egész I. kerületet öt kisváros alkotja. A Vár mellett a Víziváros, a Krisztinaváros, a Tabán, a Naphegy és a Gellérthegy, mind-mind önálló egységek, bár fizikailag közel vannak egymáshoz, mégis teljesen más összetételűek. A I. kerületi lakosság az átlagosnál idősebb, a tendencia azonban kezd megváltozni. Itt is megfigyelhető a városszociológia által leírt „süccsesszió”, az „átörökítés”. A kilépő generációk után nem az ő gyermekeik, hanem az unokáik foglalják el a lakótereket, ennél fogva egyre nő a kisgyermekes családok aránya az I. kerületben. A Várnegyed, amelyre sokáig jellemző volt egyfajta generációs zártság, éppen az élet törvényei szerint egy megfiatalodó, egy megújuló kerületté válik.

Amikor én, mint polgármester a vári fejlesztésekről beszélek, nem kerülhetem meg, hogy a környezetét is figyelembe vegyem. Kezdjük a Vízivárossal! Egy elhibázott döntés miatt a Corvin téren korábban mélygarázst terveztek. A lakók véleményének kikérése után ezt a tervet elvetettük. Helyette megújítottuk a teret, mára szép pihenőparkká lett. Kerületünkben ez volt az első példája annak, hogy egyetlen önkormányzati beruházás hogyan szépítette meg a környezetét: először a szálloda műemléképületeit, aztán a templomot, végezetül a Hagyományok Házát, vagyis a hajdani Budai Vigadót. A Vízivárosban egyébként 18 műemlék épület van önkormányzati tulajdonban, és 15 év alatt gyakorlatilag mindegyiket fel tudtuk újítani. Voltak köztük nagyon elfeledett, méltatlanul elhanyagolt, jobb sorsra érdemes épületek.

De nem csak a Vízivárosban, hanem a túloldalon a Krisztinavárosban is próbáltuk rendezni a közterületeket. Itt kevesebb a műemlék, de sok elhanyagolt terület volt, pl. a hajléktalanok által lakott elhagyott bódésor a Horváth kertben. Mára rendezett, szépen kialakított pihenő kertet vált pavilonnal. Építettünk tematikus játszótereket a gyerekeknek, a Gellérthegyen, a Vízivárosban illetve a Naphegyen, és ez a sor folytatódik a Várral. Kicsit közelebről a vári fejlesztéséről. Amikor egy-egy műemlékházat felújítunk, akkor nem egy turistalátványosságnak szánt kulisszát, hanem otthonokat szépítünk meg. Hiszek abban, hogy egy rendezett közterület vagy egy szépen felújított homlokzat vonzza a többieket is.

Az önkormányzat a rábízott ingatlanvagyonnal, műemlékekkel való gazdálkodására jó példa a Halászbástya. Húsz év alatt újult meg, mára többé-kevésbé rendben van. Olyan hasznosítási formát választottunk az étterem megújítására, amely közpénzbe nem került, a vállalkozó szakszerűen, pontosan elvégezte a műemléki felújítást, és azóta még bérleti díjat is fizet. Amint elkészült a Halászbástya étterem, rendbe tettük az előtte lévő, rendkívül elhanyagolt Margaréta udvart. Szép lassan haladtunk tovább. Áldatlan állapotok voltak a Szentháromság téren is, túl a rossz kövezeten a parkolás is kaotikus volt. A munkák jó részét a Budavári Önkormányzat saját pénzén végezte el, igaz hogy a Szentháromság térhez már kaptunk kormányzati támogatást. A tömegközlekedési útvonalakat a főváros, a BKK és a hozzá kapcsolódó járdákat pedig a kerület finanszírozta. A Tóth Árpád sétányt három ütemben tudta az önkormányzat önerejéből felújítani. Hajdani állapota méltatlan volt ehhez a nagyon kedvelt sétányhoz, mára rendezett közterület fogadja a pihenni vágyókat.

Közéltve a Várbazárhoz, az Alagút teteje is rendkívül méltatlan, siralmas állapotban volt. Többször próbálkoztunk vele, hogy a párkányra való kimászás veszélyes divatát megszüntessük. Ez nem műemléki kérdés, bár egy műemlékről van szó. Az állandósult veszélyhelyzettel az önkormányzatnak valamit kezdenie kellett. Végre nehezen kialakult egy olyan megoldás, amely új korlással és lejtős bádогоzással szinte teljesen megszüntette ezt a jelenséget. Rendezett viszonyokat akartunk elérni a Clark Ádám térnél és az Öntőház utcában is, amely fölvezet a Várkertig.

A Közlekedési Operatív Programban megoldottuk a Várba történő akadálymentes feljutást a várfalhoz épített liftekkel. A közösségi közlekedés fejlesztésére korszerű autóbuszokat szerettünk volna beszerezni a mára már botrányos állapotú buszok helyett. Annyit sikerült elérnünk, hogy BKK 16 db Euro 6-os diesel buszt vehessen Uniók forrásból. Sajnos az elektromos buszra kiírt pályázat, amely eredményes és sikeres volt, nem kapta meg a kormány támogatását, ezért az új technológiát, ami a zéró kibocsátású buszok vásárlásával ide jöhetett volna, egyelőre nem sikerült elérnünk, de reméljük, hogy a jövő ez lesz.

Minél előbb szeretnénk kitiltani a turistabuszokat a Vár sorompóval védett övezetéből, és csökkenteni a gépkocsiforgalmat. Ennek persze az a feltétele, hogy legyenek garázsok a várfalakon kívül. Azt szeretnénk, hogy a védett övezeten belül nagy buszok ne közlekedhessenek. A terhelés csökkentésének egyik fontos eleme két új leszállóhely kialakítása. Ezért épül az Iskola lift mellett egy buszforduló, ahol kifejezetten a Hiltonba jövő forgalmat lehet kezelni. A nyugati oldalra is tervezzük

egy mélygarázst, – a Tábor utcánál lehetne kialakítani – és egy buszfordulót a Palota úton. A Szabó Ilonka utcában szeretnénk egy részben a domborzatba elrejtett mélygarázst építeni, és a Lovas utcán szintén a térszint alatt, a várfal hosszában lehetne egy újabb garázshely. Ezeknek a tervei csak most készülnek, ha a kormány jóváhagyja, akkor a következő Uniós fejlesztési ciklusban valósulhatnak meg. A fejlesztések nélkül a turistabuszokat, vagy általában a motorizációt nem lehet kiszorítani a Várból, vagy a turizmust jobban kiszolgálni.

Ha számba vesszük, hogy a közeljövőben mi mindennel kell foglalkoznia az állami döntéshozatalnak, a szakmának, és hogy ezek milyen nagy kihívások, a mi eredményeink és eszközeink szerénynek mondhatók. Én arra szerettem volna ráirányítani a figyelmet, hogy ezek a kis lépések összességében mégis új minőséget hoztak létre a Budai Várban. Öt évvel ezelőtt még szegénykeztem az akkori közállapotok miatt, mára már azt merem mondani, hogy érdemes volt belevágni és apránként megcsinálni.

A Budai Vár nem a budaiaké, még csak nem is a kerületieké. A Budai Vár nem is a budapestieké, identitásképző elemei túlmutatnak azon, amit Budapest jelent. Azt kell mondanom, hogy minden magyaré, az egész nemzeté,

és ennek tudatában és felelősségével kell óvatosan, nagyon körültekintően eljárunk a Budai Várral kapcsolatos döntéseink során. Mátyás király óta bárhol járunk a Kárpát-medencében, „felmegyünk a Budai Várba”. Ennek a kifejezésnek már önmagában van egy érdekes jelentéstartalma. Amikor a jelképekről beszélünk, akkor ezt az érzelmi viszonyt is érdemes elmondani. Mi, magyarok, így nővünk fel, ezt hozzuk magunkkal, ezt szeretnénk éltetni, és majd továbbadni az unokáinknak.

Dr. Nagy Gábor Tamás
polgármester,
Budavári Önkormányzat

Betölt(het)etlen űr?

A Szent György tér madridi diplomatervezők szemével

A kultúra alapszükséglet. Az egyetemi közeg, jelesül az építészeti oktatás általában jó gazdája a kultúrától, egyáltalán az építészetről való gondolkodásnak. Az előadásban egy egyetemközi együttműködés azon eredményeit foglaljuk össze, amelyek madridi hallgatók budapesti diplomaterveiről adnak áttekintést. Az országos tervpályázatok mellett az Építész-mérnöki Kar Építőművészeti Doktori Iskolája is foglalkozott a területtel, a visszaépítés illetve új beépítés gondolata pedig része a napjainkban publikált, nagyszabású Hauszmann tervnek.

A várbeli Szent György téri program illeszkedett José Ignacio Linazasoro, az ETSA Madrid professzorának nagyleptékű, gazdag kulturális közegbe illeszkedő diplomakoncepciójába, emiatt esett választásunk az évtizedek óta megoldatlan területre. A terület megoldatlansága, a számos sikeresnek tűnt, majd sikertelenné vált tervpályázat tanulsága építészeti szempontból egyre feszültebbé teszi a helyzetet. Úgy tűnik, hogy az ehhez hasonlatos szituációk, mármint az ilyen mértékű háborús – és háború utáni – károk helyreállítása a történeti városmagokban már réges-rég befejeződött. Az ötvenes, majd a hatvanas évek kultúrpolitikai döntései következtében vált ekkorává a beépítés és a térfalak hiátusa, mára a helyreállítás formai megoldásai mellett az egykori palotában elhelyezett funkciók is megkérdőjeleződtek. A 20. század elejére kialakult, csupán mintegy fél évszázadot megért Hausz-

mann féle kiépítést tekintik többen a „Vár”-nak, ez szolgál a közismertté vált előzetes tervekben bizonyos rekonstrukciós elképzelések alapjául, jóllehet ez csupán egy az úgynevezett történeti állapotok közül. A háborús károk nem indokolták feltétlenül sem a királyi palota átépítését, sem a környező épületek ekkora léptékű visszabontását, ennek egészen más, főként ideológiai okai voltak. Jóllehet a létrejött együttes mind funkciójában, mind pedig befejezetlenségében sok kérdést hagyott nyitva, ugyanakkor a közzétett koncepcionális elképzelések nem csupán a legfőbb térfal-hiányok pótlására, újragondolására szorítkoznak, hanem az 1945 előtti állapot egyfajta rekonstrukciójára is.

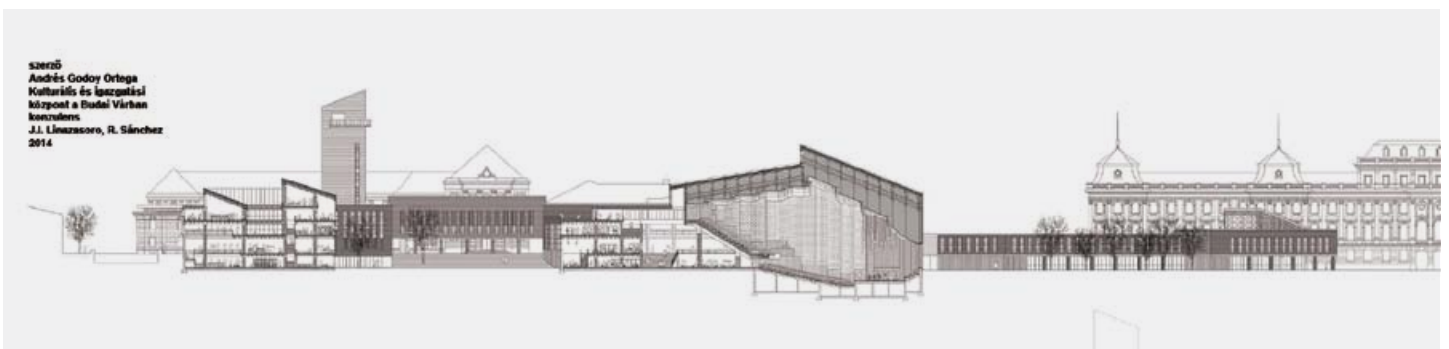
A bemutatásra szánt terveken látható, hogy markáns, karakteres javaslatok születtek, amelyek több helyütt az általunk ismert régészeti-történeti összefüggések felülírását is megkísérlik, egyúttal vitára is bocsátva azok újszerű értelmezését, kortárs terekbe foglalását. Jól érzékelhető, hogy a történeti értékek és a közelmúlt még álló, ámbar pusztán a 20. század elejére elkészült beépítésének rekonstrukciójára nem történik kísérlet, a javaslatok elsősorban gazdag térbeli és koncepcionális világukkal hívják fel magukra a figyelmet. Ez a térbeli gazdagság bizonyos tekintetben a historizmus és eklektika letűnt, a tervezési területen pedig jórészt eltüntetett gazdag építészeti világ kortárs megfogalmazása.

Vasáros Zsolt DLA
egyetemi docens, BME

*Kulturális-,
igazgatási- és
konferencia
központ a
Budai Várban.*

1. Carlos Rodríguez Palacios
2. Laura Izquierdo Flodriguez
3. Jari Alvarez Armas
4. Andrés Godoy Ortega

Műemlékvédelem és fejlesztések Franciaországban

Két téma, amelyek a Budai Várpalota és a Várnegyed felújítási programja szempontjából érdekesek.

Az első téma, amiről pár éve éles vita folyik: a „restaurációk restaurálása”

Franciaországban a nagy restaurációs programok a 19. század közepén kezdődtek a nagy katedrálisokkal, kolostorokkal, kastélyokkal, amelyeket a francia forradalomban leromboltak. Ekkor kezdtek a műemlékvédelmi intézmények kialakulni. Ekkor még csak a középkori épületek kerültek sorra, elég kevés tudományos, régészeti és archeológiai alátámasztással, inkább neogótikus újraépítések történtek a század romantikus hangulatában.

Nagy hírnevű építészek, az akkori „sztár építészek” kezelték ezeket a műemlékeket: Eugène Viollet-le-Duc, III. Napoléon császár személyes barátja, Anatole de Baudot, vagy Paul Abadie, aki a Sacré-Coeur-t építette Párizsban. A leghíresebb, Viollet-le-Duc, egészen új „műemlékeket” képzelt el, amelyek nagyon messze voltak a mai „Velencei Charta” előírásaitól.

100–150 évvel később ezek a nagy műemlékek ismét komoly restaurációt igényelnek, és itt a kérdés: milyen restaurációt?

- restaurálni kell-e Viollet-le-Duc fantáziáit?
- vagy nem lenne-e ez inkább jó alkalom az eredeti régi épület helyreállítására most, hogy a tudományos anyagok kidolgozása lehetővé tenné ezt számunkra?

Komoly vita folyik arról, hogy amit Viollet-le-Duc épített 150 évvel ezelőtt, az ma nem megvédendő műemlék-e. A franciák szerint, akik nagyon aktívan vettek részt a „Velencei Charta” kidolgozásában, ez új „rétege” a történetnek, ezért meg kell tartani, függetlenül attól, hogy tetszik vagy nem, hogy érthető vagy nem, hogy technikailag megfelel-e az épület konzervációjának vagy sem. Az első repedés ebben az erős, doktriner hozzáállásban Dél-Franciaországban, a Toulouse-i Saint Sernin bazilika restaurációja volt, 1997-ben. A Nemzeti Műemlékvédelmi Bizottság (Commission Supérieure des Monuments Historiques) hosszú viták, sajtócikkek és politikai közbelépések után, megengedte Yves Boiret főépítésznek, hogy a tervében, lebontsa Viollet-le-Duc átalakításait. Ez a vita még ma is nagyon kemény, és legtöbbször csak technikai okok miatt lehet megváltoztatni az átalakításokat.

Bénévent l'Abbaye templomának a középtornyát, Paul Abadie, a Sacré-Cœur stílusában, puha mészkö burkolattal fedte, e hideg, hegyes, Közép-franciaországi vidéken. Évtizedeken át folyt be a víz a kupolán keresztül. Nem

engedték meg az Abadie kupola lebontását, de szerencsére, az eredeti faburkolatos tetőt helyre tudtuk állítani 1990-ben.

A Fontevraud-i királyi kolostorban, a Loire-völgyben, most fogjuk „le-restaurálni” Lucien Magne 1902-es átalakításait a főkoryán.

A második téma: a „műemlékek újraépítése”

Az első példa, a varsói főtér újraépítése, rögtön a háború után. Senki nem vitatta ezt a politikai döntést, mert ez a lengyel nép újranyert szabadságát szimbolizálta. Drezdában, a nemrég újraépített „Frauenkirche” az ország egyesítésének szimbóluma. Berlinben a királyi palota újraépítéséről kicsit később fog beszélni olasz kollégánk. Moszkvában, a Megváltó Krisztus Székesegyházat, amelyet Sztálin 1931-ben leromboltatott, teljesen újraépítették, 70 évnyi kommunizmus után.

Katmanduban, a drámai földrengés után, máris kijelentette a Nepáli kormány, hogy az UNESCO segítségével a XIV. századi templomokat, amelyek a Világörökség listáján vannak – akár csak a Budai Vár – újra fogják építeni vallásos, kulturális és gazdasági okok miatt, miután Nepálnak a legfontosabb bevételi forrása a turisztika. Franciaországban az „újra építeni egy műemléket” szófordulat használata tilos, és nem is lehet a Műemlékvédelmi Bizottság előtt erre vonatkozó tervet bemutatni, annyira erős a történészek és a magánvédőtestületek lobbija. Nagyon kevés terv valósul meg, és mindig bonyolult „dialektikával”: „restitution” – „reconstitution” – „remontage”, ... „ki-egészítés”, de soha nem „újraépítés”.

Példák:

- A saumüri Anjou kastély várfala, annak ledőlése után
- A dürtáli kastély hiányzó szárnyának kiépítése
- Az Angers-i Szent-Márton templom fő hajójának helyreállítása

Toulouse, Saint-Sernin 1846 előtt

Toulouse, Saint-Sernin 1997-ig

Párizs,
Notre Dame

- az Anjou-királyok kastélyában a fő terem helyreállítása
- a Chinon-i – középkori kastély királyi lakosztálya. Csak biztonsági és funkcionális okok miatt engedélyeznek ilyen terveket.
- a Vincennes-i királyi kastélyban (Párizs mellett), most végződött az 52 méter magas „Donjon” restaurációja, de a nagy védőfal tornyainak helyreállítása nem halad. A háború után, a lerombolt palotát restaurálták és újraépítették a nagyobb belső termeteket. Mai terveink az északi kazamaták helyreállítása a Hadtörténelmi Intézet számára.
- Marly kastélyából, XIV. Lajos király kedvenc kastélyából nem maradt már semmi, és talán, majd egy kis istálló épületet újraépítünk egy múzeum-program számára.
- Versailles-ban, az évi 7 millió turista fogadása tette csak lehetővé, hogy újraépítették funkcionális okokból a

- „Gabriel” Főlépcsőt, és a Királyi kerítést. Minden alkalommal, hatalmas vita és éles kritikák előzték meg ezeket az egész országban. Csak a tüzeset az, amely ma lehetővé teszi az újraépítést:
 - a Rennes-i Parlamentet rögtön újraépítették,
 - a Lunéville-i királyi kastélyt is,
 - és a Fenice Operát Velencében.
- Egyetlen példa van Franciországbán a mai időkben történt teljes újraépítésről:
- a Malbrouck-kastély, messze a hegyekben, a német határ közelében, a vidéki önkormányzat kezelése alatt.

A többi nagy terv – habár teljesen magán befektetések lennének és valódi funkcionális érdeket szolgálnának – mégis teljesen leállt:

- a St Cloud-i kastély újraépítése. XIV. Lajos testvére építtette, királyi palota volt Párizs mellett, leégett 1870-ben, a porosz megszállás alatt, és lebontották 20 évvel utána, 1890-ben
- a Tuileries – királyi palota, Párizs szívében. A XVI. században épült Catherine de Médicis királyné számára, leégett 1870-ben és lebontották 10 évvel később, egy parlamenti döntés alapján. Az újraépítési terveket sokan támogatják – írók, akadémikusok –, de egyelőre a sajtó ellene van.

Versailles,
Királyi kerítés,
2013

Gabor Mester de Parajd
Architecte en Chef des Monuments Historiques
állami műemléki főépítész,
Franciaország, ACMH

Városfejlesztés Bécsben

Egy pár adatot szeretnék megosztani Önökkel Béccsel kapcsolatban. 1,8 millió lakosunk van, és a város nagy részét még az előző évszázad elején illetve azelőtt építették. A város több, mint 50 %-a zöldövezet. A Bécsben élő külföldiek

a lakosság 21 %-át teszik ki – nagyrészt német állampolgárok, őket követik a volt jugoszláv államok polgárai. Bécs nagyon gyorsan fejlődő város, már 120 évvel ezelőtt a 2 milliót is meghaladta a lakosság száma, amikor a Monarchia fővárosaként szolgált. Később 1,4 millióra csökkent a lakosság, de ma ismét gyorsan növekszik, a következő 15-20 évben ismét körülbelül 2 millió polgárunk lesz. Ez hatalmas kihívás a városfejlesztés szempontjából. Nemcsak a lakóterületeket kell fejleszteni – körülbelül 9000 támogatott lakást építünk –, de a társadalmi és egyéb infrastruktúrát is, a metró, az óvodák számát, stb.

Van két világörökségi területünk, a schönbrunni kastélyterület, illetve a történelmi központ. Bécs igen nagy kulturális világörökségi területtel rendelkezik. 2001-ben Bécs felvették a listára. Az ICOMOS és az UNESCO szakértők azt mondták, hogy Bécsben egyedülálló módon az egész európai történelem megjelenik, a középkortól a reneszánsz és a barokk át máig. Tehát nem egy-egy műemlékről van szó, mint mondjuk Kölnben, hanem egy egész összefüggő területről. Körülbelül 4 négyzetkilométer a belvárosi rész, számos objektummal. Nagyon életteli ez a terület, körülbelül 100.000 ember dolgozik a belvárosban, 16.000 él itt, és körülbelül 2 millió turista éjszakai itt évente. Óriási kihívás ezt a belvárost fenntartani. Néhány héttel ezelőtt történt az a politikai döntés, hogy az 1950-es években Oswald Haerdtl által modern stílusban felépített Várostarténeli Múzeum helyett – amely már nem felel meg a mai követelményeknek – egy új múzeumot fognak felépíteni, ugyanakkor az eredeti épület műemlékvédelem alatt áll. Kérdés, hogy hogyan és hová lehetne ezt a bécsi múzeumot felépíteni, hogy maradjon-e a belvárosban, vagy valamilyen más területen épüljön fel. Az lett a döntés, hogy maradjon a központban. Az '50-es évekbeli épület megmarad és hozzáépítünk – most dolgozzuk ki a kiírást. Többlépcsős közbeszerzési eljárást folytatunk le.

Újabb példa, a bécsi Múzeum-negyed. Itt az objektumok nagy része megmaradt. Azért jó tudni, hogy más városokhoz képest – például Németországban, Magyarországon, az Egyesült Királyságban óriási pusztítást végzett a háború –, Bécsben az épületeknek csak 16-18 százalékát bombázták le vagy bontották le, nem volt szőnyegbombázás, de például a Stephansdom vagy az Állami Operaház egy részét elpusztították. Szerintem ez jó példa arra, hogy

milyen sikeresen lehet a régi és az új stílusokat kombinálni. A Múzeumnegyed kiindulópontja a barokk homlokzat, amelyet Fischer von Erlach, a Habsburg időszakban élő építész tervezett. Itt jelentek meg hintókkal a közönség tagjai, ezért istállókat alakítottak ki a hintóknak, illetve a lovaknak. Később a királyi istállók elveszítették funkciójukat. A XX. század elején úgy döntöttek, hogy ezeket másra hasznosítják. Számos vita után az lett az eredmény, hogy a fennálló barokk műemlékvédelem alatt álló épületeket megtartják, és a főhomlokzatot is, ugyanakkor ezzel egy időben új múzeumi épületeket húznak fel a múzeumi negyedben. Itt van például a Modern Művészeti Múzeum, illetve a Ludwig Múzeum, és aki jól ismeri ezt a területet, az tudja, hogy életteli terület, mert ezeken kívül még nemcsak az Építészeti Múzeum található itt, hanem a Gyermekmúzeum, számos étterem és bár. Nagyon könnyen megközelíthető a terület, óriási a forgalom és az élet. Ez jól sikerült példa arra is, hogyan lehet egy világörökségi területen az új építészeti stílusokat a régivel keverni úgy, hogy több szempontból hasznosítható területet kapjunk. Van még egy példa a fejlesztésre, méghozzá a főpályaudvar a Belvedere-palota környékén. A korábbi történelmi bécsi városrészen kívül vagyunk, az utóbbi években az Osztrák Köztársaság legnagyobb építészeti fejlesztése történt meg itt: a főpályaudvart építették fel. Volt korábban a déli pályaudvar, amely Szlovénia és Olaszország felé vezetett, volt a keleti pályaudvar, hogyha Budapestről érkeztek Bécsbe, akkor ide érkeztek. Létezett még a hatalmas tehervonatok pályaudvara. Valójában Bécs vált Európa központjává a vasfüggöny leépítésével, úgyhogy fontossá vált, hogy ezt a középponti területet átalakítsuk, egy komplex főpályaudvart hozzunk létre. A Belvedere-kastély parkjában van az egyik galériánk, az egyik legfontosabb osztrák állandó kiállításunk, Klimt, Kokoschka látható itt. Május 15-én ünnepeljük az osztrák semlegességi nyilatkozat 60. évfordulóját, amelyet itt írtak alá. A Belvedere lenti részében ünnepségeket fognak rendezni, például lesz egy érdekes találkozó, konferencia a bécsi kongresszusról. Fischer von Erlach építész óriási hangsúlyt helyezett arra, hogy a barokk perspektíva szépen érvényesüljön a Belvedere alsó és felső részében. Nekünk pedig az a célunk, hogy ezeket a perspektívákat ne rontsuk el, tehát ne építsünk a felső Belvedere teteje fölé nyúló magasabb épületeket. Fél éven keresztül háromdimenziós eszközökkel vizsgáltuk, hogy hogyan hatnak a magas épületek arra a látványra, amely a Belvedere mögött látható. Nagyon intenzíven

2

3

együtt dolgoztunk az aacheni műszaki egyetem kollégáival. Összehasonlító elemzéseket végeztünk a történeti látványképekkel kapcsolatban. A legfontosabb szempont az volt, hogy ezek a történeti perspektívák semmilyen módon ne legyenek korlátozva. Sokat tanultunk Budapesttől is, sokat dolgoztunk Feledy Tamással.

Van még egy eléggé vitatott projekt. Ez a magközpont és a pufferzóna közötti határon található, tehát a világörökségi terület határán. Itt található Ausztria egyik legnagyobb jégkorcsolyapályája. Itt különböző szabadidős tevékenységek vannak, itt van az Intercontinental Hotel a '60-as évekből, és egy koncertterem is. Magánbefektető vásárolta meg a területet. Két évig tartott egy városfejlesztési vita. Végül létrejött a megállapodás Bécs városa és a magánbefektető között, hogy itt toronyházat is létesíthet. Ezen a területen van már számos toronyház, ezek 70–80 méteresek. Itt lesz az új korcsolyapálya, az Intercontinental Hotel, egy toronyház, egy lakótorony. Jelenleg vita zajlik az egészről, és elképzelhetik, hogy nem egyszerű az ICOMOS-kollégákat és a Világörökségi Központot, az UNESCO Ügynökséget meggyőzni erről a projektről. Június végén lesz Bonnban az erről való vita, kíváncsi vagyok, hogyan fogadják.

Tehát ezek a projektek – a Múzeumi negyed, a Belvedere, a Főpályaudvar – nem egyedülálló projektek. Egységes koncepcióra van szükség, amelyet a szakemberek, és a lakosság közösen tárgyal meg, közösen vitatkozik róla. A toronyház koncepciót is át kellett dolgozni. Tavaly decemberben a bécsi Polgármesteri Hivatalban döntöttek róla. Bécs nem toronyházváros. Hogyha létesülnek toronyházak, akkor meg kell bizonyosodni arról, hogy ezek többletértéket teremtenek a lakosság számára. Zajlanak a viták, hogy optimálisan hová is illeszkedjenek, ha egyáltalán...

Az elmúlt két évben a Műszaki Egyetemmel közösen úgynevezett masterplannal, mastertervet hoztunk létre. Az 1649-ben városfal vette körbe Bécs, amelyet a XVIII. században bontottak csak le. Az I. világháborúig jött létre a Ring. Itt van a Városháza, az Osztrák Parlament, az egyetem, a Tiefkirche, a Stephansdom. A historizmus során épültek ezek az épületek, a függetlenséget szimbolizálva. Szintén nagyon fontos, hogy a belváros tényleg élő legyen, nagyon sokszínű városmagot szeretnénk megvalósítani. A Hofburg állítólag a Vatikánt és a Pentagont követően a harmadik legnagyobb épületkomplexum a világon, ahol a középkortól kezdve az I. világháborúig különböző korokból vannak építmények.

Azután itt van a Ballhaus Platz, ez olyan, mint Londonban a Downing Street, itt lakik a kancellár, akinél a tényleges hatalom van Ausztriában. És hasonlóan, mint Magyarországon, az államfőnek különböző reprezentatív feladatai vannak. Azután itt az új Hofburg, a Nemzeti Könyvtár, az elmúlt 4–5 évben itt egy víztározót is létrehozta. Találhatóak itt még különböző konferenciatermek, és az európai biztonsági szervezetnek is itt van a központja. A műemlékvédelmi hivatalnak és az elnöki hivatalnak is itt van a helyszíne, tehát tényleg egy nagyon sokszínű épületegyüttes, igazán jó városi mix található itt. A várostervezés nemcsak azt jelenti, hogy valaki az íróasztal mögött ül és a komputerén tervezget, hanem az a tapasztalatom – és ezt mindenképpen szeretném hangsúlyozni –, hogy a városfejlesztés, informálódás, beszélgetés, vitakörök szervezése is. Ez nem egyszerű, mert mindenki azt mondja, hogy jó a városfejlesztés, de azért engem ne nagyon érintsen. Tehát ez nagyon érzékeny téma.

Az emberekkel beszélni kell. Megpróbáljuk a különböző lakossági csoportokat bevonni a diskusziókba. Az is nagyon fontos, és azt is hangsúlyozni kell, hogy végső soron a politika dönt. Vannak a megválasztott képviselők Bécsben is, őket is kell informálni, velük is kell vitatkozni. Tehát fontos az információk beszerzése, továbbadása minden létező szinten. Nemzeti szinten is, nemzetközi szinten is: informálódni, megvitatni és dönteni, ez a sorrend.

Bécs, ahogy a 3. képen látható egy kicsit elvesztette az identitását, akár lehetne Sanghaj vagy Tokió. Nem lehet tudni, hogy ez a nő most a lelkesedéstől áll itt és ugrana le, vagy pedig inkább a döbbenettől és az iszonyattól. Másrészt alul pedig látszik az a canalettoi Bécs, az ideális: a Stephansdom, a barokk templom, és úgy gondolom, hogy valahogy ezt az ellentmondást fel kell tudni oldani. Mindenképpen meg kell akadályozni, hogy Bécsnek ne legyen egyedi arculata, hogy összekeverhető legyen egy másik világvárossal, de valahogy azt is meg kell oldani, hogy ne ragaszkodjunk a múlthoz, ne ragadjunk benne. Persze, ezt könnyű mondani, de úgy gondolom, hogy ez az építészeti feladata, a városfejlesztők, a várostervezők feladata, de a politikusoké is, hogy a megfelelő döntéseket hozzák meg. Úgy gondolom, hogy a kihívások Bécsben és Budapesten nagyon hasonlóak.

Ing. Mag. Rudolf Zunke
Urban Land Institute

„Barokk előírások mentén”

A berlini Schloss újjáépítése

A berlini Schloss újjáépítésére kidolgozott tervemet mutatom be. Az épületet egyrészt rekonstruáljuk, másrészt bővítjük. Egyik részét szinte a semmiből rekonstruáljuk hitelesen, a másik részét pedig újból felépítjük.

Az épületegyüttesnek rendkívüli kulturális-, politikai-, építészeti- és művészeti értéke van. Öt évszázadon keresztül építették (1443-tól) Berlin szívében, a Múzeum-szigeten, a brandenburgi fejedelmek rezidenciájaként, majd a XVIII. század legelején átalakították Poroszország királyának palotájává, majd 1870-től a német császárok palotája lett.

A két háború között, vagyis amikor a Német Birodalomnak vége lett, múzeumként használták. A II. világháború során nagymértékben lerombolták a bombázások, de nem annyira, hogy ne lehetett volna rekonstruálni. Az '50-es években – Kelet-Ber-

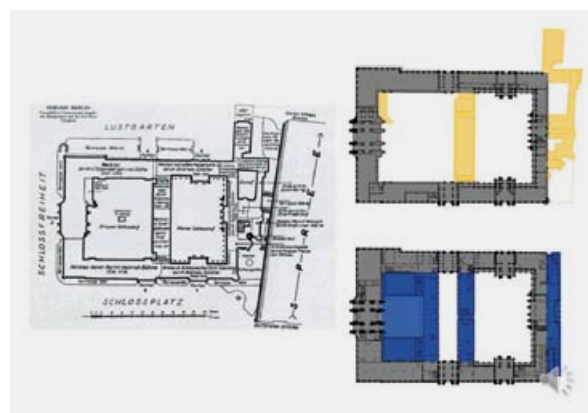
linben vagyunk – az NDK akkori politikai hatalmasai teljesen lebontották, és a helyén a '70-es években felépítették az NDK köztársasági palotáját, amelyet tíz évvel ezelőtt lebontottak, hogy újjá lehessen építeni a kastélyt. Az újjáépítés nemcsak politikai szempontból volt fontos, de az urbanisztikai és építészeti értékei miatt is. Olyannyira, hogy egy író (Siedler) azt mondta, hogy a kastély nem Berlinben volt, hanem a kastély maga volt Berlin.

Az 1600-as években a kastély a parkkal elfoglalta azt az egész területet, ahol később az úgynevezett Múzeum-sziget lett, ahol az 1800-as évek során épül fel Berlin 5 legfontosabb múzeuma és ezzel létrejött a különleges múzeumi központ Berlinben.

Innen indul Berlin leghíresebb útja, az Unter den Linden, amelyik a Brandenburgi-kapuig ér. A Lovagok útja volt eredetileg, és mellette építették fel a főbb műemlékeket, amelyeket gyakran a királyi család rendelt meg. A Brandenburgi-kapura úgy tekintettek,

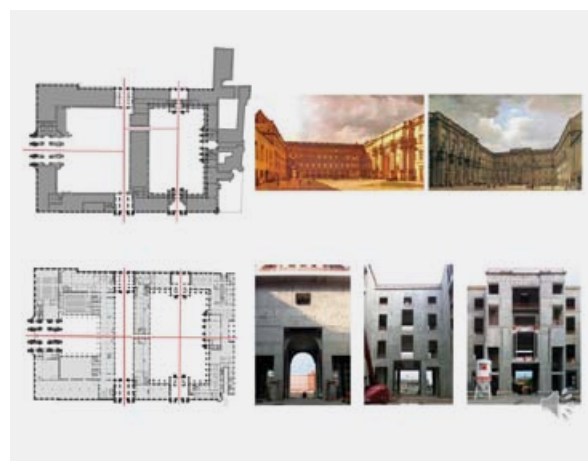
1

3

2

4

mint egy Propülaiaára, azaz a város nagy kapujára. Az *2-es képen* látható az, ami a háborús rombolások után megmaradt, a *3-as képen* az, amit rekonstruálunk. A szürkével jelzett terület a négy külső épülettest, amelyet úgy nevezhetünk, hogy barokk palota. A sárgával jelölt rész az, amit nem építünk újra. Ezek a barokk átalakítást megelőző időszakra visszamenő épületek voltak. Tehát a négy külső épülettestet rekonstruáljuk, a barokk előtti korra visszamenő keresztirányú épületet új formában építjük meg. A kastély két udvara a város két tere volt. Ezekre nyíltak a díszkapuk, amelyek városkapu funkciót is betöltöttek, a külső tereket a belső terekkel kötötték össze. Mindegyik díszkaput rekonstruáljuk. A *4-es képen* láthatjuk, ahogy a város áthalad ezeken a kapukon, áthalad az egész épületen. A *4-es képen* láthatjuk a két teret 1840-es évekbeli festményeken. Mindkét udvaron nyitott kapuk voltak, úgy működtek mint a város fontos terei. Később le lettek ugyan zárva, de sokáig mint nyílt terek léteztek. Az én tervemben is nagyon fontos, hogy ezek az udvarok állandóan nyitva legyenek. Az alsó képeken láthatjuk most ezeket a rekonstruált, per' pillanat vasbeton kapukat. Láthatjuk az egyik kapun át Schinkel Altes Museumát, a másikon keresztül pedig az új Alte National Galleryt. Ezek tehát városkapuk, mert az egyik teret a másik térrel kötik össze. Az épület, amelyet a II. világháború után elveszítettünk és most rekonstruálunk nagyon jól van doku-

mentálva. Azt hiszem, hogy aki az eredeti tervezte, gyakorlatilag ugyanazokkal a dokumentumokkal rendelkezett, mint amelyekkel most mi rendelkezünk. Tehát az első építés viszonya a tervhez nem más, mint a rekonstrukció viszonya az eredetihez.

Az *5-ös képen* láthatók a homlokzatok, amelyeket rekonstruálunk, látható egy metszet, és egy új homlokzat, ami a passzázsra nyílik. Azok a homlokzatok, amelyeket rekonstruálunk, az eredeti szerinti tényleges építmények, amelyeket ugyanolyan anyaggal építünk újra. Két építmény van, két konstrukció. A fal, aminek a belső szerkezete vasbetonból van, hogy a terhelést bírja, hogy az összes új funkciójának megfeleljen, valamint a külső szerkezet, ami a 65 centit meghaladja, ez téglából van, vakolt, és a köveknek is megvan a saját vastagságuk. Tehát a kastély pontosan a régi arcát adja vissza.

A *6-os ábrán* látható az egyetlen új külső épülettest, amely a Spree folyóra néz. Itt lesz a közepén egy új kapu, ami soha nem volt. A Humboldt Fórum egy olyan központ lesz, ahol a világ kultúráival találkozhatunk. Itt kapnak helyet az Európán kívüli kultúrákat bemutató múzeumok, de nagyon sok egyéb is kerül ide, auditoriumok, kiállítótermek, ideiglenes kiállítások, színházak, éttermek.

Az elképzelés az, hogy nagymértékben hátratulva az ablakokat, ez a homlokzat úgy fog kinézni mintha egy loggiasor lenne, ahol masszív pillérek és architrávok vannak. Velencében, a San Marco téren láthatunk ilyet.

A 7-es ábrán a firenzei Uffizi udvara látható. Az egyik legnagyobb múzeum a világon, és a palota belsejében – amely a XVI. században épült és két homlokzata azonos, mint a mi esetünkben is – van egy olyan belső udvar, amely egyben tér is a belváros szívében. Tehát egy tér Firenze szívében, és itt ugyanez akar lenni Berlinben.

A 8. ábrán a harmadik udvar látható, egy fedett tér. Ez is egy rekonstruált díszkapuról kapta az arányait. Az ábrán látható díszkapu az 1700-as évek elején épült. A római Constantinus diadalívé szolgált hozzá mintaként. Ahogy láthatják, ennek a magassága és a szélessége, mindkettő körülbelül 30 méter, adja meg a méreteit ennek az fedett térnek, amelyet agorának is nevezünk, amely egy belépő fogadóterem, de lehet majd színházként is használni.

Ha megkérdezik, hogy melyik az épület főbejárata, azt mondom, hogy azt majd az élet eldönti. Úgy gondolom, hogy a berliniek illetve a turisták – évente több millió látogató várható – át meg át fognak haladni ezeken a tereken, el fognak jönni a koncertekre, meglátogatják a két felső szinten a múzeumokat, vagy az első szinten a könyvtárat, vagy csak körülnéznek a földszinten, amelyhez nincs belépőjegyre szükség. Itt vannak az időszakos kiállítóterek, van egy multifunkciós színházterem, szemináriumterem, konferenciatermek, mozi, könyvesboltok bisztrók, éttermek – amelyek részben az udvarra nyílnak, részben a Spree folyóra néző térre. Az egész földszint egy nagy közösségi nyilvános terület, ahol olyan közterek és funkciók vannak, amelyek mind a múzeumlátogatókat, mind pedig a város polgárait szolgálják.

Az egyetlen ami megőrzésre került, a történelmi pincék maradványai, amelyek túléltek a háború valamint az NDK kultúra rombolásait. A föld alatti körülbelül 1000 négyzetméterről beszélünk a keleti szárnyon, amely látogatható lesz. Szobrászok dolgoznak 7-8 éve már, rekonstruálják az összes részletet, először agyagból, majd gipszből, hogy utána kőből rekonstruálhassák. Így ennek végül kézműves jellege lesz. Van még néhány kevés eredeti rész, ami kőtárba fog kerülni. Ez a teljes mértékű és filológiai hitelességű rekonstrukció nem az első eset, és végtelen vita van vele kapcsolatban, ami nyomban a berlini fal lebontását követően elkezdődött, és a 25 év alatt még nem hamvadt el a vita tüze.

A drezdai Frauenkirche templomot ugyancsak a nulláról építették újra. Szinte minden olyan német palotát, amelyeket a II. világháború során leromboltak, időközben rekonstruáltak, és ezek közül sok esetben a dokumentáció nem volt ilyen bő és teljes körű, mint ahogyan a berlini Schloss esetében a rendelkezésünkre áll.

Prof. Franco Stella
építész,
Universita' di Genova,
Vicenza

A Vár mint turisztikai attrakció

Szeretettel köszöntöm Önöket!

Definiálnunk kell turisztikai szempontból a Budai Várat. Miről is van szó?

A Vár a világorökség része 1987 óta. Minden Budapestre látogató turista megfordul itt, legyen az belföldi vagy külföldi. Fejlesztésekre van szükségünk ahhoz, hogy azok, akik idejönnek, minél több pénzt hagyjanak itt. Ehhez minőségi termékekre van szükségünk.

Erre nagyon jó példa a pesti belvárosban a Gozsdu udvar. Évekig kereste a helyét Budapest életében, végül nagyon jól megtalálta.

A Vár esetében jelenleg probléma a megközelíthetőség. A Vár belseje egy szivacs, nem fogja sokáig bírni a 18 tonnás buszok terhelését. Valamilyen új, könnyűszerkezetű közlekedési alternatívára van szükség, A siklóba 28 fő fér el, a könyvtárnál ott a lift, van a mozgólépcső, ami nagyon jó, épülnek liftek, de mindez sem lesz sajnos elegendő. Egy buszfordulót készülnek kiépíteni az Alagút feletti Lovarda utcánál lévő területen. Úgy gondoljuk, hogy erre nincsen feltétlenül szükség, hiszen a Dózsa szobor környéke is mintha kifejezetten erre épült volna, teljesen körbejárható hely, parkolókkal kellene csak kibővíteni. Illetve van a szakmának olyan információja, hogy a Mészáros utcánál a MÁV-tól kölcsönbe vagy örökbe kapott területen ki lehetne alakítani egy területet buszok hosszú távú parkolására. Ez elfogadható és jó alternatívája lehetne a budai várba való eljutásnak.

Ezen kívül össze kellene kötnünk a turisztikai attrakciókat egymással. Budát és Pestet jobban össze kellene kapcsolni. Egy gyalogos híd nagyon jó lenne. Volt olyan elképzelés is, hogy sikló járhatna Buda és Pest között. Ez nagyon sokmindenre megoldást jelentene. Megoldandó a Lánchídon átjárkáló 18 tonnás buszok kérdését – nekünk egyébként probléma, hogy a Lánchidat nem tudjuk használni, kevés útvonalat és parkolót használhatunk jelenleg.

A Várkert Bazár elkészült, nagyon szeretjük, de még életet kell bele lehelnünk. Ha a Gozsdu udvar példáján haladunk tovább, akkor nyugodtak lehetünk, mert előbb-utóbb a Várkert Bazár is meg fogja találni a helyét a turisztikai piacon.

Az őrsváltás esetében egy egészen apró dologról van szó. Mégis naponta több ezren fotózzák. Ilyen kevés is elég.

Azután lehetne várjátékokat rendezni, vagy reneszánsz történelmi kiállítást. Bécsben fantasztikus a spanyol lovasiskola produkciója, kis támogatással itt is tudna efféle működni.

Az oroszlános udvar is rengeteg dologra lenne alkalmas. A bor- és pálinkafesztiválon túl lehetne tehetségkutató tér, lehetne itt performanszokat bemutatni, közösségi képkalkotást csinálni, „szelfipointként” működhetne. Lehetne ingyen wifi a Várban és nagyon el tudnám képzelni az Oroszlános Udvar fedetten is, nyitható tetővel. Fogalmam sincs, hogy ez építészetiileg non-szensz-e vagy sem, de ha megvalósítható, akkor kiváló rendezvényhelyszínként négy évszakosan lehetne használni.

A Budai Vár északi oldalát a turizmus egyelőre még nem érzékeli kellőképpen. Ott nagyon jó éttermek vannak, de ennél többre lenne szükség. A Sziklakórház is nagyon jó, de hozzá kellene nyúlni, jelenleg picit naftalin szagú. A Táncsics börtönt visszakapta a Magyar Állam, ideje lenne valamit kezdeni vele. Esténként tarthatnánk hang- és fényjátékot a Várban, erre ezer alkalmas hely van, pl. az Oroszlános Udvar. Ha ezeket a fejlesztéseket megvalósítjuk, a magánszféra, a vendéglátósok ezt észre fogják venni és ezeken a helyeken meg fognak jelenni. A Labirintus vagy a Régi Országház pince zárva van évek óta, A Magyar Borok Házára nagyon nagy szükség lenne, bemutatathatná a magyar borászat teljes struktúráját.

És még valami: szeressük a turistákat. A turista nem szükséges rossz, hanem vendég, aki azért jön ide, hogy jól érezze magát, a bizalmát ideteszi, nekünk pedig az a dolgunk, hogy minél kelemesebbé tegyük az itt-tartózkodását.

Hertzka András
Magyar Beutaztatók Szövetsége

Sziclára építve?

Mérnökgeológiai háttér és hasznosítási lehetőségek

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építőmérnöki Karán több évtizede foglalkozunk a budai Várhegy kutatásával.

A Várhegy mint természeti képződmény, mint épített környezet, és mint egyedülálló műemlék-

együttes is kiemelt figyelemre számíthat minden időszakban. Nem múlik el úgy hét, hogy a médiumok ne foglalkoznának a budai várral kapcsolatos eseménnyel. Ezek a híradások sokszor negatív előjelűek, az üregek beszakadásáról, a lejtők csúszásáról vagy a támfalak omlásáról szólnak, de találkozhatunk örömteli mozzanatokkal is, például egyes épületek felújításával, barlangszakaszok részletes feltérképezésével, a területre szóló tervpályázatokkal.

Többször hangsúlyoztuk, hogy számos szakterület képviselőivel együttműködve, de egy központi vezérelv, ha tetszik, egy jól kidolgozott hosszú távú koncepció mentén lehet csak érdemben orvosolni a Várhegyen jelentkező problémákat. Hiába javasol a művészettörténész középkori ablakkeretet, és ezt hiába tervezi meg gyönyörűen az építész, ha az épület alatt található üreg beszakad a rendszeres vízelöntésektől, vagy hiába álmodnak szőlőültetvényt telepíteni a Várlejtőre, ha a fölötte lévő rondella összedől.

A fent említett kérdések alapvetően a Várhegy közzettani felépítéséből következnek, és persze az emberi jelenlétből is adódhatnak. A Várhegy egy sasbérc, melynek lejtői morfológiai értelemben jól elkülöníthetőek a viszonylag sík platótól. A hegy fő tömegét a budai márga nevű kőzet adja, melynek tetejét édesvízi mészkő „paplan” borítja – ez utóbbi alkotja azt a platót, amelyre, illetve amelyből őseink építkezni tudtak.

A mészkőben a víz könnyen alakított ki üregeket – illetve mesterséges üregek, pincék kialakítása is egyszerű volt –, melyek kedvezőtlen körülmények között megrepedhetnek, beszakadhatnak. A budai Várnegyed alatt több mint 60 darab különálló üreg található körülbelül 4000 négyzetméteren, továbbá itt húzódik az összefüggő rendszert alkotó, mintegy 18000 négyzetméter alapterületű „Nagy Labirintus”. Jelen-több üregbeomlás legutóbb 2010-ben a Mátyás-templom előtt következett be, azelőtt pedig például az 1990-es években a Táncsics Mihály utcát kellett részben lezárni a forgalom elől hasonló beomlás miatt, illetve ezért tiltották ki a nagyméretű tömegközlekedési buszokat. Kisebb – de korántsem veszélytelen – repedések, omlások az említett eseteken kívül is történtek. A budai márga is okozhat problémákat: sajátosságaiából következik, hogy csúszásveszélyessé válhat, különö-

sen víz jelenlétében. Emiatt a budai Várhegy meredek oldalain lejtőcsúszások alakulhatnak ki. Ennek súlyos példája volt a nyugati várlejtőn, a Logodi utca térségében az 1936-os nagy tömegű felszínmozgás, amely több lakóházat is megrongált, és jelentős károkat okozott. Kisebb-nagyobb lejtőmozgások azóta is bekövetkeztek – például emiatt omlott le 2010-ben a Nemzeti Galéria előtti várfal kisebb szakasza, ezért repedt meg a Sándor-palota közelében az úgynevezett Ellyps-támfal, amit le is kellett bontani, vagy a Vérmező felőli oldalon álló Fehérvári-rondella fala, és még sorolhatnánk a példákat.

Jelenleg a veszélyessé vált üregek megerősítése hagyományos módszerekkel történik. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy egy-egy üreg esetében a szakértők a repedések és a szerkezeti állapot szemrevételezésével, mérnöki szemléletükre, tapasztalataikra hagyatkozva határozzák meg a megerősítés módját, ami általában vasbeton pillérek, gerendák beépítését jelenti. Ha újabb repedés keletkezik, erre újabb pillérek és gerendák beépítése a válasz – így azonban nemegyszer végül túlbiztosított, indokolatlanul nagyméretű megerősítéseket alkalmaznak, amelyek egyrészt szétszabdadják, hasznosíthatatlanná teszik ezeket a felszín alatti tereket, másrészt az itt található természeti-geológiai értékeket is károsítják. Hasonló a helyzet a Várhegy támfalainak megerősítésével is: az azonnali veszélyelhárítás érdekében bevett helyi megerősítések például azt eredményezhetik, hogy a felszín alatti vízáramlás iránya megváltozik, ami aztán más támfalszakaszokon okozhat elmozdulást, repedést.

Mind a megcsúszásoknak, mind az üregrendszer problémáinak egyik fő okozója a víz, nemigen lehet tehát tartós és biztonságos műszaki megoldást találni anélkül, hogy a felszín alatti vízviszonyokról átfogó ismeretünk lenne.

Az üregek és felszín alatti objektumok hasznosítási fő vezérelve véleményünk szerint az kellene legyen, hogy egy zárt rendszer helyett egy nyitott rendszert kell létrehozni, rengeteg ki- és bejáratral, közvetlen kapcsolatokkal a felszíni parkolókkal és a mélygarázsokkal, illetve a felszínnel, például üvegliftek segítségével. Az üregrendszer alternatív közlekedési útvonalaként is működne, melytől függetlenül sokféle tartalommal várhatná az idelátogatókat. A rendszernek egységes beléptető és informatikai hálózata építhető ki, a Várlejtő lábánál a főbb csomópontokban fogadópavilonokkal segítve a tájékozódást.

A kutatási eredményekből következően a budai Várnegyed hosszú távú fejlesztésekor összességében a következő szempontokat kell figyelembe venni annak

érdekében, hogy a fejlesztéseket biztonságosan, költséghatékonyan és rugalmasan lehessen megvalósítani:

- A Várnegyed, illetve a Várhegy problémáit, fejlesztési koncepcióit érdemes lenne egységesen, összefüggésben kezelni.
- A koncepciók és tervek kialakításához olyan szakértői csoportot kellene létrehozni, amelyben építész, történész, jogász, közlekedési és környezetvédelmi szakemberek mellett a mérnökgeológiához, hidrogeológiához és talajmechanikához értő, a numerikus modellezési módszer alkalmazásában jártas mérnökök is részt vesznek.
- A hasznosítással kapcsolatos elképzelések minden esetben rendkívül fontosak: egyrészt a nem megfelelő műszaki beavatkozások beszűkíthetik a későbbi hasznosítási lehetőségeket. Más megközelítésben: a hasznosítás eleve feltételezi, hogy a hasznosító gondoskodik a megfelelő műszaki állapotról, észleli az esetleges hibákat (pl. repedéseket) és intézkedik, így nem alakulhat ki nagyobb baj.
- A Várnegyed területén olyan monitoring-rendszert kellene kiépíteni, amely a talajmozgásokat és vízáramlásokat folyamatosan figyeli, és amely a problémák (repedések, vízbetörések stb.) esetén olyan adatokat szolgáltat, melyekkel a leggazdaságosabb és a hosszú távú hasznosítási célokat nem veszélyeztető beavatkozásokat idejében meg lehet tenni.

„Vízen Velence, síkon Firenze, hegyen Buda” mondták a középkorban. Ma ritkán emlegetik egy lapon a három várost, mindent meg kellene tenni azért, hogy visszatérjen a budai Vár méltó, régi nagy híréhez.

Dr. Hajnal Géza
egyetemi docens, BME

Irodalom:

- Hajnal G. (2003): A budai Várhegy hidrogeológiája, Budapest, Akadémiai Kiadó, 129 p.
- Hajnal G. (2007): Városi hidrogeológia, Budapest, | Akadémiai Kiadó, 137 p.
- Farkas D., Hajnal G. (2011): Hydrogeologische Untersuchungen des Höhlensystems der Budauer Burg, BEITRAGE ZUR HYDROGEOLOGIE 58: pp. 27–52.
- Szabó B., Hajnal G. (2011): „Város a Vár alatt” A Várbarlang fejlesztési koncepciója, Építészforum, 2011.12.05
- Görög P, Hajnal G. (szerk.): Mérnöki kutatások a budai Várhegyen, Budapest, Hantken Kiadó, 2012. 135 p. (Mérnökgeológia–Kőzetmechanika Kiskönyvtár; 14.)

Helyreállítások és foghíjbeépítések a Budai Várnegyedben

A múlt ismeretéből kiindulóan lehet a jövőt – ha egyáltalán lehet – biztonságosan megtervezni. Ezért folytak és folynak az előzetes kutatások, témánkban főleg levéltárakban, tervtárakban, és a helyszíneken, téglák és kövek között. Jó esetben megtudhatjuk, hogy mi történt és hogyan, de talán még érdemibb segítség, ha azt is megtudjuk, hogy abban az időben milyen körülmények között és kik alakították a dolgokat.

1949-ben kezdtem a Budai Vár területén dolgozni, amikor a romeltakarítás és az életveszély elhárítás nagyjából már befejeződött, és állagmegóvási munkák is kezdődtek. Abban az időben a Várnegyed megnevezés a polgárvárosra szorítkozott, tehát a Bécsi kapu tértől a Dísz tér déli oldaláig terjedő részre. Élesen elkülönült a Palotaterületnek nevezett résztől. Mindkét területtel a Középület Tervező Iroda ugyanazon tervezési egysége foglalkozott, de mindkettővel mások, más szemlélettel, más indítással. A polgárváros sorsa a felsővezetést nem érdekelte igazán. A Várnegyed ügyét a helyi adminisztrációra és az építészekre bízta, majd később minisztériumi hatáskörből áttették a Főváros-

hoz. A Palota területtel kapcsolatban csak annyit szeretnék megállapítani, hogy véleményem szerint a korszaknak a historizmus elleni beállítottsága, a politika irányítóinak a monarchia emlékét idéző tárgyak iránti érzelmei, valamint az építészek becsvágya, – hogy ezen a területen majd alkotóként jelenhessenek meg –, egyaránt okai voltak épületek bontásának és sivárrá tételének. Az pedig, hogy milyen nehéz mindezt pótolni, az elmúlt évtizedek tartózkodásából is sejthető. Megemlíteném még ezzel kapcsolatban, hogy a középkori erődrendszer részbeni visszaállítása akkor került sorra, amikor Rákosi Mátyás fel kívánt költözni a Királyi Palota területére és védelmének ezt a fajtáját sem tartották feleslegesnek.

A Várnegyed épületállománya az 1944–45-ös ostrom után olyan állapotban volt, hogy a városrendezési tervezés műfajának akkori állása már lehetővé tette több különböző elképzelés tárgyilagos mérlegelését, anélkül, hogy ezek egyikének vagy másikának megvalósítása döntően más erőforrást kívánt volna meg.

A Papp Imre vezetésével készült rendezési terv 3–4000 lakosú kisváros jellegű terület kialakulását tűzte ki célul, ahol azok az emberek élnek, akik itt maradtak, azokkal együtt, akiket sorsuk az ostrom után idevetett minden külső beavatkozás,

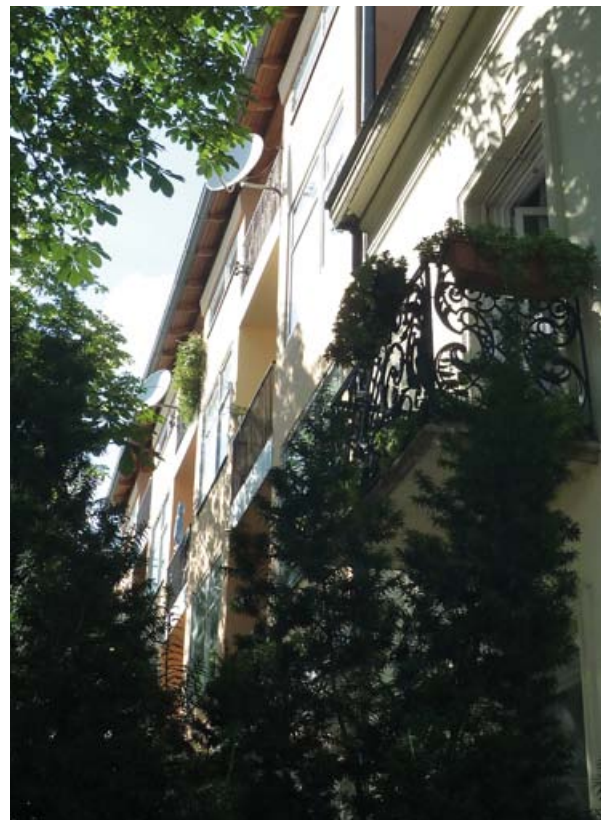
Fotók: Tatai Mária

azaz ösztönzés vagy gátlás alkalmazása nélkül. Olyan élő városrészt, ahol a lakosság helyben tudja kielégíteni hétköznapi igényeit, az ehhez szükséges intézmények, szolgáltatások révén. Az volt a cél, hogy a várfalak között higgadtabb, hagyománytisztelőbb, erősebb közösségi érzékkel bíró társadalom létrejöttét segítsék, némi egészséges lokalpatriotizmussal együtt, hogy az egész itteni élet kapjon egy kis műemléki ízt. A terv elgondolását segíteni látszott az is, hogy az árak és a lakbérek azidőtájt Budapest egész területén egyformák voltak, de az is, hogy a lakásrendeletek is kiterjedtek az egész városra. Ilyen téren luxus a Várnegyedben sem volt megengedett, bár a méretek szükségszerűen megnöttek a főfalak és az emeletmagasságok miatt.

A rendezési terv az egész terület alaprajzainak térképszerű összerajzolásával kezdődött 1:200-as léptékben. A rendezési terv magában foglalta az utcaképeket, romos és javasolt állapotában, ahol azonban az új épületeknél homlokzatot nem, csak tömegvázlatot készítettek. A nyomdailag készített és ebben a formában 1:500-as léptekre kicsinyített anyag 1956-ban nagyrészt megsemmisült, ez volt az egyik oka, hogy viszonylag kis befolyással volt a Várnegyed életére, legalábbis az egyik oka. Érdemes megemlíteni, hogy a rendezési tervben rögzített beépítettség nagyobb mértékben csak abban tér el a mai helyzettől, hogy a Mátyás templomtól délre eső telken nem készült el az odatervezett beépítés, valamint abban, hogy a Tóth Árpád Bástyasétányon, több ún. OTP lakóházat helyeztek el eredetileg beépítésre nem szánt kerti területeken. A tervben szerepelt még az udvari kereszt-szárnyak földszintjének megnyitása gyalogos közlekedés számára, amivel id. Janáky István kedvenc szóhasználatával élve „mercelia” alakulhatott volna ki. Ez ma már közbiztonsági okok miatt sem volna lehetséges, bár a várat látogatók programját nagymértékben gazdagítaná.

Az épületállomány, melynek sorsát intézni kellett, adott volt. Az ország történelmének kőben, téglában rögzült képe. Amikor az ország erős volt, az itteni építkezések is nagyobbak és díszesebbek, amikor az ország tengődött, kezdett hasonlítani egy „sváb faluhoz”. Amikor ismét fellángolt a remény, a régebbi emlékek elpusztítása árán is igyekezett ismét megmutatni nagyságát. A pusztító ostromok után mindig életre kelt, de a 44–45-ös ostrom utáni időben még álmodni sem mert nagyot.

A mai gyakorlattal szemben, amikor a régi épületeket minél újabban elkészültnek kívánják láttatni az ostrom utáni helyreállításnál, arra törekedtünk, hogy helyreállításaink minél eredetibbek, „régiek” legyenek. Nem készültek macskajárdák, hanem tetőcserép takarta a tűzfalat, kéménybádogozás is csak a kémény hátoldalán készült, kéményseprőjárda sem készült, hanem a padlásból lehetett megoldani a tisztítást, hófogórácsok helyett hófogókampók készültek. Régi, jó minőségű hódfarkú cserépert bejártuk az országot. Amíg lehetett természetes anyagokkal, homok, mész, téglát dolgoztunk, és vallottuk, hogy a restaurálások cserélhető anyaggal kell készíteni. Megkülönböztettük a puha és kemény mészkövek megjelenését, kőfelületeket nem dolgoztunk át, hiszen az éppen a középkori mesterek keze nyomát tüntette volna el. A patinát nem tartottuk piszoknak, a letisztításokat csak kefék igénybevételével készítettük. Nagyon örültünk, ha egy-egy gótikus maradványra bukkantunk, amit az ostrom pusztítása hozott felszínre és folytattuk a feltárást mindaddig, amíg ezzel nem pusztítottunk el későbbi értékeket, és megkíséreltük a kutatások eredményeit a homlokzatokon bemutatni. Nagy figyelmet fordítottunk a részletekre, a párkányok, keretek profiljaira, az ajtók, ablakok, kapuk kiképzésére, a vasalásokra, a felületképzésekre.

A helyreállítási munkán kívül elpusztult épületek pótlása is sorra került. Az ostrom következményeként keletkezett foghíjakat olyan épületekkel próbáltuk kitölteni, amelyek igazodtak környezetükhöz arányaikkal, méreteikkel, de szerényen húzódnak meg közöttük. Amikor az 1950-es évek vége felé megszűnt a szocialista-realista építészek egyedurialma, az építésztszadalom megérezte, hogy megszabadulhat a kötöttségektől és megmutathatja szakmai kvalitásait. Sokan vágytak arra, hogy ezt éppen a Budai Várnegyedben mutathassák meg. Az, hogy az elpusztult, értékesebb épületeket dokumentumok alapján újjáépítsük, már korábban elvetett megoldás volt. Ezzel szemben újjáépítettük a régit, hogyha erre megfelelő helyszíni anyag állt rendelkezésre, hogy a helyreállítás hiteles lehessen. Olyan új házzal beépíthető telek már alig volt, ahol a háború miatt tűntek el a lakóházak, viszont akadt még olyan rom, amit, ha kevés maradványból is, de hitelesen helyre lehetett volna állítani. Az üres telkek címei sosem képezték titok tárgyát, csak éppen nem érdekelték senkit. Most a listának hála feltárultak a kevésbé determináltak látszó beépítési lehetőségek, a szakmai éhínségnek pedig az lett a következménye, hogy nem lévén elég üres telek, elbontottak helyreállítható épületmaradványokat is. Az új épület tervezéséhez néhány irányelvet kaptak az itt dolgozó építészek segítségül. Eredetileg a kivitelezhetőség kritériumának szinte kötelező jellegű előírásaként gondolták azokat, ám a be nem tartásuk egyetlen objektum megvalósulását sem akadályozta meg. Sőt az eltéréseket az illetékesek szó nélkül vették tudomásul, ami néha bölcs, más esetekben kevésbé bölcs cselekedet volt. Az adott irányelvek a teljesség igénye nélkül az alábbiak voltak: a főpárkány magassághoz igazodni kell, de a teljes azonosság nem igény, a homlokzati nyílások és falfelületek %-os megoszlása harmonizáljon a régi épületeken megfigyelhető aránnyal, figyelembe véve, hogy a régi

homlokzati falnyílások állóformát mutatnak. A homlokzatok felülete vakolt és színezett legyen, a tetőfedések dupla hődfarkú cseréppel készítenők, bádogozásnál is alkalmazkodni kell a régi szabályokhoz. A színek ne legyenek kirívóak, történelmi stílusok elemeit ne használják díszítésképpen, a környezettel összehasonlítva a felhasznált anyagok szempontjából ne legyen bántó minőségi differencia, még pozitív irányban sem. Az új épületek azt bizonyítják, hogy a Várnegyed minden korszak ószinte építészetét képes befogadni többé-kevésbé, még a gyengébben sikerülteket is. Az itt akkor megvalósuló beépítések néhány jó példa mellett olyanokat is tartalmaznak, amelyen a szem szerencsére átsiklik, vagy élvezik néhány jótékony fa védelmét. De vannak olyan durva hibák is, amikor nem vették figyelembe, hogy a Várban minden utcai homlokzat főhomlokzat.

Az ostrom utáni helyreállítások leglényegesebb eredménye, hogy annak a kornak a léptékét választotta alapjául, amely a sok viszontagság után még mindig leginkább hangadóként maradt fent, azaz az egy-kétemeletes magasságot, amely az egységes megjelenést biztosítja.

Befejezésképpen szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy az összbenyomás szempontjából nagyon fontosak az akár néhány 10 cm-re is érzékeny arányok. Az úttest anyaga, domborodása is városképi tényező. A műemlékekkel való foglalkozásnál legfontosabb az alázat és, hogy meghallgassuk, és meg is halljuk, amit az épület mond!

A helyvel kapcsolatban azt gondolom, hogy itt a csendes, méltóságteljes emlékezés helyénvalóbb, és maradandóbb élményt nyújt, mint a gyors gazdagodás létesítményeinek a zaja.

Dragonits Tamás

Ybl-, Forster- és Budapestért díjas építész,
Budavár díszpolgára

Vágyak és tervek a Várnegyedről

Ha az úrból közelítenénk Budapesthez, a Vár ugyanúgy egységnek látszana, mint amilyen az 1874 előtti várfalakkal körülvett státusza volt: Festung. Azután a XX. század fordulójára kiépített Királyi Palota együttese két részre bontotta ezt az egységet, északra a lakónegyeddal, s azóta két, jellegében elkülönülő területként tekintünk a Várnegyedre.

„A vár ósidőktől fogva a főúri világ letelepülő helye” – fogalmazott 1912-ben a Fővárosi Közmunkák Tanácsa. A főúri világhoz igényességet, eleganciát, néha hivalkodást társítunk, tehát ilyennek kellett lennie a Várnegyednek is. Ám a XIX. század végi *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen* című munkában a Budapestet bemutató fejezetben ezt olvashatjuk: „A főúri palotáknak csak részben vannak lakóik. Semmi az urakat ide nem vonzza, semmi őket ide nem köti. A fővárosi életnek nem szerve a vár. (...) Valóban, legszebb Buda várában az, amit onnan látni lehet, ha várkerületének bármely pontján megállasz.”²

A XX. század fordulóján a Vár déli részén volt a reprezentatív uralkodói központ, a Dísz tértől északra pedig egy elhanyagoltabb terület egy-egy palotával, közintézménnyel. A Várnegyed problémái különlegességéből adódtak: földrajzi adottságaiból és a történelméből következő heterogén lakosságából. Kiemelkedő, fallal körített, kívülről nézve látszólagos egység, amelyben összezárva király, főurak és polgárok, de csak ez utóbbiak voltak önellátásra szorítva a korlátozott mozgási lehetőség miatt. A három összetevő elemnek különféle magatartása volt: a polgári lakosság szeretett volna kitörni adott helyzetéből, az arisztokrácia magánakvalóan élt, a királyi palota és a hozzá kapcsolódó intézmények épületei pedig világszínvonalon készen álltak. A „főúri világ” palotái a Várnegyed várfalaihoz futottak ki kis kertekkel (a Tárnok utca és a mai nevén Táncsics Mihály utca páratlan oldalán sorakozó épületek többsége), illetve egyik szárnyukkal a Bástyasétány és a budai hegyek felé fordultak (az Úri utca páros számú épületei). Ezek a kisebb-nagyobb paloták egyenként változtak, épültek át és nagy részük a tulajdonosai csak télen tartózkodtak bennük, egyébként vidéki kastélyaikban éltek. Az arisztokrácia modernizálódó, a kiegyezés utáni közéletben is vezető szerepet igénylő tagjainak többsége nem a Várban lakott, hanem újabb és reprezentatív palotákban Pesten, a Nemzeti Múzeum körül. A mintát adó paloták karéján belül, a középben húzóód utcákban és épületekben – a középületek között – a sokkal népesebb polgári lakosság élt, részben hivatalnokok családjai, részben kézművesek és kiskereskedők. A Vár lakosságának és ennek folytán lakóépületeinek ez a megoszlása lényegileg a második világháborúig megmaradt, bár csökkent a polgári lakosság és gyarapodott a társadalmi elit létszáma³. Trianon után érzékelhetően megnőtt a Várba

költöző arisztokraták száma, részben a Királyi Palotában lakó kormányzó közelsége miatt, részben birtokaik elvesztése miatt. Ez az újonnan beköltöző elit nagyrészt már nem saját palotájában lakott, hanem lakásokat bérelt, nem ritkán a polgári negyedben. Például az Úri utca 19-ben lakást bérelt gróf Pongrácz Jenő, illetve özvegy báró Bornemisza Gyuláné a gyermekeivel, vagy a Széchényi család tulajdonában volt ugyan 6 épület, viszont 22 Széchényi gróf élt a Várban⁴. A Vár polgári lakossága a XX. század fordulójára részben elszegényedett, lakótömbjei elhanyagoltabbak lettek⁵. A lakosok úgy érezték, hogy miközben Pest rohamosan fejlődik, a Várnegyed leállt és sem az állam, sem a főváros nem fordít rá figyelmet. Ez az érzés nem volt alaptalan: az építési szabályzatok nem tettek különbséget Pest és a Vár között, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa nem írt ki városrendezési pályázatot a Várnegyedre a Magyar Mérnök és Építész Egylet előterjesztése (1903) ellenére sem⁶.

1907. júniusában felterjesztéssel fordult a miniszterelnökhöz, Wekerle Sándorhoz „a várbeli polgárság által a várbeli közállapotok fellendítésére kiküldött végrehajtó bizottság”⁷. A felterjesztést a vári polgárság nevében dr. Hegedüs János írta alá⁸. Az irat a Vár „rohamos hanyatlását” abból eredeztette, hogy 1867. után sok állami hivatal, a műegyetem, a főgimnázium, majd a korábban önálló budai törvényszék is elköltözött a Várból. „...A lakosok száma is megfogyott, sőt az utóbbiak társadalmi színvonala is alábbszállott, amennyiben elegendő és megfelelő lakások hiányában a jobbmódú családok más városrészekbe költöztek és azok helyét szegényebb néposztályok foglalták el.” A polgárság elszegényedésének egyik okaként emlékeztetett arra, hogy a háztulajdonosok nagy részének fő jövedelme korábban a szőlőművelésből és borkereskedésből származott, őket pedig már az 1880-as évek filoxéra járványa tönkretette. Állami és fővárosi támogatást tartott szükségesnek ahhoz, hogy a Vár bepótolja lemaradását. A petíció a következő intézkedéseket igényelte: az eddig elhelyezett állami intézmények továbbra is maradjanak a Várban, sőt „... nyugalma és biztossága folytán a fővárosnak legalkalmasabb része központi állami hivatalok elhelyezésére.” A hivatalnokok családjai részére a lepusztult házak helyére új és nagyobb bérházakat kellene építeni, így megnövekedne az adózó lakosság is. Miután a Várban a terepviszonyok miatt költségesebb az építkezés, mint a város többi részén, a törvényhozástól „30 éves kivételes adómentességet” kérnek a vári házépítésekhez⁹. A közlekedésileg valóban elzárt Vár helyzetének megoldására azt javasolta, hogy „... a Közúti villamos vasúti társaság a budai Váron keresztül kettős vágányú vonalat vezessen, mely a társaságnak már meglévő vonalaihoz csatlakozzék.” Ezután még sürgette a Vár csatornázásának átalakítását és kiépítését¹⁰.

A kérvénynek nem volt eredménye, a következő évben meghozott 1908: XLVIII. tc. Budapest fejlesztéséről nem

is említette a Várnegyedet. Ezt követően a Budai Casino egy újabb tagja fogalmazta meg a vári polgárok kívánásait. A Várnegyed helyzetét áttekintő és fejlesztési programot sürgető írás szerzője Ney Béla építész volt¹¹. Áttekintését-javaslatát először az akkor legtekintélyesebb polgári napilap, a Budapesti Hírlap publikálta, majd önálló füzetben is megjelent. Először részletesen, elismeréssel bemutatta a Várban épült új középületeket, üdvözölte, hogy már szobor is van a Várban, sőt nyugtázta, hogy „...az utcák és terek burkolata is olyan kedvező átalakuláson ment át s azoknak rendszeres világítása olyan haladást mutat a hajdani szegényes, szinte nyomorúságos állapotokhoz képest, hogy ... el kell ismerni, hogy a Vár sem nélkülözte az intézők gondos figyelmét s hogy a jóakarát a Vár iránt is ismételve és többszörös irányban megnyilatkozott.” Ezt követően így folytatta: „Méltán gondolkodóba ejtethet mindenkit, hogy a Vár – mint városrész – mindezek mellett visszaesést mutat: szinte évről-évre néptelenedik, a polgári megélhetés föltételei folyton csökkennek s a szociális élet benne föltartóztathatatlán fokozatosággal zsugorodik össze.” Ezekkel a válságjelenségekkel való megküzdésre egyes ötletek helyett „...mindenekelőtt céltudatos program és jól átgondolt, az összes viszonyokat számbavevő terv megállapítása szükséges...” – írta¹². A koncepció körvonalában nem Pest utánzását, hanem a Vár egyediségének megőrzését hangsúlyozta. A városrendezési és közigazgatási szempontok ismeretére alapozó érvelése nem ment szembe az 1894-ben kiadott Építészügyi szabályzat előírásaival. Ez volt az a szabályzat, amely lehetővé tette például a Dísz téri Marczibányi ház helyére és a Hajadon utcában ötemeletes bérházak felépítését. A Várnegyed elzártasága, nehéz megközelítése csak 1928-ban változott meg, amikor megindult a 16-os autóbusz. Az újabb száz évig öregedő csatornázás átépítése pedig csak a közelmúlt évtizedeiben kezdődött el. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1912. évi jelentésében külön rész foglalkozott a budai vár rendezésének kérdésével, és benne utalt „...a várbeli lakosság tekintélyes részének kérvényezésére...” Céllal tűzte ki, hogy „...a várnak a múltból öröklött építési jellegét lehetőleg megővjük...”, ugyanakkor közölte: „...elvként kimondtuk, hogy a várban a járda végleges szintjétől számított 21 métert meg nem haladó párkány magassággal legfeljebb háromemeletes házakat szabad építeni úgy, hogy az építészeti kiképzés a vár

jellegével összhangban legyen.” Ez a jelentős szintnöve-
lés összefüggött az új középületek igényeivel, de részben a Közmunkák Tanácsának a Várnegyed reménybeli lakosságára vonatkozó elképzelésével is. „Szem előtt tartva tehát azt a legfőbb városrendezési elvet – írták –, hogy a főváros kötelekében minden rendű és rangú igény megtalálhassa kielégítését, módot kell adni arra, hogy a pesti oldalról mindinkább kiszoruló vagyoni intelligencia oly helyen alapíthassa meg otthonát, melyet örökösnek tekinthet. Ez irányban a legtöbb biztosítékot kétségtelenül a várban lehet találni.”¹³ Ez egyszerűbben kifejezve azt a víziót jelentette, hogy a Vár arculatát a történelmi arisztokrácia mellett a betelepülő gazdag polgárság formálja. Az eredményt a rendkívül plasztikusan fogalmazó Márai Sándor szinte meghatározás szerűen leírta Válás Budán című regényében: „A 'Várban lakni' finom dolog volt; azok számára is, akiknek apja száz év előtt nem volt gróf, vagy suszter a Várban; finom s kissé erőszakolt állapot, dac volt benne és honvágy, igény és becsvágy s ugyanakkor kissé világnézet is volt, s ebben a világnézetben, idegenkedve és gyanakvással, végül mind találkoztak, akik a keskeny utcák dohos házait lakták, a grófok, az albérleti szobák duplaelőneves hivatalnokai, az ittrekedt bugrisság s az előkelő, jórészt katholizált zsidóság, amely életformáiban zörejtelennül és tökéletesen utánozta le a paloták lakóinak különöcségeit.”¹⁴ Ney Béla mérnök fia, Ney Ákos, bár nem építész, hanem vasúti mérnök, 1917-től kezdve elkötelezetten és folyamatosan, koncepcióba foglaltan foglalkozott a Vár, a vári műemlékek problémáival és a vári lakosság igényeivel, összehangolással, egészen addig, míg fél évszázad múlva, a Kádár-korszak polgári kezdeményezéseket nem igazán támogató légkörben 1966-ban, ezeknek a kérdéseknek fórumaként megalapította a Várbarátok Körét. Ney Ákos a két világháború között írt tanulmányt és újságcikkeket, tartott rádióelőadásokat, klubelőadásokat és szakmai előadást, a második világháború után pedig a romos Várnegyed helyreállítására vonatkozó koncepciót készítette a Műemlékek Országos Bizottsága részére¹⁵. Írásaiban több olyan fontos megoldást javasolt, amelyekkel megelőzte a később már hatóságilag is szükségesnek felismert lépéseket. Már 1917-ben a legsürgetőbb feladatnak nevezte, hogy tervpályázatot írjanak ki a Várnegyed szabályozására, és alakuljon egy állandó bizottság a Műemlékek Országos Bizottsága és művészek részvételével

A Dísz tér
az Úri utca
felől

Szenthárom-
ság tér

az épülethelyreállítások és az új építkezések engedélyezésére¹⁶. Húsz évvel később is még előírandó követelményként fogalmazta meg, hogy mindenféle homlokzati változtatás, kirakatépítés, feliratok a Műemlékek Országos Bizottságának engedélyéhez legyen kötve¹⁷. 1920-ban a Mérnök és Építész Egyletben tartott előadásában felvetette, hogy a Vár teljes problémakörét törvénykezés útján kellene rendezni, és az egész Várat műemléki védetség alá kell helyezni¹⁸.

A Várnegyed helyreállításáról szóló 1945-ben írt javaslatát arra a régebben is hirdett elvére építette, hogy a Várban nem az egyes épületek, hanem a városkép a különleges, és „megóvása, visszaállítása a legfőbb teendő”. Ennek érdekében javasolta, hogy néhány elpusztult, lebontott épületet vissza kellene építeni. „Az ezután visszaállítandó épületek sorában első helyen áll a Sándor-palota (a volt miniszterelnökség), a már régen lebontott Dísz téri Marczibányi palota, a Szentháromság utca és tér sarkán állott donjonos ház, a Mária Magdolna templom, a Horvát-Slavon Ministerium, a Kir. palota Zeughaus-a”- írta Ney Ákos.

Ezek a Várnegyeddal foglalkozó javaslatok idővel részben megvalósultak, de nem akkor és azért történtek az erre vonatkozó intézkedések, mert az érintettek javasolták. Az intézkedő hatóságok, még ha fel is használtak valamit a javaslatok közül, a javaslattevőket nem vonták be a tervezésbe. Holott a célok és a megvalósítási irányok végül is összecsengtek.

Ma a Várnegyed rendezettségét és állapotát tekintve szebb, kulturáltabb és színvonalasabb, mint bármikor korábban. Ami még megoldatlan, pedig szinte minden azon múlik: az élet jelei. A Vár exkluzivitása is, lakosságának heterogenitása is meghatározta, hogy ne alakulhasson ki olyasféle társasági élet, helyi identitástudat, amely akár csak a Várat övező Tabánban, Krisztinavárosban vagy Vizivárosban élt. Egyetlen társadalmi érintkezési helyszíne, a Marczibányi házban működő Budai Casino, ugyan a polgárság társasköre lett, de befolyása egyre zsugorodott, és több mint hatvan éves működés után 1914-ben megszűnt. Maradtak házias jellegű kisvendéglők, a Balta, a Gyulai, a Fehér Galamb, az Alpek, és természetesen a Ruszwurm cukrászda, ezek azonban egy klub funkcióját nem tudták betölteni, mint ahogy állandó székhely híján a közel fél évszázada működő Várbarátok Köre sem. Így a Vár már a két világháború között bár él, de befelé forduló és atomizált városrész lett, mely

arcát inkább a turistáknak mutatja – nappal. Sötétedés után kihaltak az utcái, ritkán vannak exkluzív városrészhez illő exkluzív események, mint például kamarazenei és egyházzenei koncertek, előadástestek. Ha volnának kis galériák, bennük kulturális események, esti könyvbemutatók stb., de nincsenek olyan szolid vendéglátóhelyek, ahova utána még be lehetne ülni egy itallal vagy kávéra, és ezalatt még kedvet is lehetne kapni egy esti-éjjeli sétára, amikor ötletes kivilágítások megváltoztatják a nappali képet és kiemelnek addig észrevétlen különlegességeket. De ez már egy másik előadás témája lenne.

Dr. Buzinkay Géza
történész,
a Budai Várbarátok körének elnöke

¹ A Fővárosi Közmunkák Tanácsának hivatalos jelentése 1912. évi működéséről. In: *Források Budapest történetéhez II. 1873–1919.* Szerk. H. Kohut Mária. Budapest, Budapest Főváros Levéltára, 1971.161

² Rákosi Jenő: Budapest városrészei. In: *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen. Magyarország III. kötet.* Budapest, 1893. 179–180.

³ Borsos Béla – Pogány Frigyes: Buda városképének kialakulása. In: Horler Miklós: *Budapest műemlékei I.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1955. 92–93.

⁴ Széchenyi Viktor: Naplójegyzetek Buda 1944–45. évi ostromáról. In: *Élet az óvóhelyen. Vári ostromnaplók 1944–1945.* Szerk. Buzinkay Géza. Budapest, 2003. 32.

⁵ Gerő László: *A budai vár helyreállítása.* Budapest, Közoktatási Kiadóvállalat, 1951.

⁶ Preisich Gábor: *Budapest városépítésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig.* Budapest, Műszaki Könyvkiadó, 1964. 51.

⁷ Wekerle miniszterelnöksége végével is a Várban maradt, az Úri utca 52. sz.-ban bérelt lakást

⁸ orvos, Országház utcai háztulajdonos, egyúttal a Budai Casino utolsó igazgatója.

⁹ ez valamikor 10 éven keresztül létezett a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1912. évi jelentése szerint. I.m.161.

¹⁰ Pest és Buda területén a Várhegy csatornázása történt meg először a XIX. század elejétől kezdve

¹¹ az Országos Középítési Tanács alelnöke, a kor legjelentősebb építészeti folyóiratának, az Építő Ipar – Építő Művészetnek főszerkesztője, a Parlament építkezését felügyelő műszaki ellenőrzés vezetője, aki ezért a Lipót-rend lovagkeresztje kítüntetésben részesült; néhány éve maga is vári lakos. Elvileg tehát Ney Béla véleményének szakmai és közéleti súlya egyaránt meg kellett, hogy legyen.

¹² Ney Béla: A budapesti Vár. Bp. 1909. 6., 9.

¹³ A Fővárosi Közmunkák Tanácsának hivatalos jelentése 1912. évi működéséről 160–162.

¹⁴ Márai Sándor: *Válás Budán.* Budapest, Révai (1935), 88.

¹⁵ Ney Ákos: Javaslat a budai Vár helyreállítására. Országos Műemlék Felügyelőség Irattára, Műemlékek Országos Bizottságának iratai, 1945 – Budapest – 7/1945.

¹⁶ Ney Ákos: A budai Várról. *Építő Ipar – Építő Művészet.* 1917. 19. sz. május 13. 116–117

¹⁷ Ney Ákos: Budapesti városrendezési kérdések. *Klney.Tech-nika* 1937. 5. sz. 3.

¹⁸ az előadást ismerteti *Budapesti Hírlap* 1920. 84. sz. április 14.

Élet a Várban

„Tárgyaim a plasztikai eszme megvalósításához adott ösztönzéseként értendők. Gondolatokat akarnak provokálni arról, hogy mi lehet a plasztika, és miként terjeszthető ki a plasztika fogalma láthatatlan szubsztanciákra, továbbá, hogy

miként alkalmazhatja bárki:

Gondolati formák

■ az a mód, ahogy gondolatokat alkotunk

Nyelvi formák

■ az a mód, ahogy gondolatainkat szavakká formáljuk
Szociális plasztika

■ az a mód, ahogy a világot, amelyben élünk, formáljuk, alakítjuk: a plasztika evolúciós folyamat, minden ember művésze.

*Ezért sohasem végleges vagy befejezett az, amit plasztika-
ilag alakítok, a folyamatok folytatódnak: vegyi reakciók,
erjedési folyamatok, színeltározások, rothadás, kiszáradás.
Minden átalakul.” (Mi a művészet? – Műhelybeszélgetés
Beuyszal, Metronóm Kiadó 2001)*

Bevezetés

Egy olyan kérdést szeretnék érinteni, ami ritkán került szóba az eddigi beszélgetések során: valójában milyen életet képzelünk el a Budai Várban. Milyen vízióink van erről, milyennek látjuk a Várat néhány évtized múlva.

Ezt a víziót természetesen Budapest jövőjéből kell megfejtenünk.

Budapest világvárosi léptékét alapvetően geomorfológiai adottságai determinálják. Ezt ismerték fel és használták ki mindig is, amikor komolyan gondolkodtak a város fejlesztésében. Az eklektikus Pest kiépítésekor elkövetett városépítési hibák ugyanakkor inkább festőibbé tették a látványt, mint rontottak rajta. Budapest voltaképp olyan, mint egy színház: a díszlet a budai hegyvidék, a színpadon a Gellért-hegy, a Várhegy, a Rózsadomb, Pest a nézőtér, finoman emelkedve Sashalomnál már eléri a Gellért-hegy magasságát. A zenekari árokban pedig ott folyik a Duna!

De az egész megfordítva is igaz!

Pestnek is megvan a maga előadása, a saját bonvivánjaival, primadonnáival, amit Buda páholsorai önfeledten ünnepelnek.

Így a város folyamatosan reflektál saját magára. A két oldal egymás különleges látképe – egymást tükrözik, sokszorozzák. Különös, hogy ennek ellenére Budapesten mindenből egy volt, egy sugárútja az Andrassy út, egy tere a Hősök tere, egy szigete a Margit-sziget, egy parkja a Városliget, egy közkedvelt kiránduló helye a Normafa.

Képzeljünk el a várost zöld sugárutakkal – az Andrassy út mintájára – a Váci, a Podmaniczky, a Rákóczi, az Üllői, a Soroksári, mindegyik sugárút végén egy-egy különleges

helyel, mint a Ludovika, a Keleti Pályaudvar, a Hősök tere, vagy a MÚPA.

A Dunán szigetek füzére, rajtuk a folyó két oldalán lévő városrészeket szolgáló közösségi funkciókkal, a Belváros határán körbefutó parkok zöld gyűrűje (Kovács Csaba ötlete nyomán), és a rozsdazónában, ahol vélhetően az elkövetkező évtizedekben semmi nem fog történni, intenzív zöldítéssel, közösségi kertekkel, haszonerdőekkel, a budai hegyvidék félköríves formáját kiegészítve egy második zöld gyűrűt vonhatnak Budapest köré.

A város, amelyet kettős zöld gyűrű fog körbe... már-már utópisztikusan ideális egy metropolisz számára.

A Budai Vár

Tudathasadásos állapotában egyszerre kell támadó hadvezérként, és furfangos hadmérnöknek viselkednünk, hiszen egyfelől ostromló félként vonulunk fel, ugyanakkor a másik oldalról védenünk kell állásainkat, védenünk kell az itt lakókat és a Vár épségét.

Ha bármelyik énünk kerül a másik fölébe, a törekeny egyensúly felborulhat, az ostromlók beveszik és elfoglalják a Várat, majd leamortizálják, elpusztítják materiális és szellemi értelemben is. Ugyanakkor, ha a védők győznek, az az értékek elzárásához, elszigeteléséhez, majd lassú, kínos „éhhálához” vezethet. A Vár eljövendő életét kell definiálnunk, tudomásul véve, hogy csak az alapjait rakhatjuk le, gyermekeink, unokáink fogják használni vagy kárát látni mostani munkálatainknak. Olyan vízióval kell rendelkezünk, amely nemcsak a hely különleges attrakcióit definiálja, hanem a teljes egészre, az egész működésére van hatása, ugyanakkor utat enged a felállított struktúra organikus fejlődésének.

Vajon minek fog örülni az elkövetkező nemzedék, természetesen fogalmunk sincs róla, mindenesetre látjuk azokat az irányokat, amelyek a városi életet jobbá teszik és radikálisan új turisztikai koncepció alapjait rakják le a ráépülő szolgáltatóiparral.

Mostanra minden olyan fontos eszköz a kezünkben van, amellyel a Vár életének finom alakításába beleavathozhatunk, csak a víziót kell látnunk és kidolgoznunk az egymásra épülő beavatkozások rendjét.

Lakosság

A Vár lakosságának összetartó közössége vehesse használatba a szemmel már látható közösségi tereket, (külsőt és belsőt egyaránt), alakíthassa saját maga számára a Vár életét, kilépve a korábbi félig illegális tér- és közösségszervező attitűdből. A Várhoz tartozó közösség (az Élő Kövek), a Vár ereje is egyben, működésének finom, pókhálószerű rendszere mindenhol jelen kell, hogy legyen.

Ahhoz, hogy a Várbeliek élete átélhető legyen, ahhoz a Várban lakók számát növelni kell, ezért meg kell vizsgálni, hogy a most átépítendő helyszínekre a közösségi, kulturális, kormányzati funkciók mellé lakó funkciók elhelyezhetőek-e. Házak, lakások, hosszabb vagy rövidebb távra bérelhető apartmanok, hotelek, vagy panziók.

Ezzel egyidőben a Várlejtőn élők bevonásával át kell lépni azt a kritikus határt ahonnan a korábbi mikroközösségek – amelyek egyetlen közös találkozóhelye a mai napig a Mátyás templom, és a Városháza –, olyan méretűvé nőnek, hogy az általuk létrehozott közösségi élet terei találkozóhelyekké válhassanak, nemcsak az itt élők, hanem az ide látogatók számára egyaránt.

Turisztika

A világban a turisztikai trendek megváltoztak, az emberek többé nem azért keresnek fel helyeket, hogy cipős doboz alakú szállodákban a turistabuszokból félórakra kiszállva, annak fedezékébe visszavonulva trófeákat gyűjtsenek be. A turisták manapság sokkal nyitottabbak a lokális értékekre, nem csupán a gyűjtőszendélyüket akarják kielégíteni, egész egyszerűen jól akarják érezni magukat, a helyi emberekre is kíváncsiak, olyan helyeket kedvelnek, amelyeket a helyiek is használnak, elfordulnak a csak számukra létrehozott kínos attrakcióktól. Részesei kívánnak lenni a helyiek életének a múzeumokban, az éttermekben, a kávéházakban, nem pedig egy másik turistával akarnak találkozni.

Jelenleg a Budai Várba fellátogató turisták kilátóként használják a Várat, a Halászbástyán állva fotót készítenek Pestről, majd átvonulnak a Budavári Palota elé, ahol újabb szögből megörökítik ugyanazt a látványt!

Mindeközben a mai trendek az egyediséget kutatják, amit a mai, sokat utazó fiatal generáció tudatosan keres egy-egy út során. Ezek a fiatalok, a tömegtermékeket és tömegszolgáltatásokat kerülve keresik az adott helyhez kötött, egyedi turisztikai élményeket.

Ez az új trend merőben átalakította a piacot. A cél, hogy inspirálja, motiválja az embereket, útmutatást adjon. Egy olyan erős ideológiát közvetít, ami viszonylag nagy embertömegeket vonz, ezáltal közösségi mozgató erőként működik.

Az erre épülő hotelek jól meghatározott életérzést adnak, mind designban, mind szolgáltatásban: nem csak az alvásról és a reggeliről szólnak, hanem sokkal inkább olyan szolgáltatásokról, klubhelyiségekről, amik a helyi közönséget is megcélözzák.

A mai utazó nem akar olyan szálláshelyen lenni, amelyet minden nagyvárosban megtalál. Helyiekkel akar találkozni, a helyi kultúrát, designt akarja megismerni, helyi ételeket akar enni: ezek a klubhelyiségek módjára üzemelő helyszínek elégítik ki igényeiket.

Úgy tekintenek a hotelekre, mint hot spot-okra, társadalmi központokra, ahol minden szolgáltatás egy helyen van.

Egy város alakul ki a városon belül, hiszen ezeknek a komplexumoknak a működése le tud válni a város működéséről. Olyan programokat, koncerteket szerveznek, ami a helyieknek is szól. Nappal pedig a kávézóik, éttermeik olyan helyekké válnak, ahova be lehet menni, dolgozni, megbeszéléseket tartani.

Közlekedés-fejlesztés

A jellemzően fejleszteni kívánt gyalogos, kerékpáros és tömegközlekedéssel kényelmesebbé tesszük a Vár elérését, a környéken lakók és a turisták számára egyaránt. Képletes módon a várfalakat „bontjuk le”, mégis a legfontosabb cél a trójai falovakként működő turista buszok távol tartása és a hozzájuk tartozó 60 fős zárt hadrendben menetelő turista csoportok „szétzilálása” emberibb léptékű alakzatokká.

Köztér, közpark és kert rekonstrukció

Ha megkönnyítjük a Várba való feljutást, akkor gondoskodnunk kell, hogy a térben és időben megnövekedő látogatóforgalom minél nagyobb területen oszoljon szét:

1. A forgalomba be kell kapcsolnunk az eddig még nem, vagy csak részben használt tereket (Barlangrendszer, körbejárható Vársétány).
2. A lezárt házak kapuit, ahol indokolt, bizonyos napszakokban meg kell nyitni a közforgalom számára, kiskereskedelmi és vendéglátó funkciók kialakításával.
3. A Vár lejtőit bevonva, az ott található gasztronómiai, művészeti célpontokat átélhetővé kell tenni az idelátogatók számára
4. A járdák melletti parkolósávok megszüntetésével, újra kirajzolódhatnak az utcák térfalai.
5. A tér és park rekonstrukciós programok végrehajtása.

Közösségi Terek

A polgárvárosi rész legalább 3 pontján található olyan méretű ingatlan, amelynek a fejlesztésével egyszerre lehet a Vár belső és külső életét kiszolgáló közösségi tereket létrehozni.

Az elmúlt évek során a Budavári Önkormányzat kérésére, velük szoros együttműködésben végigvizsgáltuk a volt Pénzügyminisztérium (ma Magyarország háza), a volt Belügyminisztérium (ma az MTA épülete) és a volt Honvéd Főparancsnokság (ma torzóként álló) épületeit, olyan céllal, hogy a három épület együttes fejlesztésével, és a Szent György tér nyugati térfalának beépítésével létrehozható-e a Budai Vár életét alapvetően befolyásoló –, azt az építészeti eszközeivel újradefiniáló – beavatkozás.

Nemcsak az itt élők egymással való találkozása, hanem az idelátogatók és az itt élők zavarmentes együtt létezése is megoldandó feladat.

Kulturális események helyszínei, bentlakásos iskolák, piac, vásárok, fesztiválok rendezésére alkalmas külső-belső terek, ezek alkotják a tervezési programot a hazai gasztronómiai, borturisztikai, kézműipari, tudományos, művészeti értékekkel.

Összefoglaló

A Budai Vár újradefiniálása önazonosságunk fejlesztésének fontos állomása. Ez a foglalatosság nemcsak életünket, de gondolkodásunkat is alakítja és paradox módon mások gondolkodását is rólunk. A Vár rekonstrukciójával terápiásan tudjuk kezelni mind a helyszínhez, mind identitásunkhoz való viszonyunkat.

Kis Péter
Piranesi-díjas építész

GRAVÍROZHATÓ ZSALUTÁBLA

ELSŐKÉNT A MEVA MŰANYAG ZSALUHÉJÁVAL

**EGY FORMA, EGY JELKÉPES ALAKZAT,
EGY SZEMÉLYES MOTÍVUM, EGY MINTA A BETONON,
AMI AZ ÉPÜLETET EMLÉKEZETESSÉ TESZI!**

www.meva.hu

A tervezés élménye, az alkotás szabadsága!

Hauszmann Alajos építésze

Hauszmann Alajos a dualizmus kori Magyarország egyik vezető építésze volt. Pályája kivételesen szerencsés korszakra esett: a kiegyezés és a budapesti városeejesítés korában, a „Gründerzeit”-ben indult és a millennium korszakában érte el kifejejtését.

Tanulmányait Budán kezdte és a kor egyik legjobb tanintézményében, a berlini Építészeti Akadémián végezte el. Fialat korában került a budapesti József Műegyetemre, ahol – mind magasabbra jutva a ranglétrán – évtizedeken keresztül oktatott. Mellette nagy építész praxist folytatott, és pedig szinte minden műfajban, legyen az bérház, palota, kastély, kórház vagy más középület. Munkásságának teljessége, alkotásainak harmonikus megkomponálása Ybl Miklóshoz teszi hasonlatossá, akinek legfontosabb megbízatásánál – a királyi palotánál – az örökébe is lépett.

Pályája termékeny korszakában, a historizmus fénykorában a klasszikus hagyomány mellett kötelezte el magát. Berlini tanultsága a neoreneszánsz művelésére predesztinálta, ami egybe esett a kor magyarországi fő irányzatával. Az 1880-as években a neobarokk felé fordult, amelynek nagyszabású, monumentális változatát éppúgy művelte, mint a könnyedet és virtuózt. Az egyikre példa a Kúria, a másikra a New York-palota, amelyek főművei közé tartoznak. Munkásságának betetőzését a királyi palota átalakítása és bővítése jelentette, amely a magyarországi historizmus késői teljesítménye és egyúttal végpontja. Hauszmann

*Budapest, New York-palota.
Hauszmann Alajos,
1891–1895*

*Budapest, Kúria.
Hauszmann Alajos,
1893–1896*

a szakmáját kiválóan ismerő, azt a legmagasabb fokon művelő mester volt, akinek – több jeles pályatársával együtt – fontos szerep jutott abban, hogy a magyar építészet elérte az európai színvonalat, és létrejött Budapest páratlan városképe. Budapest panorámáját meghatározó, legnagyobb alkotása, a királyi palota súlyos háborús károk és radikális átépítés következtében azonban régi formájában már visszavonhatatlanul a múlté. Néhány történeti terve rekonstruálható, de az épület – a szükséges változtatásokkal – továbbra is alkalmas lenne a Magyar Nemzeti Galéria befogadására.

Hauszmann személyének és munkásságának értékelésekor figyelembe kell venni egy másik aspektust is. Mint korának gyermeke és az általa elsajátított kultúra képviselője, kissé értetlenül állt a századforduló új irányzataival szemben. Név említése nélkül erősen kritizálta a konvenciókon túllépő és a magyar architektúrának új, nemzetközileg is kiemelkedő dimenziókat nyitó Lechner Ödönt, egykori iskolatársát és barátját. Végül ő maga is átvette a szecesszió egyes elemeit utolsó nagyszabású művén, a Műegyetem Központi Épületén, de ez nem lett több bátortalan próbálkozásnál. Hauszmann mint a historizmus egyik legnagyobb mestere foglalja el a helyét a magyar építészetben.

Dr. Sisa József
művészettörténész,
az MTA doktora

Újkori palotaátépítési koncepciók

A török időkben többek közt a löporrobbanások következtében pusztulásnak indult középkori királyi palota az 1686-os visszafoglaláskor súlyos sérüléseket szenvedett. Az ekkor készült számos ábrázolásból, köztük az egyik leghitelesebből, a Hallart-

Wening délről készült látkepről jól látszik, hogy viszonylag kevésbé sérült a díszudvar keleti szárnya a kápolnával, valamint a nyugati szárny a Csonka-toronnyal.

A visszafoglalás után mintegy három évtizedig nem törődtek az épülettel, mígnem 1714-ben Regal báró várparancsnok az erődrendszer megerősítéséhez a romos középkori palota építőanyagát kívánta felhasználni. Az uralkodó ezt engedélyezte azzal, hogy a művészi faragványokat, szobortöredékeket meg kell őrizni. Regal ekkor Hölbling János budai kőművesmesterrel felmérte a középkori maradványokat, aki meg is tervezett egy új épületet. Sajnos, ezek a rajzok Bécsben elvesztek. Az építkezések célja nem uralkodói rezidencia, hanem a budai várerőd katonai parancsnoki épületének megépítése volt. A várhegy déli részén egyébként is katonai célú épületek sorakoztak: a kissé északabbra emelt régi fegyvertár, a Zeughaus és a mai Sándor-palota helyén állt két tűzéraktanya épület.

A palota mai déli épülettömbjét alkotó kétemeletes, négyzet alaprajzú, belső udvaros épületrészhez észak felől egy téglalap alaprajzú, egytraktusos szárny csatlakozott, amely a középkori palota nyugati szárnya maradványainak felhasználásával épült. A középkori és az újkori palota két ponton kapcsolódott össze. Nem igaz tehát az a közkeletű vélekedés, miszerint a középkori és az újkori palota között semmilyen kapcsolat nincs.

Az egyik az említett északi traktus, a másik pedig a középkori hatalmas reneszánsz függőkert alatti dongaboltozatos pince, amely mindmáig fennmaradt Albrecht pince néven, a barokk palota alépitményeiül szolgáló nagyméretű pillérekkel.

Az épület az 1723-as budai tűzvészben megrongálódott, majd a tetőzet nélküli fedetlen épület tovább pusztult, ablakait befalazták. Ilyen állapotban mutatja Bél Mátyás művében a Mikoviny-Schmutzer-féle Buda-látkép.

Már egy III. Károly idején, 1723-ban elfogadott törvény rendelkezett „a királyi felségnek Magyarországon lakásáról”. A magyarok lelkében élő vágy az uralkodó Budán rezideálásáról sajnos, végül több kísérlet ellenére sem valósult sokáig meg. A III. Károly által 1715–24 között építtetett, be nem fejezett, a forrásokban Schloss-ként, azaz erődként emlegetett újbarokk épület királyi rezidenciának nem volt nevezhető.

A királyi lakóhely létrehozásában fordulat következett be, amikor 1748-ban Mária Terézia engedett Grassalkovich Antal kamaranőnk és Pálffy János nádor kezdeményezésének, és az építkezés céljára, felhívásukra, a városok és vármegyék

gyűjtésbe kezdtek. A magyar rendek törekvése az osztrák államrezonnal szemben az volt, hogy a magyar királyi udvar és hivatalai az országban belül, ne pedig Bécsben működjenek. 1749-ben megindult a meglévő épület cour d'honneur-ös, díszudvaros, valóban reprezentatív palotává kiépítése. Azt, hogy nem a korábbi egyszerű épület bővítéseként, hanem új királyi rezidencia építése kezdeteként fogták fel az eseményt, az bizonyítja, hogy Mária Terézia születésnapján, 1749. május 13-án tették le a palota alapkövét. Az alapokmány szövegében a középkori királyság újjászületése kifejezés is szerepel.

Jean-Nicolas Jadot császári főépítész tervébe belefoglalta a meglévő déli palotatömböt. Az épület észak felé egy új középszárny, illetve a déli tömb szimmetrikus megismétlésével U-alakot formázott, nyugat felé nyitott díszudvarral. Jadot még az északi palotatömb közepére szánta a kápolnát, de Nicolaus Pacassi a kápolnát a nyugati traktusba helyezte át, valamint a homlokzatok architektúráját is megváltoztatta. Amikor az uralkodónó a Jadot, Pacassi és Hillebrandt császári főépítésszek terve szerint megépült palota építkezését 1764-ben megtekintette, Khevenhüller császári udvarmester szerint „kifejezte rosszállását, hogy milyen sok fölösleges pénzkidásra kerül most sor ... hogy a legújabb divat szerint ... díszített épületet egy olyan helyen építsenek, ahol minden emberi számítás szerint az udvar nem akar és nem is tud tartózkodni.” Hét év szünet után, 1765–69 között fejeződött be az építkezés, Franz Anton Hillebrandt, a magyar kamara főépítésze irányításával.

A középszárny udvari oldalán a díszterem, a főtengeyben az átellenes dunai oldalon az uralkodó pár hálószobája kapott helyet. Az épülettömbben hasonlóan ezt kettős kupola hangsúlyozta. A két szélső épülettömb udvar felőli oldalán került kialakításra két egykarú díszlépcső. A királynő azonban nem kívánta rezidenciaként használni az épületet, 1769-ben utasítást adott Sankt Pöltenből az Angolkisasszonyok rendházának ideköltöztetésére. Ők a palota északi traktusát kapták meg.

Mária Terézia az 1770-ben befejezett palotába ugyan nem költözött be, de magyar alattvalóit olyan gesztussal kárpótolta, amely a középkori állam spirituális újjáépítésének jelentős állomása lett. A királynő Szent István kultuszához való affinitását mutatta már 1764-ben a Szent István rend megalapítása, vagy a megrendelésére Josef Moser műhelyében készült ereklyetartó. 1771-ben Szent István jobb kar ereklyéjét visszahozatta Raguzából, és az újonnan elkészült palota kápolnájában helyeztette el. „In ecclesia regia arcensi.” Mária Terézia egy levelében ezt írta Grassalkovich Antalnak 1771-ben: „Ki gondolta volna 30 év előtt, hogy e nagy szent királynak építünk székhelyet.”

Néhány év múlva, 1778-ban a Szent Jobb elhelyezésére Mária Terézia a budai palota északi belső udvarán, a Szent Zsigmond kápolna mellett centrális kápolnát emeltetett. Ettől kezdve a Szent István napi ünnepségeken és a Szent Jobb körmeneteken a középkori Officium imái és antifónái hangzottak fel. A magyarok értékelték a királynő gesztusát, és másodikk Máriaként, Szűz Mária után második patrónájuként magasztalták.

Szent István után fia, Imre ereklyéjét is Budára várták. A királynő 1777-ben úgy döntött, hogy Nagyszombatból idehelyezi az egyetemet. Az átalakításokat mindkét esetben Hillebrandt tervezte, a felügyelő Kempelen Farkas, a kivi-telező Georg Zillack volt. A legjelentősebb változás a dunai

kupola csillagvizsgáló toronnyá alakítása volt. Az egyetem ünnepélyes megnyitására Mária Terézia halálának évében, 1780-ban került sor.

II. József azonban 1783-ban az egyetemet Pestre helyezte át. A királyi palota végre rezidenciává lett, a nádoroké. A XVIII. század végétől a palota 1849-ig a nádorok lakóhelyéül szolgált. A napóleoni háborúk miatt a Habsburg uralkodó 1797-ben kénytelen volt Budára költözni egy időre. 1810-ben egy villámcsapás következtében kitört tűzvész elpusztította a palota tetőterét, amelyet ezután a tagoló manzárdtetők nélkül állítottak helyre.

1820-ban lebontották a csillagvizsgáló tornyot, ekkor épült ki a középső épületrész harmadik emelete. 1839-ben pedig a Szent Zsigmond kápolna altemplomát a nádori család temetkezéshelyévé alakították. Ez a kriptá helyreállítva ma is megvan, jó lenne többször látni.

József nádor halála után fia, István nádor méltó lakhelyének kialakítására nagyszabású munkálatok kezdődtek a palotában Ladislaus Rupp építész tervei alapján. Ennek során lebontották a palotát és a Zeughaus összekötő prépostság épületét, megépült az udvari istálló a Zeughaustól nyugatra. Az átalakításokat a szabadságharc eseményei félbeszakították.

A palota déli szárnya és a középrész harmadik emelete az ostrom és az azt követő fosztogatások miatt súlyosan megsérült, a palota belseje kiégett, több melléképülete elpusztult. 1851–57 között az Országos Építési Igazgatóság és a Pénzügyminisztérium építészei, Karl Neuwirth, Karl Ehrenberger, Holczer József, illetve Schürer von Waldheim, majd Josef Weiss tervei alapján és irányításával a palota középső épületrészében az uralkodó számára, a déli épületrészben pedig Albrecht főherceg helytartónak készült lakosztály.

Az önkényuralom idején a palota Albrecht főherceg, Magyarországi katonai és polgári főkormányzójának lakhelye lett, aki a Sándor-palotából csak 1856-ban tudott beköltözni. Ekkor restaurálták a palota kápolnáját is. Új elemként jelentkeztek az előreugró épületrészek manzárdtetői, valamint a középtengelyben újra a Duna felőli kupola. A barokk díszudvaron elkészült a Tabán felőli kocsifelhajtó átboltozása és mellvédje, nyugati oldalán az új Várta (Főörség). A kertben üvegházat és egy gótikus templomszentély formában megépített házat emeltek, a várkert dunai oldalán pedig az Óriáslépcsővel

megközelíthető vízvezeték-építményt. Befejezték az Udvari istálló hatalmas épületét is a nyugati oldalon.

Ferenc József és családja 1852-ben és 1857-ben látogatott Budára, majd 1865 decemberében a palota tróntermében nyílt meg az újabb Országgyűlés. A kiegyezés nyomán az Osztrák–Magyar Monarchia egyenrangú uralkodói rezidenciájává vált végül a palota.

Az 1867-es királykoronázási ünnepségek során merült fel az a gyakorlati probléma, hogy a királyi palota nagysága és reprezentativitása a dualista királyi rezidencia követelményeit nem elégíti ki. A koronázási ünnepségekre érkező előkelő vendégeket például a pesti Angol királynő szállodában tudták csak elhelyezni.

1871-ben Feszli Frigyes Budapest városrendezési pályázatában felvázolta egy új palota építését. A koncepció megvalósítására azonban a neoreneszánsz építészet legnevesebb hazai mesterét, Ybl Miklóst kérték fel. 1875–79 között az ő tervei szerint emelték a Várkert Bazárt, majd '82-ig a Várkert Kioszkot. Ybl az Ellipsz-kertbe antikizáló pavilon és tempietto terveit is elkészítette, azonban 1879-ben ezeket az elképzeléseket elvetették.

A várpalota északi irányban történő bővítését 1880-ban Podmaniczky kezdeményezte Tisza Kálmán miniszterelnöknél, melyhez Ferenc József 1882-ben járult hozzá. Ybl 1883 májusában négyféle alternatívát nyújtott be, amelyből ekkor még csak a Krisztinavárosi szárnyat, a lebontandó Zeughaus helyén létesítendő kertet és az Őrségépületet fogadták el. 1885 májusára a trónterem bővítésének, illetve a régi palotát és az új testőrségi épületet összekötő oszlopcsarnok rajzait is beterjesztette. Kidolgozta a Krisztinavárosi szárny elrendezésének és a trónterem bővítésének enteriőr terveit is. Ybl neobarokk terveit rendkívül nehezen fogadták el, pedig 1889-re Marchenke Vilmos szobrászművész az átépítés maktettjét is elkészítette. 1889-ben Podmaniczky még csak a palotaút építését tudta elfogadtatni, amelynek munkáit 1890 júliusában kezdték el. Ybl 1891 januárjában meghalt, az építési iroda vezetését ideiglenesen munkatársa, Györgyi Géza vette át, majd Hauszmann Alajos műegyetemi tanárt nevezték ki vezető építésznek.

Dr. Farbaky Péter
Építész, művészettörténész, főigazgató, BTM

A Palotanegyed komplex fejlesztési lehetőségei

A Várnegyed – és benne a palotanegyed – egyedülálló történelmi városi milióval rendelkezik, amely a világörökség része, kitüntetett szimbolikus jelentőségű a nemzet – a világ magyarságának – tudatában. A terület eseménytörténeti, régészeti,

művészettörténeti, művelődéstörténeti szempontból Magyarország legkiemelkedőbb területe. Ez a tény predesztinálja, hogy ezen a területen a múlt tiszteletével kell a fejlesztésekben gondolkodni. Ez gondos előkészítést igényel, amely alapja és záloga a jó eredménynek.

Az előkészítés legfontosabb, megkerülhetetlen területei:

- archív tervek és dokumentumok restaurálása-digitalizálása
- a jelenlegi állapot 3D-s műemléki felmérése ortofotókkal
- művészettörténeti- és műemléki tudományos dokumentációk készítése
- régészeti feltárások-falkutatások.

A régészetnek a budai vár egész területén – így a palotanegyedben is – prioritása van, amelyet a fejlesztési koncepció és előkészítése figyelembe kell, hogy vegyen! A fejlesztések előfeltételeként fontos olyan jogi-, közgazdasági-, pénzügyi környezet megteremtése, amely lehetővé teszi és hatékonyan segíti a folyamatot. Ilyen lehet egy „Vártörvény”, valamint egy Várfejlesztő Társaság létrehozása.

Fontos a fejlesztéseknek az egyes területi egységek minden szegmensére kiterjedő komplexitása, és a tágabb környezetbe, a városba való integráltsága!

A lehetséges fejlesztések tematikus említése előtt érdemes összehasonlítani a palotanegyed 1905–1944-es állapotát a maival. Ha megtekintjük Nádler Róbert akvarelljeit, a palota körüli királyi kertek archív képeit, vagy egy 1944-es légifelvételt, látható, hogy a palota alatti kertek változatos gazdagságot mutatnak. Sokfelől lehetett feljutni a palota szintjére. Ezt szolgálták a kertekben épített lépcsóművek, lépcsőtornyok, amelyek integrálták a várfalakat a kertekbe és a feljutás elemeivé tették. A terek és teraszok egymáshoz fűződtek, szervesen kapcsolódva a feljutás útvonalaihoz, térfalaik egyértelműen kijelölték határaikat. A háború ezt az állapotot semmissé tette. Az 1950-es évekbeli erődrendszeri rekonstrukció felszámolta a gyalogos kapcsolatokat a palota szintjével, véget vetett a királyi kertek több évszázados fejlődéstörténetének. Az ezt követő bontások a palota környezetében, valamint a palota új homlokzatának kialakítása egy erős várfalakkal körülvett, steril épületolemeget eredményezett, amint ez az 1970-es évekbeli légifotón látható. A palota déli része körüli teraszok lemélyítése a középkori szintig zártudvarokat hozott létre, egyúttal megszüntette a várfalakon a palota körüljárhatóságát. Az 1950-es évek első felében megépült az ún. keleti felvezető út, amely az akkori pártvezetés – amely a királyi palotában akart berendezkedni – logisztikai-menekülő útvonalának készült, több szinten áttörve a középkori erődrendszer Duna

felőli keleti falszorosát. Ez a szeparált, részben zárványszerű állapot mintegy 60 évig tartott. 2013-ban a Várkert bazár gyalogos közlekedési projektjének a déli kortinafal vonalán történt megvalósulásával ért véget, amely egy régi-új kapcsolatrendszer első eleme.

A 2002-es légifelvétel a Szent György tér és a palota térségéről drámaian mutatja a térfalak hiányában szétesett beépítési szövetet, a tér és a palota nyugati udvarainak diffúzitását. Elkerülhetetlen és fontos a Szent György tér északi és nyugati térfalának beépítése, és folytatása déli irányban egészen a krisztinavárosi palotaszárnyig. Ennek lehet egyik első eleme a Stöckl-lépcső és az Őrség épületének újraépítése. Ehhez kapcsolható a Csikós udvar fejlesztése és rendezése, amelynek logisztikai adottságai, a palotától délre lévő Újvilág kerttel való átjárhatósága új rendezvény- és turisztikai térsor kialakítását teszi lehetővé a királyi palota platója alatt, ezzel tehermentesítve a palota udvarait a nem oda való fesztiváloktól. A Csikós udvar gyalogos-turisztikai vérkeringésbe való bekapcsolásának feltétele a Palota úti/Dózsa György tér felőli akadálymentes gyalogos kapcsolat kiépítése. A térszint alatti lépcső-mozgólépcső rejtetten a Stöckl-lépcső alá érkezhethet. A lift kiépítése két lépcsőben kiváltaná a Nemzeti Könyvtár épületében lévő lifteket és gigantikus folyosót, megteremtve a rekonstrukció lehetőségét. Délről – a Szarvas tér felől – való feljutás kiépítése a Ferdinánd kapun át az Újvilág kertbe, majd a Csikós udvarra átjárhatóvá teszi a nyugati teraszt. A palota délről való megközelíthetősége összetett fejlesztést tesz lehetővé. Feltételezi a várfalakon a közlekedési lehetőség kiépítését és visszacsatolását a palotához, új előcsarnok fogadótér kialakítását igényli, amely már összefüggésben van a palotaszárnyak közötti nyaktag rehabilitálásával, valamint a palota déli szárnyát körülvevő zártudvarok – valójában a középkori palota udvarai – nyugaton való feltárásával. A nyugati palotaudvar Oroszlános udvar alatti, valamint az északi szárazárok Hunyadi udvar alatti feltárása egy olyan térszín alatti régészeti bemutatótér kialakítását teszi lehetővé, amelynek délen a nyaktag alatt, valamint nyugaton a Csikós

Légi felvétel a Szent György térről és a palota térségéről, 2002

Fotó: Gáspár László

A helyszínrajz az elnevezésekkel

udvar szintjén – az Őrség épületének lábázatában – létesíthető bejárata. A palota szintjére való feljutás a Duna felől kiépült a déli kortinafal vonalán, a Várkert bazár keretében. A keleti falszoros északi vonalán is volt feljutási lehetőség a palota szintjére. Ennek elemei részben rendelkezésre állnak, részben elbontásra kerültek. Az Öntőház lépcső folytatásában az Öntőház utcai Ybl-támfalban lépcső vezet a felette lévő Ellypsz sétányra. Jelenleg lefalazva várja, hogy újra használatba vegyék. A folytatásban egykor Ybl Miklósnak egy oktagonális, pártázatos lépcsőtornyra vezetett az északi kortinafal pengéjére. Ezt, mivel takarta a középkori falszövetet, elbontották. A keleti erőrendszer északi vonalának felső végén található az északi kaputorony és az ún. Lőportár. Ezek láthatók Buda első ábrázolásán a Schedel krónika metszetén. Jelentőségük, hogy a palota körüli zártudvarok keleti oldali le és bejárói, jelenleg használaton kívül, zárva vannak. Bemutatásuk, hasznosításuk teljessé tenné a középkori réteg bemutatását, és gyalogos kapcsolat létesítését az udvarok és a palota teraszai között. Összegezve, a rekonstruált középkori erőrendszert integrálni kell a gyalogos kapcsolatok fejlesztésébe, és a királyi kert elemeinek rekonstrukciójába. A palotát körbejárva térjünk rá a királyi palotára. Fontos kimondani, az rekonstruálható, amelyről kellő forrás áll rendelkezésre. A királyi palota egyik fő hiányossága, hogy külsőben sterilítást mutat és nincs egyetlen történeti enteriőrje sem. A rekonstrukciót-helyreállítást érdemes a nyaktaggal kezdeni, amely a külső és belső helyreállítást egyszerre reprezentálhatja. Déli homlokzata tükörképe volt a megmaradt északinak, így visszaállítható. Emeletén a Szent István terem rekonstrukciójához szerkezeti beavatkozások szükségesek. A Szent István terem az egyik leggazdagabb, jól dokumentált egykori enteriőr, így próbája is lehet a rekonstrukciónak. Szükséges a palota északi szárny eredeti tömegének rekonstrukciója! Ez lehetővé teszi, hogy a Szent György tér felől a Koldus kapun át feltáruljon a Szép Ilona kút, valamint a jelenlegi süket épület helyett egy bejárati kapuzat jelenjen meg a déli térfalon. A palota két északi szárnya

nyerje vissza eredeti funkcióját, ezzel egy magas színvonalú állami és bérelhető reprezentációs térsor jönne létre. A barokk-kori szárnyakban a Habsburg terem és a Trónterem helyreállításával egy palotatörténeti-dinasztiatörténeti-államtörténeti kiállítás valósulhatna meg. Természetesen ez feltételezi a térsor enfilade-jának kialakítását, és nyilvános végigjárhatóságát. A Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeum szárnyában felmerülhet lakosztályrészek helyreállítása. Ha a történeti kiállítássor egy intézményhez tartozna, ez felveti új bejárat és előcsarnok létesítését. A krisztinavárosi szárnyban fontos az udvarok rehabilitálása, a lépcsőház és a Hunyadi terem rekonstrukciója, a dokumentált lakosztályok rekonstrukciója. Ide olyan koherens állandó funkciót kell találni, amely az egész épületszárnyat belakja, és kihasználja a szárny egyedi logisztikai adottságát, hogy a plató érintése nélkül elérhetők a pincészinthei. A szárny kivételes adottsága, hogy a Csikós udvar-Újvilág kert teraszszint és a felső Hunyadi udvar-Oroszlános udvar szint között két teljes értékű szinttel rendelkezik, amely adottság további lehetőség a funkcionális kínálatot tekintve. Végül fontos a palotát körülvevő udvarok, kertek, teraszok konceptív helyreállítása. E tekintetben fontos a keleti nagyterasz rekonstrukciója, valamint a zártudvarokban kialakított kortárs szimbolikus kertek helyreállítása, a déli királyi kertek közparkká alakított tájkerti rekonstrukciója. A fejlesztési lehetőségeknek a teljesség igénye nélküli felvetése is mutatja, hogy milyen gazdag és sokrétű e paletta. Fontos a fejlesztések kompatibilis, átgondolt, egymást segítő előkészítő jellege. Cél, hogy az egyes területi egységek, fejlesztési területek teljesen elkészüljenek, és lehetőleg mihamarabb szolgálják a nagyközönséget. A funkciók tekintetében törekedni kell a kulturális, turisztikai funkciók minőségi és területi fejlesztésére, ezek összehangolt koncepciójára, az államigazgatási és reprezentációs funkciók, előbbiekkal kompatibilis kialakítására.

Potzner Ferenc
Ybl díjas építész, művészettörténész

Beavatkozás – Plusz-Mínusz

A BME Építésztechnológiai Kar vári alkotóhatékának legjobb munkái – kiállításmegnyitó

Tisztelt Egybegyűlteket!
Az építészetéről sokan sokféleképpen gondolkoznak. Alvaro Siza honlapjának címlapján például az alábbi mondat olvasható: „Az építészek nem találnak fel semmit, csak átalakítják a valóságot.” Egy másik építész, Peter Zumthor ezzel kapcsolatban a következőket írja:

„A tervezés feltalálás. Amikor még az Iparművészeti iskolába jártam, ezt az alapelvet követtük. Minden problémára új választ kerestünk. Úgy éreztük, fontos avantgárdnak lennünk. Sokkal később jöttem rá, hogy valójában nagyon kevés olyan építészeti probléma létezik, amelyre az érvényes választ már ne találták volna meg.”

Első pillanatra talán meghökkentőek ezek a mondatok olyan alkotóktól, akik több évtizedes életművükkel igen sokat tettek az építészet megújításáért, innovatív szerkezeti- és részletmegoldásaikkal, „feltalálásaikkal” egész nemzedékek szemléletét változtatták meg. Ha azonban alaposabban megnézzük, netán személyes jelenlétünk során átéljük Siza vagy Zumthor házait, igen kifinomult válaszokat találhatunk az „érvényesség” vagy az „átalakítás” kapcsán feltett kérdéseinkre. De ugyanígy lépten-nyomon hiteles válaszokra

bukkanhatunk saját házuk táján is, hiszen a környezet átalakítása elkerülhetetlen velejárója az emberi létnek. Az ember folytonosan alkalmas helyeket, tereket keres magának a természetben és ha nem talál, vágyai és lehetőségei szerint a maga képére formálja azokat. Nem feltétlenül kell bonyolult alkotásokra gondolnunk, elég, ha felidézünk magunkban a barlangrajzok, barlanglakások ismert példáit.

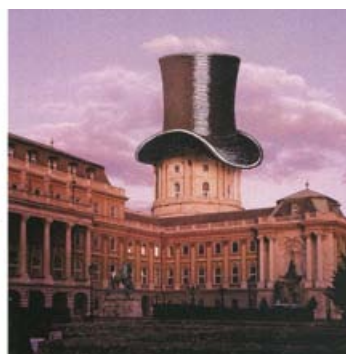
Mélyen él bennem egy emlékkép, egy afféle sajátos huszadik századi „barlangrajz”, ami hosszú éveken át a Műegyetem «K» épületének egyik eldugott, harmadik emeleti folyosójának oldalfalát díszítette. Egy szék M 1:1 léptékű ortogonális oldalnézetét és metszetét ábrázolta, hol tétova, hol magabiztos ceruzavonalakkal a fehér falra szerkesztve. Madzin Attila építész-hallgató huszonöt évvel ezelőtti tervének helyhez kötött, egyszeri és megismételhetetlen részlete volt ez az ábra, amit aztán emlékeimben elhomályosított az idő, betakartak a rákerült rétegek (utóbb kiderült, a rajz még ma is látható, csak a feledés homálya az, ami a múltba helyezte).

Nem valamiféle féktelen önzés vagy magamutogatás következménye ez a rajz, ellenkezőleg, a közösségi lét egyik megnyilvánulása. A múlt század nyolcvanas éveinek végén az építész kar hallgatói körében elemi erővel tört felszínre a műtermi közös

1–3. Képek a kiállításról.

A BME Alkotóhatékán készült hallgatói munkák.

4. Balas Kristóf
5. Nagy Júlia
6. Villányi Olivia
7. Török Enikő
8. Halabuk Ferenc Csanád
9. Bernardo Razera
10. Jakubik Regina
11. Bori Gergely

munka igénye, aminek az akkori „rendszeráldó” hangulatban látványos jeleit adták a fiatalok, részben spontán alkotói közösségek megalakítása, részben hangos követelések formájában. Ennek részeként vették birtokukba a zárt tantermeken kívüli tereket és alakították kedvük szerint, gyakran megbotránkoztatva ezzel a hivatalosságokat. Ebből a szabad együttműködési iránti vágyból született meg az *Alkotóhét*, éppen huszonöt évvel ezelőtt. Az Alkotóhét célja kettős. Egyrészt megteremti a lehetőséget egy szabadon szervezett kreatív, nyitott programsorozatnak, melynek keretein belül a spontán műhelymunka teret kap, másrészt – az eredeti hallgatói követelésekkel is összhangban – az egyetemen kívüli építészeti, művészeti és más szakmai kapcsolatok

kiépítésének és ápolásának lehetőségét kínálja. Az ideai Alkotóhét mottója a *beavatkozás*, a „plusz – mínusz”, vagyis a hozzáadás és elvétel, a vizsgálódás tárgya pedig a Budai Vár. A kérdésfeltevés egyszerű: egy személyes szempontok alapján tetszőlegesen kiválasztott részlet jelenlegi állapotának képi rögzítése, majd a kép megváltoztatása. Az átfogó koncepciók, tervek kidolgozása helyett az apró beavatkozások lehetőségeire fókuszálni izgalmas és élményszerű helyzetet jelent a ma emberek számára, amely az egyéni felelősségvállalás és a közösségi lét új aspektusaira irányítja figyelmünket. A személyes kompetenciát meg nem haladó kis tettek jelentősége – úgy tűnik – felértékelődőben van manapság. Nem feltétlenül a nagy közös

Fotó: Tatali Mária

1

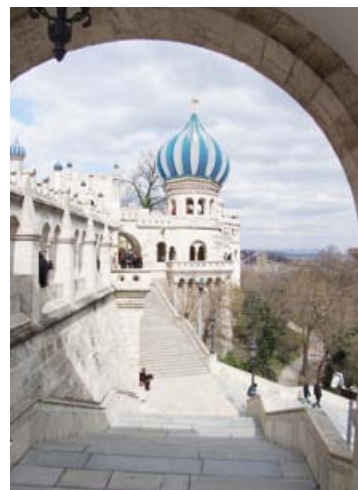
Fotó: Tatali Mária

2

Fotó: Tatali Mária

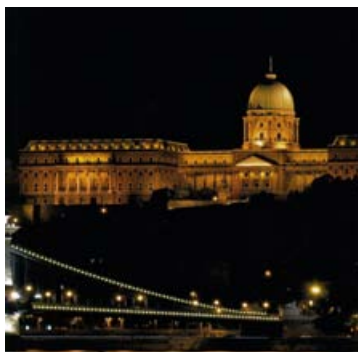
3

7

8

9

elhatározások alternatívájaként, hanem azok mellett, létjogosultságot és egyenrangúságot követelve egyre fontosabbnak tűnik az egyéni meglátásokon alapuló közös felismerések szükségessége. A gazdag történetiségű vár ehhez a „játékhoz” kitűnő környezetet jelent.

Az építész hallgatók – legyenek bármennyire nyitottak és kreatívak – lehetőségeiknél fogva természetesen nem tudnak maradéktalanul érvényes válaszokat adni a Budai Vár megoldatlan problémáira. Sajátos nézőpontjuk következtében ugyanakkor az alkotói szabadság tágas kereteit kevésbé korlátozzák a realitások, képesek újszerű, gyakran meglepően váratlan kérdéseket megfogalmazni. Itt – képletesen – szabad a falra rajzolni, meglévő rétegeket lehántani vagy újakat felvinni annak tudatában, hogy az idő úgyis felülírja a pillanatnyilag érvényesnek tűnő bejegyzéseket. Nem tervek, sokkal inkább rövid naplójegyzések, elképzelt apró beavatkozások ezek a rajzok, amelyek a múlttal, jelennel vagy jövővel kapcsolatos pillanatnyi érzéseket és vágyakat fogalmazzák meg.

Izgalmas feltételezés, hogy sajátos kor- és kultúrtörténeti dokumentum lehet egyszer ez a fiatal építész munkáit bemutató kollekción, ha megőrzi az idő. Talán kultúr-antropológusok vizsgálják-elemzik majd szüleik-nagyszüleik várral kapcsolatos elképzeléseit, ugyanúgy, ahogy mi élvezettel olvasgatjuk eleink egymásnak címzett képeslapjait.

A rajzok értéke nem feltétlenül egyedi tulajdonságukban rejtezik, sokkal inkább származásukban: mintegy 700 építész hallgató 1400 képe készült el és szerepelt a BÁLNA kiállítótermében a Tavaszi Fesztivál egyik programjaként. Ebből a gyűjteményből láthatnak ma itt Önök egy válogatást, mintegy négyszáz képet.

Végül engedjenek meg egy záró idézetet, ami talán rávilágít az Alkotás lényegére, és ami talán a Budai Vár jövőjével kapcsolatos közös gondolkodásunk mottója is lehetne.

Schumacher „A kicsi szép” című, a hetvenes években kánonná vált könyvében így ír:

10

„Lehetséges-e egyáltalán jövődőlés vagy előrejelzés...? A jövő nem létezik, hogyan rendelkezhetünk tudással a nem létezőről?

Ez a kérdés nagyon is jogos. A szó szoros értelmében csak a múlttal kapcsolatban beszélhetünk tudásról. *A jövő mindig kialakulatlan, de nagymértékben megjövendölhető, ha biztos és széleskörű tudással rendelkezünk a múlttól.* Nagymértékben, de semmiképpen sem teljesen, hiszen a jövő kialakításában szerepet játszik az a titokzatos és elfojthatatlan tényező, amelyet emberi szabadságnak nevezünk. Az emberi lény szabadságáról mondja az Írás, hogy az alkotó Isten képére teremtett. Ez az alkotóerő szabadsága.” A kiállított munkákat ezekkel a gondolatokkal ajánlom szíves figyelmükbe.

Balázs Mihály DLA
építész,
egyetemi tanár, BME

11

A konferencia programja

MÁJUS 11. HÉTFŐ

9:00

L. Simon László, miniszterhelyettes, a Miniszterelnökség parlamenti államtitkára megnyitója
Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia elnökének köszöntője
Dr. Hajnóczi Péter, a Magyar Építész Kamara elnökének köszöntője

A Vár mint központ

Szekcióelnök: Csanády Pál, főszervező, Metszet

9:20 – 9:50

Nyitóelőadás: L. Simon László, miniszterhelyettes, a Miniszterelnökség parlamenti államtitkára

9:50 – 10:10

Érdekes kulisszától a kulturális élményközpontig: a Budai Vár a főváros és Magyarország Központjában – Dr. Puczkó László, egyetemi docens, a Turizmus, Szabadidő és Szálloda Intézet vezetője, BKF

10:10 – 10:30

Vár és város változó kapcsolata – Nemzetközi kitekintéssel – Pálffy Sándor, Prima Primissima-díjas építész, egyetemi tanár

10:30 – 10:50 Kérdések, válaszok

10:50 – 11:20 Kávészünet

A Vár mint jelkép

Szekcióelnök: Dr. Krähling János, MTA Építészettörténeti és Műemléki Bizottság vezetője

11:20 – 11:40

A Vár mint közösség – élő kövek – Török Ferenc, Kossuth-díjas építész, a Hauszmann Bizottság tagja

11:40 – 12:00

Használhatóak-e a jelképek? – Dr. Mezos Tamás, egyetemi tanár, BME

12:00 – 12:20

Ki mit vár? A Várnegyed építészeti jelképeinek értelmezhetősége és fejlesztetősége – Kádár Bálint, a KÉK elnöke, egyetemi tanársegéd, BME

12:20 – 12:40 Kérdések, válaszok

12:40 – 13:40 Büféebéd

A Vár mint fejlesztési terület

Szekcióelnök: Tima Zoltán, Ybl-díjas építész

13:40 – 14:00

Várprogram Magyarországon – Ságghi Attila, elnök, Forster Központ

14:00 – 14:20

Történeti rezidenciák kortárs közösségi használatban – európai áttekintés a megújulás lehetőségeiről – Dr. Vukoszavlyev Zorán, egyetemi docens, BME

14:20 – 14:40

Az élő vár koncepció – Varga-Ötvös Béla, városfejlesztő közgazdász

14:40 – 15:00

Hogyan álljunk a fejlesztéshez? – Zoboki Gábor, Ybl-díjas építész

15:00 – 15:20

Betölt(het)etlen úr? A Szent György tér madridi diplomatervezők szemével – Vasáros Zsolt, egyetemi docens, BME

15:20 – 15:40 Kérdések, válaszok

15:40 – 16:00 Kávészünet

16:00 – 16:20

Plusz-mínusz, a BME Építésmérnöki Kar vári alkotóhatékának legjobb munkái – a kiállítást megnyitja: Balázs Mihály, Kossuth-díjas építész, az MMA tagja

16:20 – 17:30

Kerekasztal a Vár múltjáról és jelenéről – résztvevők: Török Ferenc, Varga-Ötvös Béla, Pálffy Sándor

MÁJUS 12. KEDD

9:00

A második konferencianap megnyitója. *Új utakon* – Dr. Nagy Gábor Tamás, polgármester, Budavári Önkormányzat

Fejlesztések Európában – módszertan

Szekcióelnök: Zoboki Gábor, Ybl-díjas építész

9:20 – 9:50

Műemlékvédelem és fejlesztések Párizstól Bécsig – Gabor Mester de Parajd, Állami műemléki főépítész, Franciaország, ACMH

9:50 – 10:20

Városfejlesztés – nemzetközi példák – Ing. Mag. Rudolf Zunke, Urban Land Institute

10:20 – 10:50

„Barokk eloirások mentén” – a Berlin Schloss újjáépítése – Prof. Franco Stella, Università di Genova, építész, Vicenza

10:50 – 11:10 Kérdések, válaszok

11:10 – 11:40 Kávészünet

Turisztikai lehetőségek

Szekcióelnök: Sárváry István, helyettes államtitkár, Miniszterelnökség

11:40 – 12:00

A Budapest-Közép-Dunavidék Régió turisztikai stratégiája – Sztojanovits Kristóf, regionális igazgató, Magyar Turizmus Zrt.

12:00 – 12:20

A Vár mint turisztikai attrakció –
Hertzka András, Magyar Beutaztatók
Szövetsége

12:20 – 12:40

*Sziklára építve? Mérnökgeológiai
háttér és hasznosítási lehetőségek –*
Dr. Hajnal Géza, egyetemi
docens, BME

12:40 – 13:00 Kérdések, válaszok

13:00 – 14:00 Büféebéd

A polgárvárostól a Szent György térig

Szekcióelnök: Pottyondy Péter,
Ybl-díjas építész

14:00 – 14:20

*Foghíjak, beépítések a legújabb
korban –* Dragonits Tamás,
Ybl-díjas építész

14:20 – 14:40

Vágyak és tervek a Várnegyedről
a XX. Században – Dr. Buzinkay Géza,
történész, a Budai Várbarátok
Körének elnöke

14:40 – 15:00

Élet a Várban – Kis Péter,
Piranesi-díjas építész

15:00 – 15:20 Kérdések, válaszok

15:20 – 15:50 Kávészünet

A Palota

Szekcióelnök: Seidl Tibor építész,
Hauszmann-örökös

15:50 – 16:10

Hauszmann Alajos építészete –
Sisa József, művészettörténész,
a MTA doktora

16:10 – 16:30

Újkori palotaátépítési koncepciók –
Dr. Farbaky Péter, főigazgató,
művészettörténész, BTM

16:30 – 16:50

A Palota újjáépítési hullámai
Hauszmanntól Hidasiig – Dr. Rostás
Péter, főigazgató-helyettes,
művészettörténész, BTM

16:50 – 17:30

A Palotanegyed komplex fejlesztési
lehetőségei – Potzner Ferenc,
Ybl-díjas építész

17:30 – 18:00 Kérdések, válaszok

Utóirat

A konferencia egy hónapja volt és igen nagy hatást tett rám. Azóta más szemmel nézem az épületeket, a közterületeket, a Vár-szoknya zöldterületeit, de még a közlekedést is.

Azóta kérésünkre lehetővé tették a Hauszmann-bizottság tagjainak a térszint alatti barlangrendszer megtekintését. A polgárváros alatti barlangrendszer közel 4 km-es szakaszát jártuk végig a Kapisztrán tértől a Dísz térig. Az EU-támogatásból a Budavári Önkormányzat és a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósága újjátotta meg a barlangrendszert. Gyermekkorom óta – mintegy 50 éve – nem jártam itt. Igazi meglepetés volt a kiválóan sikerült rekonstrukció, amelynek során megszüntették a káros beszívargásokat, megerősítették a falakat, „födémeket”, ezáltal a felszíni építészeti értékek közvetlen veszélyeztetettsége megszűnt.

A járatokban rend és tisztaság van. Elkészült a teljes elektromos és szellőzőrendszer, a 3D-s térinformatikai és monitoring rendszer. Az egyéb pincék, üregek felmérése tulajdonjogi rendezése ugyan még hátra van, de remélhetőleg 2018-tól egy összetett, egyedülálló hasznosítás jöhet létre. Ennek alapját adhatná meg egy országos-nyilvános építészeti ötletpályázat. Remek lehetőség, hiszen a világon egyetlen főváros alatt sincs ilyen mennyiségű és értékű barlangrendszer, amely felmérhetetlen természeti és történelmi kincs.

Eltér István

FEDEZZE FEL A TELJESEN ÚJ HIBRID HŐSZIGETELÉSI TECHNOLÓGIA ELŐNYEIT

HŐTECHNIKA

KÖRNYEZET

TŰZ

GARANCIA

A különbség
látható

2015

Kingspan Kft.

H-2367, Újhartyán, Horka dűlő 1. Hungary

Tel: 06 29 573 400, Fax: 06 29 573 410

e-mail: info@kingspan.hu

Kingspan[®]
Insulated Panels

Új korszak az épületek energiahatékonyságában

„A legjobb energia az, amit fel sem használunk.”

HŐTECHNIKA GARANCIA TŰZ, KÖRNYEZET

- 20%-KAL JOBB* HŐTECHNIKAI TELJESÍTMÉNY
- 40 ÉVES HŐTECHNIKAI GARANCIA
- A TŰZZEL SZEMBENI VISELKEDÉS ÚJ SZINTJE
- NULLA ENERGIAFELHASZNÁLÁSÚ ÉPÜLETEK
- AZ EGÉSZ ÚT SORÁN ÖNT KÍSÉRVE

Kezdje meg az IPN-QuadCore utazást itt:
ipn-quadcore.com

FEDEZZE FEL A TELJESEN ÚJ HIBRID SZIGETELÉSI TECHNOLÓGIA ELŐNYEIT

A nagy energiahatékonyságú épületek felé vezető úton az IPN-QuadCore egy radikálisan új irányt jelez.

Egy hőszigetelt szendvicspanel rendszerről van szó, innovatív központi elemmel: egy egyedülálló hibrid hőszigetelő maggal, mely hatalmas előnyöket kínál hőtechnikai teljesítmény, tűzvédelem, egész élettartamon át tartó hatékonyság és fenntarthatóság szempontjából. A támogatás, amire szüksége van ahhoz, hogy pozitív hatást érhesse el.

Mivel a közösen megtett utak a legjobbak, ezért mi az út egész során elkísérjük Önt.

Segítünk eligazodni Önnek a zéró szén-dioxid-kibocsátású jövőnek megfelelő tervezés és kivitelezés útvesztőjében. A teljes épület elemzése terén szerzett tapasztalatainkat az átfogó kép és a legapróbb részletek kidolgozása során is hasznosítjuk.

Mindemellé nyugalmat és 40 éves hőtechnikai garanciát is nyújtunk, ami páratlan a fejlett építési rendszerek között. Az utazás itt kezdődik. Tekintse meg a különbséget

HŐTECHNIKA

- 20%-KAL JOBB* HŐTECHNIKAI TELJESÍTMÉNY
- HATÉKONYABB TELJESÍTMÉNY, ALACSONYABB ENERGIAKÖLTSÉGEK

A nettó nulla energiacél megvalósulása épület már nem csak egy távoli álom a láthatáron.

Az energiahatékony tervezés terén lépésről-lépésre megvalósított változtatások azt jelentik, hogy az álom megvalósulása már a küszöbön áll, és az olyan intelligens rendszerek, mint az IPN-Quadcore, amelyek az alacsonyabb fűtési költségek és a napsugárzás okozta felmelegedés lehetőségét teljesen kihasználják, közelebb hozzák azt.

Az eredmény egy felülmúlhatatlan, az öregedés hatását figyelembe vevő, 18 mW/mK nagyságú hővezető képesség.

A legjobb az iparágban.

Természetesen az energia-megtakarítás a fűtési és hűtési költségek megtakarításával jár munkahelyeinken és élettereinkben egyaránt.

Ezzel az IPN-QuadCore a Kingspan tökéletes „a kevesebb több” egyenletévé válik.

Kimagasló, az öregedés hatását figyelembe vevő lambda 0,018 W/mK

GARANTÁLT HŐTECHNIKAI TELJESÍTMÉNY

Egész élethosszon át tartó tényleges teljesítmény.

A mai épületeknek rendkívül sokféle követelménynek kell megfelelniük, nemcsak azért, hogy megfeleljenek a rendeleti előírásoknak, hanem, hogy a lakók/felhasználók elvárásait is kielégítsék.

Hatékonyak, megbízhatónak, praktikusnak és fenntarthatónak kell lenniük, de mindenképp kényelmesnek és biztonságosnak.

Az IPN-QuadCore rendszer segít elérni mindezt, sőt ennél többet is, és mivel minden épület élete egy időutazás, még hosszú évekig ezt teszi majd.

Valójában garantáljuk, hogy bármilyen irányba fejlődik a városkép, ez a rendszer még 40 év múlva is úgy fog működni, mint amit hőtechnikai hatékonyságra teremtettek.

Csökkentjük a költségeket. Energiát takarítunk meg. Az IPN-QuadCore által védett épületben való életet biztonságossá és problémamentessé tesszük.

BIZTONSÁGOSABB MUNKAHELYEK ÉS ÉLETTEREK

Bár elsődleges célja az lehet, hogy kényelmet és az időjárás viszontagságaitól menedéket nyújtson, az Ön épületének valami sokkal veszélyesebb ellen is védelmet kell nyújtania. Ezért a 20%-kal jobb hőtechnikai teljesítményt biztosító hőszigetelő rendszer a tűz ellen is védi Önt, méghozzá kiváló hatékonysággal.

Megfelel a legszigorúbb szabványoknak.

Az IPN-QuadCore harmadik fél által bevizsgált és tanúsított rendszerekkel rendelkezik a legszigorúbb ipari szabványoknak való megfeleléséről:

- Biztosító által tanúsított FM és LPCB (Loss Prevention Certificate Board) rendszerek
- FM 4882 jóváhagyással rendelkezik a füst által okozott károokra érzékeny épületekben való használatra
- Az EN 13501-1 szabvány alapján B-s1,d0 kategóriájú anyag (legalacsonyabb füstképződési kategória)

KÖRNYEZET

- A NETTÓ NULLA ENERGIAFELHASZNÁLÁSÚ ÉPÜLETEK FELÉ VEZETŐ ÚT
- HOZZÁJÁRUL A KÖRNYEZETBARÁT ÉPÜLETTÉ VALÓ MINŐSÍTÉSHEZ

Mi a Kingspannél mindig is abban hittünk, hogy az épített környezet terén elért fejlődésnek soha nem szabad a természetes környezet kárára történnie.

Az IPN-QuadCore rendszer ezt az elvet egy új szintre emeli, azáltal, hogy hőszigetelt paneljeink sem hidrofluór-szénhidrogént, sem magas globális felmelegedési potenciállal rendelkező anyagokat nem tartalmaznak.

A lerakóba szállítandó hulladék nulla mennyiségének és a halogénezett égésgátló anyagok nulla mennyiségének köszönhetően az IPN-QuadCore rendszerek fenn tartható, kiváló környezetbarát minősítéssel rendelkező épületeket eredményeznek.

Mindez azt jelenti, hogy az IPN-QuadCore jelentős és tartós változást hozhat a környezeti teljesítményére vonatkozó adatokban, miközben neki köszönhetően a projekt fontos környezetbarát minősítéseket szerez.

- 100%-ban újrahasznosítható
- kevesebb CO²-kibocsátás
- alacsonyabb energiaköltségek
- magasabb megtérülés
- kisebb fűtési és hűtési igény

ÉPÜLETEK ENERGIAHATÉKONYSÁGÁVAL FOGLALKOZÓ CSAPATUNK AZ EGÉSZ ÚT SORÁN ELKÍSÉRI ÖNT

Az IPN-QuadCore hibrid magjába zárt fejlett technológia csupán egy része annak, ami ennyire egyedülállóvá teszi ezt a hőszigetelő rendszert.

Legalább ennyire fontos a műszaki tanácsadóink és tervezőcsapataink tudása és tapasztalata, mellyel az Ön projektjét támogatják.

Ők az utazás minden szakaszában Ön mellett lesznek. Iránymutatást adnak és segítenek Önnek a kivitelezés előtt, alatt és után. Segítenek Önnek abban, hogy épülete teljes mértékben kiaknázza a benne rejlő gazdasági, környezeti és építészeti lehetőségeket.

IPN-QUADCORE

- Hőtechnika
- Garancia
- Tűz
- Környezet

SZOLGÁLTATÁS

- Teljes épületre vonatkozó elemzés
- Épület energetikai modellezése
- Támogatás a tervezés és a beépítés során
- Épület külső térelhatároló rendszerének optimalizálása

ÉRTÉK A KONCEPCIÓTÓL A KIVITELEZÉSIG

Minél hamarabb bekapcsolódunk, annál nagyobb értéket tudunk hozzáadni az Ön projektjéhez.

Alaposabb és intelligensebb specifikációknak révén segíthetünk abban, hogy alacsonyabbak legyenek az induló költségei és magasabb legyen a megtérülés a kivitelezés során és azt követően.

Megmutatjuk Önnek, hogy az IPN-QuadCore hogyan vezet alacsonyabb anyag- és karbantartási költségekhez, valamint az egész élettartam során alacsonyabb energiaszámlákhoz.

Minden utazás egyetlen lépéssel kezdődik.

Ezt a lépést megteheti ma, ha felveszi velünk a kapcsolatot, hogy többet megtudjon az IPN-QuadCore rendszerről.

IPN-QUADCORE

- KIVITELEZÉS ELŐTTI TÁMOGATÁS
- KIVITELEZÉS ALATTI TÁMOGATÁS
- KIVITELEZÉS UTÁNI TÁMOGATÁS

Részletesebb műszaki leírásaink eléréséhez, termékmin-ták rendeléséhez, színskáláink megtekintéséhez és online videók megtekintéséhez látogasson el az alábbi címen található honlapunkra:

kingspanpanels.co.uk/ipnquadcore

* A 20%-kal jobb hővezető képesség a 0,018 W/mK és a szokványos 0,023 W/mK érték aránya.

Kingspan Kft.

H-2367, Újhartyán, Horka dűlő 1. Hungary
Tel: 06 29 573 400, Fax: 06 29 573 410
e-mail: info@kingspan.hu

DOMICO sávos fémlemez homlokzatburkolat

Sávszélesség: **80 cm-ig**

Hossz: tetszőleges

Átfúrásmentes, átszellőztetett

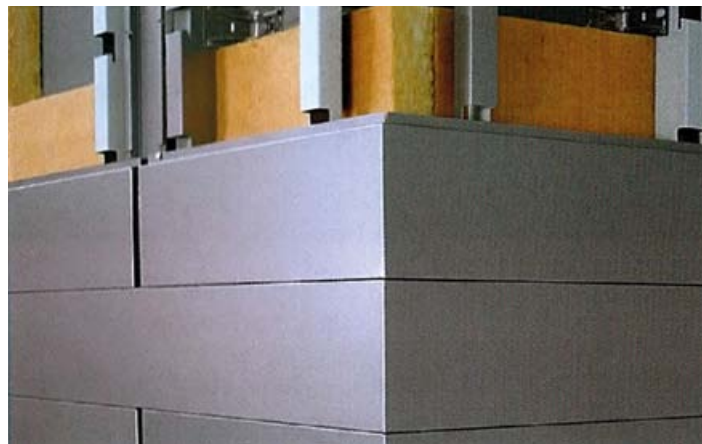

Alkalmazás: vízszintesen, függőlegesen

Szerelés: lentől fölfelé, vagy
fölről lefelé, szakaszos állványbontással

Richter Gyógyszergyár | Budapest, Gyömrői u.
építész: Déri Dániel, Nagy Csaba, Archikon Kft.

Homlokzati tűzterjedés,

ÉMI:

$T_H > 45$ perc

A legmagasabb kategória!

Pharma-Flight | Debrecen, Reptéri u.
építész: Lőrincz Attila, Érték-Forma Bt.

DOMILINE Kft.

Telefon: +36 22 500 992, +36 22 316 174

E-mail: info@domiline.hu

www.domiline.hu

Jogtiszta ARCHICAD, jogtiszta tervek

„Etikus és szakmai”

“Egy építész irodában a jogtiszta tervező szoftver használata, így nálunk az ArchiCAD-é, elvi kérdés. Ha nem az, akkor be kell csukni a boltot!

Vagy azért kell becsukni, mert a környezet olyan mértékben nem fogadja el egy legális vállalkozás költségeit, hogy az gazdaságilag térdre kényszerül, vagy azért, mert a jogtiszta szoftver elutasítása olyan alapállást hordoz, ami az építészeti gyakorlása során véleményünk szerint nem elfogadható.”

Vikár András DLA és
Lukács István
Ybl és Pro Architectura
díjas építészek
Vikár és Lukács Építészstúdió Kft.

*Köszönjük az építész kollégáknak,
hogy legális szoftvert használnak.*

ÉV **30**

ARCHICAD & BIM

GRAPHISOFT
ARCHICAD

• www.graphisoft.hu •

A

és az **epiteszforum.hu**
szeretettel várja Önt

2015. október 16-án 18.00 órára az
Uránia Nemzeti Filmszínházba

[1088 Budapest, Rákóczi út 21.]

A MÉDIA ÉPÍTÉSZETI DÍJA 2015

nyilvános zsűrizésére és díjátadó ünnepségére

regisztráljon

a díjra épületével vagy tervével

2015. augusztus 1-ig!

további információ >

<http://mediadij.epiteszforum.hu>

epiteszforum.hu szerkesztősége:

tel: (1)332-6644, 06-20-548-6419

e-mail: editors@epiteszforum.hu